

ଅନୁସନ୍ଧାନ ବିଭାଗ

II

1925 8-5-1925

164

ଦଶା ଛିଆମ.

Ref. no. 132

ଭାଗ ୨ ନଂ.

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସାମଗ୍ରୀ ଆନା.

ଅନୁସନ୍ଧାନ ବିଭାଗ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌંપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૯૨૫૮૦ વર્ગાક

પુસ્તકનુ નામ દેશી રિશીય

વિષય ૪૪૫ ૫૫૩ ૩૩૦

FOR
The Department of Public Instruction Bombay

DESHI HISAB. PART 11.

Compiled by
VITHALDAS DHANJIBHAI
Late Chief Revenue Officer, Dargulh Baria

*Registered for Copy-right under the Govern-
ment of India's act XXV 1867*

Forty Fourth Revised Edition
Ahmedabad

Printed by Mulchandani Trakamlal in
The Surya Prakash Printing Press.

1925.

*All rights returned to the Compiler by the Director
of Public instruction*

PRICE 3½ ANNAS

Copy Right Reserved by R. K. Shah

મુખ્ય નિલાકાન્ત સરકારી કેળવણી ખાતા માં

દેશી હિસાબ. ભાગ ૨ જે.

અન્યતઃ,

વિકુલદાસ વનજીભાઈ—મુ. નડીયાદ
માણ ચીફ રેવન્યુ એડીશન દેવગઢમાગીઆ

— ૦ —

પ્રકાશક,

રણછોડલાલ ખુશાલદાસ—મુ. નડીયાદ.

સુધારેલી યુવાળીશમી આવૃત્તિ.

હિંદ સરકારના મતે ૧૮૬૭ ના ૪૫ મા આક્ટ પ્રમાણે
આ પુસ્તક નોંધાવ્યું છે

ધી 'સૂર્યપ્રકાશ' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં, કાળપુર ટંકાળા
અમદાવાદમાં મૂલયદર્ભાઈ ત્રીમતાને છાપે.

૮૦

ઈ સ ૧૯૨૫.

કિંમત સાઠાવણ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ

૧૨૧૮

મને લક્ષ્મી રાજગોપાલ અશાસ્ત્રીનામ ગાહે સ્વામીન રખ્યા છે

સાંકળીઉ .

નંબર	વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ
૧	લેખા શીખવનારને મૂચના. ...	૧
૨	રેરીઆ લેખાની ડુચીઓ	૭
૩	મચ્છીડા લેખાની ડુચીઓ	૧૦
૪	કાથળાના લેખાની ડુચીઓ	૧૪
૫	પરાના લેખાની ડુચીઓ	૧૬
૬	હાગના લેખાની ડુચીઓ	૧૭
૭	માણીના લેખાની ડુચીઓ	૧૮
૮	કળરીના લેખાની ડુચીઓ	૧૯
૯	ખાડીના લેખાની ડુચીઓ	૨૧
૧૦	મોટા હાગના લેખાની ડુચીઓ ...	૨૩
૧૧	ભારના લેખાની ડુચીઓ	૨૪
૧૨	ગાલોના લેખાની ડુચીઓ	૨
૧૩	મેડીઆના લેખાની ડુચીઓ	૨૭
૧૪	ચાળીરા મણુના મુડાના લેખાની ડુચીઓ	૨૯
૧૫	પચામ મણુના મુડાના લેખાની ડુચીઓ	૩૦
૧૬	સો મણુના મુડાના લેખાની ડુચીઓ	૩૦
૧૭	ડાયા પાડા તોનના હિમાય	૩૧
૧૮	તોડા પારદાનના હિમાય	૩૩
૧૯	મોના ડપાના લેખાની—તોનાની લેખાની ડુચીઓ	૩૩
૨૦	ગદીઆણુના લેખાની ડુચીઓ	૩૪
૨૧	જુગજ મપાના નખ—ગજના લેખાની ડુચીઓ	૩૮
૨૨	હાના લેખાની ડુચીઓ	૪૦
૨૩	વાર (પા.)ના લેખાની ડુચીઓ	૪૧
૨૪	જમીન માપણી—લીવ દોરી	૪૨
૨૫	જમીનના લેખા—ત્રીના લેખાની ડુચીઓ	૪૩
૨૬	એકના લેખાની ડુચીઓ	૪૭
૨૭	લાડડા માપવની રીત	૪૮
૨૮	ગોમ તાકડા માપવાની રીત. ...	૫૦

સાડળાઉ

નંબર.	વિષયનું નામ	પૃષ્ઠ
૨૯	ગણુનરીના લેખા-(હમરના લેખાની કુચીઓ)	૫૨
૩૦	મેઝાના લેખાની કુચીઓ	૫૩
૩૧	કોડીના લેખાની કુચીઓ	૫૪
૩૨	ઝઝનના લેખાની કુચીઓ	૫૫
૩૩	ધાના લેખાની કુચીઓ	૫૫
૩૪	રીમના લેખાની કુચીઓ	૫૬
૩૫	૫ઉ ઓગવાના હિસાબ	૫૭
૩૬	વ્યાજ ગણુવાની રીત	૫૯
૩૭	મુદત દાદવા વિષે	૬૨
૩૮	વારોવારીઉ વ્યાજ	૬૪
૩૯	હુડીના હિસાબ	૭૦
૪૦	મોતીના હિસાબ ગણુવાની રીત	૭૪
૪૧	મુસારો એટલે પગાર ગણુવાની રીત	૭૬
૪૨	દેરી અર્જીડનો વગ કરવાની રીત	૭૭
૪૩	દેરી અર્જીડના ગુણુદાર કરતા ધ્યાનમા રાખવા	
	સાચા બાબતો	૭૮
૪૪	પાછતી કુચીઓનો વિચાર	૭૯
૪૫	મમજીતી	૮૦
૪૬	પરચુરણ દાખલા	૮૧
૪૭	કાકિયાવાડ તથા પાનણુપુર નગર ભાગને ઉપયોગી રીતે	૮૩
૪૮	કાકિયાવાડ લેખાની કુચીઓ-કોડીના ભાગ ઉપરથી	૮૬
૪૯	મમજીતી લેખાની કુચીઓ	૮૬
૫૦	માપના લેખાની કુચીઓ	૮૭
૫૧	પાસીના લેખાની કુચીઓ	૮૭
૫૨	ગાળીના લેખાની કુચીઓ	૮૮
૫૩	મર્મના લેખાના કુચીઓ	૮૮
૫૪	માપના લેખાની કુચીઓ	૮૯
૫૫	પાસીના લેખાની કુચીઓ	૮૯

લેખાં શીખવનારને સૂચના.

લેખા શીખવતી વેળા શિક્ષકે હંમેસા કાળા પાટીયાને ઉપયોગ કરવો.

ધોરણને અનુક્રમે આ ચોપડીમાં લેખા લખવા ઠીક નહિ લખાયાથી તે અનુક્રમ આમાં રાખેલો નથી, તે પછી જે ધોરણના જે જે ભતના લેખા શીખવવાના ન હોય તેવા લેખા વચમાં પડતા મૂકવા અને તે જે ધોરણમાં શીખવવાના હોય તે ધોરણમાં શીખવવા.

ગૂજરાતના જુદા જુદા ભાગમાં જુદું જુદું ચલણ, માપ અને વજન ચાલે છે. સૂરત, કાઠિયાવાડ વગેરે ઠેકાણે ભિન્ન ભિન્ન વજન અને માપ છે તે દરેક ઠેકાણાનું ગામવાર માપ, વજન કે ચલણ આ ચોપડીમાં આપ્યું નથી તેમ તેની કુચીઓ પણ લખી નથી, કેમકે તેમ કરવાથી વણુ લખાણુ થઈ જાય, તેથી માત્ર અગ્રેષ્ઠ રાજ્યના ચલણ અને વજન ઉપરથીજ કુચીઓ આપી છે પરંતુ તે જો પોતાના ગામમાં ચાલતું ન હોય તેા મહેતાજીઓએ એ કુચીઓ પ્રથમ ચલાવવી નહિ પોતાના ગામમાં જે ચલણ, વજન કે માપ હોય તે ઉપરથી મહેતાજીએ નવી કુચીઓ ઉપજાવી કાઢી તે કુચીઓ ચલાવવી. તે ઉપરથી તેવા લેખા શીખવવા.

આ ચોપડીમાં દરેક કુચીનું કારણ લખ્યું નથી પણ કેટલીકના લખ્યાં છે અને કેટલીકના લખ્યા નથી, વળી જે કારણો પણ નોંધે ટીકામાં સમાજવાલા છે, કેમકે તે કારણ યથા ઓકગને મોટે નામવાના નથી એ કારણ ઓકગ પોતાના મળે ઉપજાવે અર્થાત્ પાડવા કાઢેા જે ખાત્યા કરતા તેમની મેળ ઉપજાવતા અવડચત્રી તે કારણો તેઓ કહી જશે નહિ એટલુંજ નહિ પણ અકર્તાશત્રી અને ખીલ વિષયના તેમને કાણેા ખાળવાના દેવ પડશે અને તે ખોળી કાઢતા આવડશે.

કેમ કાઠ વખત કુચી પ્રમાણે દિસાળ ગણતા એટલે વખત જાય તે કરતા જો પાલી એસા હોય તે પાલી બેતાડીને ગણતા થોડો વખત જાય છે મટે શિક્ષક પાડાના દિસાળ પણ ગણાવવા અને પાલી પાડીને કેમ ગણવા તે શીખવવું પાલી પાડીને દિસાળ ગણવાની દેવ પડ્યાથી ઓકગ જહી દિસાળ ગણશે પાતા ખાત્યાથી જુદી જુદી રીતે મહેતાજીએ ઓકગના સંકિતને અનુસરીને બતાવતા જઈ.

હિસાબ બનતા હાગી એવી ભતના ગણાવવા કે તેમને બનરમા સામાન લેવા મોકલ્યા હોય તો છતરાય નહિ.

લેખા ગણવામા અડચણ પડે તે શિયકે કમી પણ ખસેડવી નહિ પણ છોકરાને પોતાની મેળે ખસેડવા આવડે તેમ સૂચક સલાહથી ખસેડાવવી કેમકે દુનિયાના વ્યવહારમા જેટલી ભતના હિસાબની છોકરાને જરૂર પડશે તે બધા કંઈ નિશાળમા શોખથી શકતા નથી, માટે જ્યારે જેવી જરૂર પડે ત્યારે તે ગણતા અચકી બેસે નહિ તેવા છોકરાને તૈયાર કરવા એ શિયકની ખાસ ફરજ છે, એ ખૂબ યાદ રાખવું વખતે વખતે શિયકે હિસાબની ખાવખુચ બતાવવી અને અમુ રીતે હિસાબ સહેલાઈથી ગણાવે હોય તો તે રીત તેમને કહેવી અને હોશીયાર છે કરાકે ખોડી કઢાવવી કેમકે—

જે કંઈક આવડતા હાથ ને કાપળો, માણી, કળથી બેઠીયુ છતાં દિના મણુ ભણતા હોય તો અક્ષરબદ્ધ છોકરા પાસે કળયાની રીત કાપથી બેઠીયાની, માણીની રીત નપ થી બારની, ખાડીની રીત કારથી સુડાની, નોલા કારથી ગીઝાણાની, કેડીની રીત કપાથી સેપડાની કે હાજરના ગીઝાકાવની રળી ખાડામા મણુનું જેટલું આવે તેટલું વીરાના વસાનું, વસામા વીરાશીનું, ને રીમના લાનું આવે માણીમા મણુનું જેટલું આવે તેટલું હાજરમા નાનું આવે તેમજ રૂપિયાને હિસાબે આવે તેનો સેગમે લાખ આનાને હિસામે આવે અને આનાને હિસામે જેટલું આવે તેનો ચેથો લાખ જેમાને હિસામે આવે તે સમજાવવું આ પ્રમાણે ઠેગાણે ઠેગાણે કરણ સહિત શીખવેલું છોકરાના મગજમાથી કડી પણ જશે નહિ, અને કદાપિ ભૂલે તો છતારમા નત્રી કચી ઉત્પાદ કરી શકશે, તથા એવી રીતે હિસાબ ગણવાનો મહાવરો થવાથી તેઓ કોઈ પણ રીતે જાવડીયા હિસાબ કરી શકશે.

પરચૂખ્ણ હિસામમા અને રીતના હિસામમા દરેક ઠેગાણે પાત્રી કેવી રીતે પાડી છે તે સમજાવવું છે, તે તમારે સિવાય બીજા પાત્રી આ તેમની પાસે કઢાવવી, અને તેના ભતના ઘણા હિસામ ગણાવવા તેમજ શીજ ભતની પાત્રીઓ શિયકે ખસડી કરી તેના હિસામ ગણાવી છોકરાને ખૂબ મહાવરો કરાવવો.

કુચાનીચે જેવા હામલા નમુનાને માટે આપેલા છે, તે હાખલા માત્ર તેજ કુચાના અપેલા છે એમ નથી, પણ તે કુચીની સાથે જે જે કુચીઓ પાઠળ આપી ગયા છીએ તેની મદદ પણ લેવા પડે તેવા આ

(૩)

પેલા કે એવી કે કરાને પાછળથી કુચીઓ ચાલે શખવાની દેવ પડે છે બનતા લગી દરેક કુચીના ઉલટપાલટ દાખલા લખાવવા જે મને પાચ રૂપિયે શેર તો બે રૂપિયાસારનું શું ? અને પાચરૂપિયે શેર તો પાંચ રૂપિયાનું કેટલું ?

દાખલાના જવાબ આપવામાં હોકરાગી બનતા લગી એક જ નિયમ રાખે એવી ટેવ આખા વર્ગના હોકરા પાસે અને બને તો આખી નિ-સાબના હોખા શીખનાર તમામ હોકરા પાસે પડાવ ? જવાબમાં તેઓ રૂપિયા, આના ને પાછ, અથવા રૂપિયા, આના ને હાથાના, અથવા રૂપિયા, હોકરા ને બદામ ઇત્યાદિ અમુક નિયમ રાખે તો ચિત્તને જુદી જુદી ભવતા જવાનો હાથ થો સરખી કિમત કાઢવાનો વખત બચશે, અને તે બચેલા વખતનો હાથોગ તેને બાજુ શીખવવામાં લેણે કીમતી રાશી પડશે

રીત અને કુચીઓ શીખવતા પહેલાં ત્રિમકે ટાંચ શેરીયા અને સ હેલી પાતિનો ઉપયોગ કરવો પડે એવા બજાર હેના પુત્રા અને ને બરાબર આવડ્યા પછી અને મલ્લ અને શરતી કુચીઓને વિચાર આવ્યા પહેલાં નાના સાધારણ હિસાબમાં કિમત અને વળન ના સબબ તેમના મનમાં બરાબર ઠસેલો હશે, અને આકના ઉપયોગ આવડે રિક્ક રીતે કરતા આવડતો હશે, તો આગળ ઉપર વધારે સુગમ પડશે મટે પૈસાનું છ શેર તો ત્રણ પૈસાનું કેટલું ? પૈસાનું નવ શેર તો એક પાંચનું કેટલું ?

ત્રણ પૈસાનું છ શેર તો પૈસાનું કેટલું ? પાચ પૈસાનું મલ્લ તો એક પૈસાનું કેટલું ?

આવા લગા હિસાબ શીખવવાથી હોકરાને કિમત તથા વળનનો સબબ સમજશે અને તેથી કુચીઓ સરેલાઈથી સમજશે

વળી કુચીઓ શીખવતા પહેલાં પાતી પાડવાનો પણ થોડો મહા-વરો કરાવવો જોઈએ જમકે —

આઠ પૈસા કરતા સોળ પૈસાનું કેટલા ગચ્છ આવે ?

એક આનાથી એક પૈસાનું કેટલા ગચ્છ આવે ?

એક શેરની કિમત કરતા સાત શેરની કિમત કેટલા ગણી ?

ચાર શેરની કિમત કરતા છ શેરનો કેટલા ગણી ?

મલ્લ કરતા દસ શેરની કેટલા ગણી ?

ચાર પૈસાથી સાત પૈસા કેટલા ગણા છે ?

બાર પૈસાથી નવ પૈસા કેટલા ગણા છે ?

પાંચ રોનથી સાડાસાત રોર કેટલા ગણા છે ?

આ પ્રમાણે તખોટા યત્રથી કે આઠની મદદથી ધના દાખલા તેમ ને શીખવવા, તથા સંખ્યાઓનો અરસપરસ સંબંધ અને પાતી પાડતા શીખે અને તે સહજ સમજે એનો મહાવરો પ્રથમ કારારી પછી કુચી-ઓ શીખવવી

કુચીઓ શીખવતા સામારણ ગુણાકાર ભાગાકારની કેટલીએક મૂલ્ય કુચીઓ મહેતાજીએ ડોકરાની સજ્જિને અનુસરીને સકારણ શીખવવી જેમકે —

પદર ગણા કરવા હોય તો દોઢા કરો દરો ગુણવા

પચીસ ગણા કરવા હોય તો પા કરી સોએ ગુણવા

અથવા અઢી ગણા કરી દરો ગુણવો

પાત્રીસ ગણા કરવા હોય તો ઉઠા કરો દરો ભાગવા

પાંચે ભાગવા હોય તો બમણા કરો દરો ભાગવા

કારણ કે કોઈપણ સંખ્યાને દરો અથવા સોએ ગુણવા કે ભાગવા સહેલા પડે છે મનવળ કે કુચી મોનો હોય ન અને તે વડે હિસાબ ગણવાની ચલાવતાનો બરો આચાર જે પ્રમાણે ડોકરાને સંખ્યાઓ વચ્ચે ના ગુણોત્તર સંબંધ અને મોઢે ગુણાકાર ભાગાકાર કરવાની માહીતી તથા સૂચનતા હશે તેજ ઉપર રહેશે દરેક કુચીના મોના દાખલા સો-ખબરા પછી સ્વેટપર લખાવવા

આ પ્રમાણે મહાવરો થયા પછી લેખા શરૂ કરતા પહેલા પ્રથમ ડોકરાને જે રીત શીખવવી હોય તેમા ઉપયોગી હોય એવી ધાતો પુછી જવા પડી તે રીત નીકળે એવો સહેલો દાખલો આઠની મદદથી ગણી શકે એવો, ડોકરા પાસે સ્વેટ ઉપર ગણાવવા અને તે પાટિયા ઉપર લખવો એવા બધા દાખલા તેમને હાથે સ્વેટ ઉપર ગણાવી તે પાટિયા ઉપર એક ઠેકાણે લખી તે ઉપરથી સાધારણ રીત શીખવવી, જેમકે એકદમ મોઢેથી રિયારીને સોએ તે કરતા પાટિયુ જેમ સાર તેમજ પાટિયા કરતા પોતાની પાટીમા ગણીને પછી રીત કાઢે તે વધારે સાર અને મજબુત થાય તેવું છે હિસાબ મહાવવામા ચિસકે ખૂબ સાવચેત રહેવું એટલે પાયરીબંધ લખાવવા વગી જે રીત શીખવવી હોય તેજ રીત નીકળે એવા હિસાબ મહાવતી વખતે મહેતાજીએ સંભાળ રાખવી પ્રથમ કુચી શીખવીને કે ગોખવીને તે કુચીના હિસાબ

શિક્ષકે કહી પણ ન જણાવવા પણ પ્રથમ હિસાબ ગણતરી તે ઉપરથી કુંચી તેમ ? પાસે કઢાવવી પછી તે કુંચીના મીઠા અ-
વશ હિસાબ જણાવવા જેમકે જે રૂપિયે શેર નેટલા આનાનું અધોળ
અથવા અઢી પિયાબાર આ રીત શીખવવી હોય તો તે સારીનીયે તેની
નોટ આપી છે

જોડારને જાગૃત કરીને પૂછવું કે એક રૂપિયાના આના કેટલા ?
જ સોળ પછી પૂછવું કે અરથા રૂપિયાના કેટલા ? જ આઠ
પા રૂપિયાના કેટલા ? જ ચાર શેરના અધોળા કેટલા ? જ સોળ
અનુરના કેટલા ? જ આઠ પારોરના કેટલા ? જ ચાર એમ
લેવટખાસ સવાલ પૂછીને ખાતરી કરવી કે જોડારને કોણેક જરામર
આવડે છે ખાતરી થયા પછી પુછવું કે એક રૂપિયાનું શેર ધી
મળે છે એમ તમને કેટલું કહે નો તમે શું મમળે ? જ એક રૂપિયા
આપીએ તો એક શેર ધી આપણને જોખી આવે એક રૂ-
પિયા આવે એટલે કેટલા આના આવવા પછા ? જ સોળ તમે
શેર લી લાવો એટલે કેટલા અધોળ લાગ્યા કહેવાય ? જ સોળ.
સોળ અધોળની કિમતના તમારે કેટલા આના આપવા પડ્યા ? જ સોળ
સોળ આનાનું સોળ અધોળ ત્યારે આઠ આનાનું કેટલા અધોળ ?
જ આઠ. ચાર આનાનું કેટલા અધોળ ? ચાર એક આનાનું કેટલા
અધોળ ? જ એક અધોળ એક રૂપિયે શેર હોય તો એક આનાનું
કેટલા અધોળ ? જ એક અધોળ એક રૂપિયે શેર હોય તો એક અ-
ધોળનું શું બેસે ? જ એક આનો પછી એવી રીતે જ, ત્રણ કે ચાર
રૂપિયે શેર હોય તો એક અડધનું શું બેસે ? એમ સવાલ પૂછી
કઢાવવું અને તે બધું પાટિયા ઉપર નોંધી રાખવું પછી જોડારને
પૂછવું કે આ દાખલા જખાંચા છે તેમા અધોળની કિમત કેટલી
આવે છે ? જ જેટલા રૂપિયાના કહ્યા હેય તેટલા આના
પછી પૂછવું કે શેરના જેટલા રૂપિયા કહ્યા હેય તેટલા આનાનું કેટલું
આવે છે ? જ અધોળ ઉપરના દાખલા ઉપરથી તમે કયા નિયમ કાઢો
છો ? જ જેટલા રૂપિયાના શેર તેટલા આનાનું અધોળ
આવી રીતે જે નિયમ કે કુંચી કાઢવી તે યાદ કરાવી તેમની નોટમા
જખરા સાથે ચિકાકે સાદી લાખામા કાળા પાટિયાપર તે કુંચી લખવી,
અને તે જવા નોટમા લખી લે તેમ કહેવું, તથા મહાવરા સાથે કેટલાક

ઉઘટપાલક દાખલા પચરીમધ લખાવવા પછી બે, ત્રણ, ચાર અધોળનું શું બેસે, એવા દાખલા મડાવવા, અને ખાતરી ચાપ તમાર પછી નેના ઉઘટ દાખલા લખાવવા આ કુચી બરાબર આવડ્યા પછી બને તો બીજી કુચીએ શીખવેલી કુચી ઉપરથીજ ઠઠાવવી જેમકે, જેટલે રૂપિયે શેર તેથી અઢીમણે દોઢરૂ રૂપિ માભાર એ કુચી શીખવવી હોય તો પ્રથમ પૂજ્ય ૬ રૂપિમાર દોઢરૂ કેટલા ? જા રોડા અડાશ રૂપિઆના કેટલા ? જા ૫ ૬-૫ પા રૂપિઆના કેટલા ? જા પચરીમ એ આનાના કેટલા ? જા સવા છ શેરના રૂપિઆમાર કેટલા ? જા ૧૫૧૨૬ અચ્છેર-૬ કેટલા ? જા વીસ પારોરના કેટલા ? જા દસ નવટામના કેટલા ? પાંચ અયોગના કેટલા ? અઢી પછા પુછતુ કે એક રૂપિયે શેર હોય તો અયોગનું શું મેસે ? જા એક આને એક આનાના દોઢરૂ કેટલા ? સવા છ અધોળના કેટલા રૂપિઆમાર ? અઢી એક રૂપિયે શેર હોય તો અયોગનું શું ? જા સવા છ દોઢરૂ અથવા એક આને અઢી રૂપિઆમારના સવા છ દોઢરૂ તો એક રૂપિઆમારનું શું ? જા અઢી દોઢરૂ એક રૂપિયે શેર તો એક રૂપિઆમારનું શું ? જા અઢી દોઢરૂ બે રૂપિયે શેર હોય તો એક રૂપિઆમારનું શું આવે ? પાંચ દોઢરૂ ત્રણ રૂપિયે શેર હોય તો એક રૂપિઆમારનું શું આવે ? સાડાસાત દોઢરૂ ચાર રૂપિયે શેર હોય તો એક રૂપિઆમારનું શું આવે ? દસ દોઢરૂ છથીદસ દોઢરૂ આવ્યા ? ચાર અઢીકે દસ ચાર અઢીકે શા માટે કર્યા ? જેટલા રૂપિઆ હોય તેથી અઢીગણ્યા દોઢરૂ આવે માટે જેલે રૂપિયે શેર તેથી અઢીમણ દોઢરૂનું કે લુ બવ ? એક રૂપિઆમાર આ રીત કાગ પાટિપર લખીને ગોખાવવી અને તેમની પાસે ઉતારી લેવાવવી પછી ચીખવેલું જે પાટિપર લખેલું હોય તે પાટિયાની બાજુ ઉતારી તેમને પુનઃ વતન કરાવતુ તથા પરીક્ષાને સર મીન સગાવ પૂજી સિસકે તેથીને તેણે ઉપરથી ઉત્પન્ન થતા દાખલા ઓચાં આવડ્યા એવી ખાતરી થાય ત્યાર પછી બીજી રીતે ઉપર પ્રમાણે નોટ કરીને શીખાવી

(૭)

શેરના લેખાંની કુંચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિયે શેર તેથી અઢી ગણે દોકડા અથવા સુરતી બમણે પૈસા રૂપિયાભાર ૪

- (૧) અર્થે રૂપિયે શેર હોય તો સવા દોકડે રૂપિયાભાર, ૦૧ રૂપિયે શેર હોય તો દસ બદામે રૂપિયા ભાર, અને પોણા રૂપિયે ગેર હોય તો પોણા બે દોકડા બે બદામે રૂપિયાભાર
- (૨) જેટલે રૂપિયે શેર તેટલા આનાનુ અધોળ, તેથી બમણે આને નવટાક, અને તેટલે અર્થે આને સવારૂપિયાભાર
- (૩) શેરનો ભાવ જેટલા રૂપિયા કલો હોય અને જેટલા રૂપિયાભારનુ કરવુ હોય, તે બેનો ગુણાકાર કરીને જમણા હાથ તરફનો એક આકડો કાપી નાખવો બાકી રહે તે પાવલા અને કાપી નાખેલા અકને અઢીએ ગુણતા જે આવે તે દોકડા બાણવા ૪

૧ આ ચોપડીમા એક રૂપિયાના સો દોકડા ગણેલા છે

૨ એક રૂપિયાના સુરતી પૈસા ૮૦ ગણાય છે

૩ એક રૂપિયાના દોકડા ૧૦૦ ને એક શેરના રૂપિયાભાર ૪૦ વડે ભાગતા એક રૂપિયાભારની કિમત ૨૫ દોકડા આવે તેથી ૧૫ રૂપિયા ભાર(અધોળ)ની કિમત ૨૫×૨૫=૬૨૫ દોકડા=૧ આનો આવે વળી ૧ રૂપિયાના સુરતી પૈસા ૮૦ ને, એક શેરના રૂપિયાભાર ૪૦ વડે ભાગતા એક રૂપિયાભારની કિમત સુરતી બે પૈસા આવે

૪. પણ રૂપિયે ગેર હોય અને ૮ રૂપિયાભારનુ કરવુ હોય તો ૩૫૮=૨૪ આવ્યા તેમાથી જમણા હાથ ભણીનો ૪ કાપતા બે પાવલા અને ૪×૨૫=૧૦ દોકડા આવે કેમકે પહેલી રીત પ્રમાણે ૨૪ ને અઢીએ ગુણીએ તેટલા દોકડા જવાબ આવે પણ ૨૪ મા બે દશક ને ૪ એકમ છે, અને એક દશક અથવા ૧૦ ને અઢીએ ગુણીએ તો ૧૦×૨૫=૨૫૦ દોકડા ૧ પાવલુ આવે છે ૨ દશક અથવા ૨૦ ને ૨૫ એ ગુણીએ તો ૨૦×૨૫=૫૦ દોકડા=૨ પાવલા આવે છે માટે તેટલા દશક તેટલા પાવલા આવે ને કાપેલા આકડાને ૨૫ ગણા કરવાથી પહેલી રીત પ્રમાણે દોકડા આવે, માટે ૪×૨૫=૧૦ દોકડા

(૮)

દાખલા.

૧ ૫ રૂપિયાની ગેર એલચી મળે તો ૪૫૫ રૂપિયાભારનું ચુ બેસે ?

જ ૩ ૦૫૮

૨ ૬ રૂપિયાની ગેર એલચી મળે તો ૬ ૦૫૫ ની કેટલી આવે ?

જ ૨૦ ૦) =

૩ ૬૫૫ રૂપિયા ગેર કેસર હોય તો ગેર ૦/૪૫૫ નું ચુ બેસે ?

જ ૩ ૧૫૫૫

૪ ૫૫૫૫ રૂપિયા ગેર હીંગ હોય તો ૫૫૫ ૩ ભારનું ચુ બેસે ?

જ ૩ ૦૫૫ ૪ દો ૧ બ

૫. ૭૫૫ રૂપિયા ગેર કપુર હોય તો ૩ ૨૫૫૫ નું કેટલું આવે ?

જ ગે ૦૫

૬. જેટલે આને શેર તેથી ૨૫ ગણી બદામે રૂપિયાભાર. ૨

(૧) અર્થે આને ગેર હોય તો ૧૫ બદામે, ૦૫ આને હોય તો ૦૫ બદામ ૨ પીસવાસીએ ને પોણે આને હોય તો ૧૫૫૫ બદામ ૨ વીમવાસીએ રૂપિયા ૨

(૨) જેટલે આને ગેર તેટલા પૈસાનું ૦૫ ગેર, તેટલી પાઇનું ૬ પધસાભાર અને તેથી પોણી પાઇનું અઘાળ.

દાખલા

૧ ૩૫ ૦૫૫ ગેર પીરતા મળે તો ૩૫૫ રૂપિયાભારનું ચુ બેસે ?

જ ૩૫૫૫ દો ૧૫ બ

૨. ૩૫ ૦૫૫ ગેર મરી હોય તો ૩ ૦)૦૫૫ ના કેટલા આવે ?

જ ૬ રૂપિયાભાર

૩ ૦૫૫ ગેર ઘી મળે તો ૮ પસાભારનું ચુ બેસે ? જ ૭ પાઇ

૧ એક આનાની બદામ ૧૦૦ ને એક ગેરના ૮૦ રૂપિયાભારે ભાગતા એક રૂપિયાભારની ૨૫૫ બદામ આવે છે

૨ એક ગેરના ૭૦ પૈસાભારને, એક આનાની ૧૦ પાઇએ ભાગતા એક પાઇનું ૬ પૈસાભાર આવે છે

૩ એક આનાની ૧૨ પાઇને, એક ગેરના સોળ અઘાળે ભાગતા એક અઘાળની પોણી પાઇ આવે છે (પોણી પાઇ તે એક રૂપિયાનો અઘરા ત્રણે આનો ૮ આની મહેનાય છે)

(૯)

- ૧ ૩ ૦)જે ગેર બરસી મળે તો ગેર ૦)જે નુ ચુ આપવું
જ ૩ ૦)ગા ૦)ગા પાઈ
૫ ૩ ૦ ની ગેર બરસી મળે તો ૦)ગા ૧ પાઈની કેટલી આવે?
જ ૧૦) પૈસાભાર

૭ જેટલે પૈસે શેર તેથી દશ ગણે આને મળુ.^૧

(૧) જેટલે આને ગેર તેથી અઢીગણે ઉપિએ મળુ

દાખલા

- ૧ ૧) ૧૦) જે શેર પરવાળ મળતા હોય તો ૦) મળુનુ ચુ
જ ૩ ૦)ગા
૨ ૧) ૧૦) જે શેર કાગલા હોય તો ૩ ૩) ૦)ગા ના કેટલા આવે?
જ ૦)ગા મળુ
૩ ૩ ૦)ગા જે પીન્તા મળતા હોય તો ૦)ગા મળુનુ ચુ એમે
જ ૧૨)જ

૪ ૦)જે ગેર ઘી હોય તો ૩ ૦)ગા કેટલુ આવે? જ ૦) મળુ

૫ જેટલે દોકડે શેર તેટલી બદામનું અધોળા^૨

(૧) જેટલે દોકડે ગેર તેટલા ઉપિઆનુ ૨) મળુ

દાખલા

- ૧ ૪) ૧૦) દોકડે ગેર કાગલા મળે તો ગેર ૧)ગા નુ ચુ એમે
જ દો ૭) ગા બ
૨ ૧) ૧૦) દોકડે ગેર લાજી હોય તો મળુ ૧) ગે ૧)ગા નુ ચુ?
જ ૩ ૧) ૧)ગા દો ૦) બ
૩ ૧) ૧૦) દોકડે ગેર કાગલા તો ૩ પાજાના કેટલા આવે?
જ મળુ ૩)ગા ફા રોર
૪. ૨) ૧૦) દોકડે ગેર લીડા હોય તો ૩ ૦)ગા કેટલા? જ શે ૭)ગા

૧ એ પૈસે રોર હોય તો એ મળતા ૪૦ પૈસા અથવા ૩) ૦)ગા થાય, તેમજ એક અ ને રોર હોય તો એ મળતા ૪૦ આના અથવા ૩ ૨) ગા થાય

૨. એક દોકડાની સોળ બદામને એક શેરના ૧૬ અધોળે ભાગતા એક અધોળની એક બદામ આવશે

(૧૦)

૫. એક શેરના જેટલા રૂપિયા કદા હોય તેટલાએ શેરના
૪૦ રૂપિયાભારને અથવા ૧૬ અધોગતે કે ૭૨ પૈસાભારને
ભાગતાં જેટલુ આવે તેટલુ એક રૂપિયાનું આવે. ?

દાખલા.

- ૧ ૩ ૫)ની શેર એલચી મળે તો ૩ ૧) ની કેટલી આવે
જ ૮ રૂપિયાભાર
- ૨ ૩ ૩)ની શેર એલચી હોય તો ૩ ૦) ની કેટલી આવે
જ ૦) નો
૩. ૩ ૪) ની શેર એલચી હોય તો ૩ ૦) ની કેટલી આવે
જ ૮. પૈસાભાર

એક રૂપિયાના ભાવ ઉપરથી.

૬. એક રૂપિયાનું જેટલા શેર તેટલા અધોગતે એક આનો
ને તેટલા રૂપિયાભારના અઠી દોકડા

દાખલા

- ૧ ૩ ૫) નુ ૩) શેર ધી મળતું હોય તો ૩ ૦) ની કેટલી આવે
જ ૦) =
- ૨ ૩ ૧) નુ ૨) શેર હોય તો ૮) રૂપિયાભારનું આવે
જ ૭) દોકડા
- ૩ ૩ ૧) ની ૪ શેર અગ્રી મળે તો ૩ ૦) ની કેટલી આવે
જ ૦) =
- ૪ ૩ ૧) ની ૫ શેર અગ્રી મળતી હોય તો ૧૦ દોકડાની કેટલી
આવે
જ ૧૦) ની.
- ૭ એક રૂપિયાનું જેટલા શેર તેટલા અધોગતે એક આનો
ને તેટલા રૂપિયાભારના અઠી દોકડા ૩

૧ આ રીતનું કારણ દેખીતું છે

૨ એક રૂપિયાનું શેર હોય તો એક રૂપિયાના આના સોળ ને
શેરના અધોગા સોળ, માટે એક આનાનું એક અધોગ આવે અને એક
રૂપિયાના દોકડા ૧૦૦ ને શેરના રૂપિયાભાર ૪૦ વડે ભાગતા એક રૂ
પિયાભારના ૨) દોકડા આવે

૩ શેર કરતા મળે, ને રૂપિયાભાર કરતા શેર ૪૦ ગણે છે માટે

દાખલા.

- ૧ રૂ ૧) નુ રાા જો ઘી મળે તો ૬ા મળુનુ થુ ખેસે ?
જ રૂ ૧૦૦)
- ૨ રૂ ૧) ની ૪ાા ગેર બદામ મળતી હોય તો રૂ ૩૦)ની કેટલી ?
જ રૂ ૩ મ ૧૫ શેર.
- ૩ રૂ ૧) નુ ગા રૂપિઆભાર કેમર આવે તો ૩ાા શેરનુ થુ ખેસે ?
જ. રૂ ૬૦)
- ૪ રૂ ૧) નુ ૩ રૂપિઆભાર રેશમ મળે તો ૩૧ા રૂપિઆનુ કેટલુ આવે ?
જ શે રા ૪ાા રૂ ભા.
- ૫ રૂ ૧) નુ શેર રા=૧ ઘી મળે તો ૧૪ા મળુ જા શેરનુ થુ ખેસે ?
જ રૂ ૨૪૦)

એક આનાના ભાવ ઉપરથી.

- ૮ એક આનાનું જેટલા શેર તેટલા અઘોળની પોણી પાઈ કે
એક ઉપઆના, ને તેટલા રૂપિઆભારની રાા બદામ *

દાખલા

- ૧ રૂ ૦)- ના ૧ાા ગેર કારેના મળે તો શેર ૦ાનુ થુ ખેસે ?
જ રૂ ૩ પાઈ
- ૨ રૂ ૦)- ના ૪ાા શેર રાગણા મળે તો ૧૧ા રૂપિઆભારનુ થુ ?
જ ૦ા દો રા બદામ.
- ૩ ૦)- ના રાા ગેર લીઝ હોય તો જા પાઈના કેટલા આવે ?
જ શે ૧ાા-
- ૪ રૂ ૦)- ના ૧ા શેર કટોના હોય તો ૦ા દો. ૨ બદામના કેટલા ?
જ શે ૦)=

* રોરના અઘોળા સોળ ન આનાની પાઈ બાર, માટે એક અઘોળની ૦ાા પાઈ આવે, ને રોરના રૂપિઆભાર ૪૦ ને આનાની બદામ ૧૦૦ માટે એક રૂપિઆભારની રાા બદામ આવે.

(૧૨)

૬ એક આનાનું જેટલા શેર હોય તેટલા મહુના રા
રૂપિયા ૧

દાખલા

૧ ૩ ૦) ની રા શેર દુધી હોય તો મહુ ૩૦૦ નુ થુ '

જ ૩ ૩૦૦

૨ ૩ ૦) ની ૫ શેર દુધી હોય તો ૨ ૩૦૦ ની કે લી '

જ ૭૦૦ મહુ

મણિકાં લેખાની કુચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિય મહુ તેથી રા ગણે દોકડે શેર.

(૧) ૩ ૦૦ મહુ હોય તો ૧૦ દોકડે ૩ ૦૦ હોય તો ૦૦
દો ૨ બદામે, અને ૩ ૦૦૦ હોય તો ૧૦૦૦ દો ૨
બદામે શેર

(૨) જેટલે રૂપિય મહુ તેટલા દોકડાનુ ૧૬ રૂપિયાભાર
અને તેટલી બદામનુ રૂપિયાભાર

(૩) જેટલે રૂપિય મહુ તેટલા આનાનુ રા ગેર તેથી અથ
આને ૧૦ ગેર ને તેટલા પૈમાનુ ગેર વાન

દાખલા

૧ ૨ ૧૮૦૦ નુ મહુ થી મળે તો ૨૦૦ મહુ ૫ રોરનુ થુ બેસે '

જ ૨ ૪૮૦૦

૨ ૩ ૦૦ નુ મહુ ૨ મળે તો ૨ ૦૦૦ ૧૫ દોકડાનુ કેટલુ '

જ ગે ૪)

૩ ૩ ૧૮૦૦ નુ મહુ થી મળે તો ૨૦૦ ગેર ૨ રૂપિયાભારનુ
થુ બેસે ' જ ૦૦૦૦ ૩ ૧૮૦૦ દો ૩૦૦૦ બ.

૧ ઉપરના ૧ લા કારણ પ્રમાણે શરૂ કરતાં મહુ ૪૦ ગાંઠા, મારે
૪૦ બા. અથવા ૨૦૦ રૂપિયા આવે

૨ આ રૂપિયાના ૧૦૦ દોકડાને નાનુના ૪૦ ગાંઠા ભાગતા શેરના
રા દોકડા આવે છે તેથી એક દોકડાનુ ૧૬ રૂપિયાભાર, અને આ
બદામનુ આ રૂપિયાભાર આવે તેમજ અગર રોરના રા દોકડા, અને
બદી રોરના રાગરા-૧૦ દોકડા અથવા એક આનો આવે

૪ ૩ ૧૬૧ નુ મણુ થી તો ૨ શેર ૧૧૧ રૂપિઆભારનુ ચુ
 જ ૧૧૧ ૩ ૨૩ દો ૧૧૧ બ ૨ વી
 ૫ ૩ ૮૧ નુઃમણુ ૩, હોય તો ૪૧૧ મણુ ૬૧ ગેરનુ ચુ બેસે
 જ ૩ ૩૮૧૧૧ ૧૧૧ પાછ
 ૬ ૩ ૧૦૧૧ ના મણુ નોપારી હોય તો ૩ ૩૧૧૧ ના કેટલા
 જ ૧૫ ગેર

૨ જેટલે આને મણુ તેથી ૨૧૧ ગણી બદામે શેર

- (૧) જેટલે આને મણુ તેટલી બનામનુ ૧૬ રૂપિઆભાર, ને
 તેટલી વીસવાસીનુ રૂપિઆભાર
 (૨) જેટલે આને મણુ તેથી ૧૧૧ પાછએ ૨૧૧ શેર
 દાખલા.

૧ ૩ ૧૧૧ મણુ ભાજી મળે તો ૩૧૧ મણુ ને ૧૧૧ શેરનુ ચુ
 બેસે
 જ ૩ ૨) ૧૧૧ ૧૧૧ પાછ
 ૨ ૩ ૧૧૧ મણુ દુધી મળે તો ૧૧૧ ગેર ૮ ૩ ભારનુ ચુ બેસે
 ૧૬૧૧૧ દો ૧૧૧ બ.
 ૩ ૩ ૧૧૧ નુ મણુ કાણુ મળે તો ૩૧૧૧ ગેરનુ ચુ (જ ૩૦) ૧૧૧ પાછ
 ૪ ૩ ૧૧૧ નુ મણુ સુગણુ તો બે પૈસાનુ કેટલુ જ ગેર ૨
 ૫ ૩ ૧૦૧૧ નુ મણુ દૂધ તો ૧૧૧ પૈસાનુ કેટલુ શે ૧૧૧ ૨૩ ભા.
 ૬ ૧૧૧ નુ મણુ રતાણુ તો ૧૧૧ પૈસાનુ કેટલુ જ ગેર ૧૧૧

૩. એક રૂપિઆનુ જેટલા મણુ તેટલા શેરના ૨૧૧
 દેખડા અને તેટલાં અધોગની ૨૧૧ બદામે ૨

૧ એક આનાની ૧૦૦ બદામેને મળતા ૪૦ રોડે ભાગતા એક શેરની
 ૨૧૧ બદામે આવે છે માટે ૪૦ બદામેનુ સોગ રૂપિઆભાર ને વીસવા
 સીનુ એક રૂપિઆભાર આવે તેમજ ૪૦ ગેરની ૨૧૧ બદામે તો ૨૧૧
 ગેરની ૨૧૧૨૧૧=૬૧ બદામે અથવા પોણી પાછ કે ૧૧૧ પૈસા આવે
 ૨ એક રોડ એક મળુનો ૪૦ મો ભાગ છે માટે એક રૂપિઆનુ
 જેટલા મણુ હોય તેટલા રોડના એક રૂપિઆનો ૪૦ મો ભાગ અટકે ૨૧૧
 દેખડા આવે ને બદામે એ દેખડાનો ૧૬ મો ભાગ છે, માટે ૨૧૧ બદા
 મનુ, શેરનો ૧૬ મો ભાગ અટકે અધોગ આવે

દાખલા.

૧. ૧) ની ૧૧ મણુ બાજરી મળે તો ૩૧૧ મણુ ' ૧ રોરનુ
શુ ? જ. ૩ ૨૧૧ ૮૧૧ દો
- ૨ ૩ ૧) ના ૨૧ મણુ કોદરા મળે તો ૩ ૦૮ ના કેટલા '
જ. ૧૧૧ રોર
- ૩ ૩ ૧) નુ ૧૧ મણુ ૮ રોર દૂધ તો ૬૧ મણુ ૮ રોરનુ શુ '
જ. ૩ ૪) ૦૧ આતો
- ૪ ૩ ૧)ની ૧૧ મણુ બાજરી તો રોર ૨૧૧૧ નુ શુ બેસે '
જ. ૫૧ દો ૧ ૫
૫. ૩ ૧) તો ૧૧૧ મણુ બાવટો હોય તો ૮૧ પૈસાનો કેટલો આવે '
જ. રો ૬૧ ૦૧૧ અઘોળ
- ૬ ૩ ૧) ના મ ૪૧૧ ૨ રોર લાકડા મળે તો ૩ ૨૧૧૧ ના
કેટલા ? જ. મ ૧૨૧૧

કાથળાનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિએ કાથળો તેથી ૨૦ ગણે દોડડે મળુ ૧
- (૧) જેટલે રૂપિએ કાથળો તેટલે દોડડે બશેર
  - (૨) જેટલે રૂપિએ કાથળો તેથી અધે દોડડે રોર
  - (૬) જેટલે રૂપિએ કાથળો તેટલી બદામનુ નવટાક
  - (૪) જેટલે રૂપિએ કાથળો તેટલા આનાનુ ૧૨૧૧ રોર
અને તેટલા પૈસાનુ રોર ૩) =

દાખલા.

૧. ૩ ૨૪૧ ની કાથળો બદામ આવે તો ૫ રોરનુ શુ બેસે '
જ. ૩ ૦૧ ૧૨૧ દોડડા
- ૨ ૩ ૦ જાના કાથળો વઠિ આવે તો ૩ ૨) ના કેટલા આવે '
જ. ૧૧ મ ૫ રોર

---

૧ એમ રૂપિયાના મો દોડડા ને કાથળાના મલ પાચે ભાગતા એમ મલુના ૨૦ દોડડા આવે છે તેથી એમ દોડડાનુ બ ૧૨, અથવા દોડડાનુ રોર, ને બદામનુ નવટાક આવે તેમજ આનાનુ ૧૨૧૧ નર, ને પૈસાનુ રોર ૩) = આવે.

- ૩ રૂ જા ના કાથળો ઘઉં હોય તો ૩ બા ના કેટલા આવે ?
જ ૧૦ શેર
- ૪ રૂ ૬૦૦ ના કાથળો ઘઉં હોય તો ૪ ૧૦૦ શેરનું થી બેસે ?
જ ૩ ૨૦૦ બા આ
- ૫ રૂ ૬૦ ના કાથળો મગ હોય તો મોટા પૈસાના કેટલા આવે ?
જ ૧૦૦૦ શેર
- ૬ રૂ ૩૦૦ ની કાથળો સાકર હોય તો ૩૦ મણનું થી આપવું ?
જ ૩ ૨૬૦
૭. રૂ. ૧૮૦ની કાથળો મોપારી હોય તો ૩ જાણના ની કેટલી આવે ?
જ ૨ મણ જા શેર
- ૮ જેટલે આને કાથળો તેથી સવા ગણે દોકડે મણ ?
(૧) જેટલે આને કાથળો તેથી અઢી બદામે શેર

દાખલા

- ૧ રૂ ૩૦૦ ની કાથળો જુવાર આવે તો ૧૦૦૦ મણનું થી બેસે ?
જ ૩ ૧) ૨૦૦ દો ૧ બ
- ૨ રૂ ૬૦૦ની કાથળો બાજરી મળે તો ૩ ૩૦૦ ની કેટલી ?
જ ૩. મણ
૩. રૂ ૬૦૦ ની કાથળો કમોડ મળે તો ૧૦ શેરનું થી બેસે ?
જ ૫૦૦ દો ૨૦૦ બ

૩ જેટલે દોકડે શેર તેથી બમણું રૂપિયા કાથળો ૨

૧) જેટલી બદામે શેર તેથી બમણું આને કાથળો

દાખલા

- ૧ ૨૦૦૦ દોકડાની શેર જુવાર આવે તો કાથળાનું થી બેસે ?

જ ૩ ૫૦૦.

૧ એક આનાના ૬૦ દોકડાને કાથળાના પાચ મણે લાગીએ તો મણને સવા દોકડો આવે ને તેથી અઢી બદામનું શેર આવે

૨ કાથળાના શેર બમે માટે દોકડે શેર હોય તો કાથળાના બસે દોકડા અથવા બે રૂપિયા થાય, ને બદામે શેર હોય તો બસે બદામ અથવા બે આના થાય

૨. ૧૪ બદામની ગર બટી હોય તો કાચળાનુ ચુ ' જ ૩ ૧૧૧
૩ ગા દો રા બદામની ગર જુવાર હોય તો કાચળાનુ ચુ ' જ ૩ ૪૧૧-

પક્ષાનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે પદલુ તેથી ડર ગણી પાઠએ મણુર ને તેટલી પાઠનુ સવાશેર

દાખલા

- ૧ ૩ ૭૧૧ નુ પ'લુ તો ૩૧ મણુનુ ચુ ? જ ૩ ૩ ૮, ૩ ૨ પાઠ
૨ ૩ ૬૧ નુ પ'લુ તો ૩ ૨૧-૧૧ નુ કેટલુ ? જ ૨૧ મણુ
૩ ૩ ૪૧ નુ પ'લુ તો મ ૪) ૨૧ નુ ચુ એસે ' જ ૩ ૩ ૧૧૧
૪ ૩ ૫) નુ પ'લુ તો ૩ ૩) જાનુ કેટલુ ' જ મ ૩૧૧ ૨૧ ગે
૧ જેટલે આને પદલુ તેથી બમણી પાઠનુ મણુર ને તેટલા પેસાનુ ૧૧૧ મણુ.

દાખલા

- ૧ ૩ ૧૦૧નુ પ'લુ તો ૨૧૧ મણુનુ ચુ ' જ ૧૧-૨ પાઠ
૨ ૩ ૭૧ નુ પ'લુ તો ૩ ૧) નુ કેટલુ ' જ મ- ૧૧૧ ૨ ગેર
૩ ૩ ૮૧૧નુ પ'લુ તો ૨૧ મણુનુ ચુ ' જ ૩ ૮૧-૧૧ ૧૧૧ પાઠ
૩ જેટલે આને શેર તેથી પદજણે રૂપિયે પદલુ. ૪
(૧) જેટલે પેમે ગેર તેથી પોણાચાગણે રૂપિયે પ'લુ
(૨) જેટલી પાઠએ ગેર તેથી સવાગણે રૂપિયે પ'લુ

૧ પક્ષાના ૬ મણા (આ વજન સુરત જિલ્લાના ચાંદે છે)

૨ રૂપિયાની ૧૯૨ પાઠને પક્ષાના ૬ મણુ બાગીએ તો એક મણની ડર પાઠ આગે છે તેથી પાઠનુ સવાશેર આવે

૩ આનાની ૧૨ પાઠને પક્ષાના ૭ મણુ બાગીએ તો મણની બે પાઠ, ને દોઢ મણનો પેમે આવે

૪ આને શેર હોય તો પક્ષાના ૨૪૦ આના અથવા ૧૫ રૂપિયા આવે છે તેથી પેમે જેર હોય તો ૩૧૧ રૂપિયા, ને પાઠએ શેર હોય તો ૧૧ રૂપિયા આવે

દાખલા

૧. અઢી આને ગેર હોય તો પધાનુ થુ બેસે ? જ ૩ ૩૭૧
- ૨ ત્રણ પૈસે ગેર આટો તો પધાનુ થુ ? જ ૩ ૧૧૧.
- ૩ બે પાઇનુ ગેર સુરણુ તો પધાનુ થુ ? જ ૩ ૨૧૧
૪. સવાબે આના ને બે પાઇનુ ગેર તો જામણુનુ થુ ? જ ૩ ૪૫૧

હારાનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયા હારો તેટલા આનાનુ ૧૭૧ શેર ?

તેટલા પૈમાનુ શેર ૪૮, તેથી ૧૧ ગણે દોકડે (૩ તેટલા સુરતી પૈમાનુ) ૩૧૧ ગેર, ને તેટલી બદામનુ ૭ રૂપિયાભાર

દાખલા.

૧. ૩ ૭૧૧ હારો ડાગર મળે તો મ. ૧૧૧ ૨૧૧ ગેરનુ થુ બેસે ? જ. ૧૧૩૧.
૨. ૩ ૭૧૧ હારો કમોદ મળે તો ૩. ૦૧૧ ની કેટલી આવે ? જ ૭ ગેર
- ૩ ૩ ૬૧૧ હારો ભાત હોય તો ગેર ૧૩)નુ થુ આપતુ ? જ ૩. ૦૧ ૧૦૧૧ પાઇ
- ૪ ૩. ૫૧ હારો ભાત તો ૩ ૧૧ નુ કેટલુ જ મ ૧૧૧૩૧ શેપા૧૧૩ ભા
- ૫ ૩ ૧૮૧૧ હારો બગાળીયુ તો મણુ ૧) ૬૧૧ નુ થુ આપતુ ? જ ૩ ૩) ૬૧ દો ૨૧૧ બ

૨ જેટલે આને હારો તેટલા ઉપઆના (કાચા આના) અથવા પોણી પાઇનુ ૧૭૧ શેર ૨ અને તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૩૧૧ ગેર, અને તેટલી વીસવાસીએ ૭ રૂપિયાભાર

૧ હારાના શેર ૨૮૦ ને રૂપિયાના ૧૧ આનાએ ભાગતા એક આનાનુ ૧૭૧ શેર આવે ૭

૨ હારાના ૨૮૦ શેરને એક આનાના ૧૬ ઉપઆનાએ અથવા ૧૬ પોણી પાઇએ ભાગતા એક પોણી પાઈ અથવા એક ઉપઆનાનુ ૧૭૧ શેર આવે.

દાખલા

૧. રૂ. ૮૧૧૮ હારો ડાગર તો મ. ૨) જા શેરનુ થુ બેમે ?
જ. રૂ. ૨૧૧૮ ૧૧૧ પાછું.
૨. રૂ. ૨૪૧૧૮ હારો કપાસ હોય તો રૂ. ૧૦૧૧૧ ના ૧૧૧ પાછો
કેટલો આવે ? જ. ૩) મ. ૨૧૧ શેર
૩. રૂ. ૧૩૧૧૮ હારો જુવાર તો રો. ૦૧૧૧૮ નુ થુ બેમે ?
જ. ૪૧ હો. ૨ વી.
૪. રૂ. ૫૧૧૮ હારો ભાત તો ૧) નુ કેટલુ આવે ?
જ. મ. ૧૧ રો. ૧૧૧ લગભગ
૫. રૂ. ૧૧૧૧ હારો બાજરી તો ૧ મણનુ થુ બેમે ? જ. ૧૧૧૧૧

માણીનાં લેખાની કુચીઓ,

૧. જેટલે રૂપિયે માણી તેટલા આનાનુ ૦૧૧ મણુ ૧
ને તેથી ૧૬ ગણી પાંચમે મણુ
(૧) જેટલે રૂપિયે માણી તેટલી પાંચનુ ૨૧૧ શેર.
(૨) જેટલે રૂપિયે માણી તેથી ૧૧ દોકડે ૬ શેર
(૩) જેટલે રૂપિયે માણી તેથી ૨૧૧ ગણીબદામે ૦૧૧ શેર
ને તેટલી બદામનુ ૧૨ રૂપીઆભાર

દાખલા

૧. રૂ. ૨૪૧૧ ના માણી ધઉ મજે તો મ. ૨૧ નુ થુ બેમે ?
જ. રૂ. ૬૧૧૮ ૨ પાછું.
૨. રૂ. ૨૬૧૧૧ ના માણી ચણા હોય તો શે. ૬૧૧૧ નુ થુ આપવુ ?
જ. રૂ. ૦૧ ૧૬૧૧૧ દો. ૧૧ બ. ૨ વી.
૩. રૂ. ૧૪૧ ના ૧૧ માણી ચણા હોય તો રૂ. ૩૩૧૧ ના કેટલા આવે ?
જ. મ. ૩૧ ૬૧ શે. ૨૧ ૦. બા.

૧ માણીના ૧૨ મણને એક રૂપીઆના ૧૬ ના ૫ ભાગતા એક
આનાનુ ૦૧૧ મણ આવે છે

૨ માણીના ૪૮૦ રોડને રૂપિઆના સવા દોકડા ૮૦ વડે ભાગતા
એક સવા દોકડાનુ ૧૧ શેર આવે

(૧૯)

૪ ૩. ૩૧૧૧ ના માણી તલ મળે તો મળુનુ શુ બેસે ?

જ ૩ ૨૧-૧ પાઈ

૫ ૩ ૨૬૧ ના માણી તલ હોય તો ૩ ૧) ના કેટલા અવે ?

જ. મ ૦૧ ૬૧ રો ૦૧ ૩ લાગ

૨ જેટલે આને માણી તેટલી પાછનુ મળુ ?

(૧) જેટલે આને માણી તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૧ રોર ૨

(૨) જેટલે આને માણી તેટલી નીસવાસીનુ ૧૨ રૂપિયાભાર.
દાખલા.

૧. ૩ ૭૧૧ માણી મટી હોય તો મ ૮૧૧ ૨ શેરનુ શુ ?

જ ૩૩) ૧૫ દો

૨ ૩ ૧૧૧ માણી ચણી મળે તો ૩ ૩૧૧ ની કેટલી ?

જ મ. ૪) ૨૧૧

૩ ૩ ૧૬૧ માણી ઘઉં હોય તો ૩ ૧૧૧ ના કેટલા ?

જ ૩ ૮૧

૪ ૩ ૮૧૦ ના માણી તલ તો ૧ મળુનુ શુ બેસે ?

જ ૩ ૦૧૧ ૨૧ પાઈ

૫ ૩ ૧૫૧ માણી મગ હોય તો ૩ ૧) ના કેટલા ?

જ મ ૦૧ ૧૧ રો ૬ ૩ લાગ

૬ ૩ ૩૧૧ માણી તલ હોય તો કેટલાનુ શુ બેસે ?

જ ૩ ૧૩) ૩૧

કળશીનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે કળશી તેટલા અ નાનું મળુ ૩ ને તેટલા
પૈસાનું ૧૦ શેર

૧ માણીના ૧૨ મળને આનાની ૧૨ પાઈએ લાગતા એક પાઈનું
મળ આવે છે

૨. માણીના ૪૮૦ શેરને આનાની સવા બદામ ૮૦ એ લાગતા
એક સવા બદામનુ ૧-શેર આવે

૪. કળશીના ૧૬ મળને રૂપિયાના ૧૬ આનામે લાગતા આનાનું
૧ મળ આવે

૨

- (૧) જેટલે રૂપિએ કળશી તેથી ૧૧ ગણ્યુ દોકડાનુ ૮ શેર
 (૨) જેટલે રૂપિએ કળશી તેથી ૨૧૧ ગણ્યુ બદામે શેર
 (૩) જેટલે રૂપિએ કળશી તેટલી વીસવાસીએ રૂપિઆભાગ
 દાખલા.

- ૧ રૂ. ૧૭૧૧ ની કળશી બાજરી હોય તો મ ૨૧ ૬ શેરનું થુ ?
 જ રૂ ૨૧૧ ૧૬૧ દોકડા
 ૨ રૂ ૩૩૧ કળસી બઉ હોય તો રૂ ૧૦૧૧૧૧ ૦૧૧ પાઇના
 કેટલા ? જ મ ૫૧
 ૩ રૂ ૨૨૧ ની કળશી તુવેર હોય તો મ ૩૧૧ ૧ શેરનું થુ
 બેસે ? જ રૂ ૫૧૧ ૫૧૧ દો. ૧૧૧ બ
 ૪ રૂ ૪૨૧ ના કળશી તલ હોય તો રૂ ૧) ના કેટલા ?
 જ મ ૦ ૫ શે ૨૧૧ રૂ ભાગ લગભગ
 ૫ જેટલે આને કળશી તેટલે ઉપઆને (૦૧૧ પાઇએ) ?
 અથવા ૬૧ ગણ્યુ બદામે મળ્યુ, ને ૧૧ ગણ્યુ બદામે ૮ શેર
 (૧) જેટલે આને કળશી તેથી ૨૧૧ ગણ્યુ વીસવાસીએ જો
 દાખલા

- ૧ ૧૭૧૧ કળશી ડાગર હોય તો મ ૪૧ ૬ શેરનું થુ ?
 જ રૂ ૪૧૧ ૨૧૧ દો ૧ બદામ
 ૨. રૂ ૩૫૧ કળશી ચાખા તો રૂ ૭૧૧ ના કેટલા ?
 જ મ. ૩૧ ૮૧૧ રૂ ભાગ
 ૩ રૂ ૨૭૧ કળશી દાગ મળે તો મ ૨૧ ૮ શેરનું થુ ?
 જ. રૂ ૪૧ ૩૧ દો ૦૧ બ ૨૧૧ વી
 ૪ રૂ ૧૦૧૧ કળશી બાવટા હોય તો રૂ ૧) નો કેટલો ?
 જ મ ૧) ૫૧૧ શેર ૬૧૧ રૂ ભા
 ૫ રૂ. ૧૮૧૧ કળશી ડોળી હોય તો માણ્યુનું થુ ૫૩ ?
 જ રૂ ૧૪) ૬૧

૧ આનાની ૧૨ પાઇને કળશીના ૧૬ મણે ભાગતા ૧ મણની ૦૧૧
 પાઇ (ઉપઆના) આવે

જેટલે આને શેર તેથી ૪૦ ગણે રૂપિએ કળશી ^૧

(૧) જેટલે વૈસે શેર તેથી દશગણે રૂપિએ કળશી

દાખલા

૧ ૩ ૦) ના શેર મુરબુ હોય તો કળશીનું રૂ ૧ જ ૩ ૫૦)

૨ ૩ ૦) નું ૧૧ શેર દધ લાગે કળશીનું રૂ ૧ જ ૩ ૩૨)

૩. ૩ ૦) ના નું ૩૩૩૩ શેર ૩, તો કળશીનું રૂ ૧ જ ૩ ૨૪)

ખાંડીનાં લેખાંની કુચીઓ.

જેટલે રૂપિએ ખાંડી તેટલા આનાનું ^૧ મણ, ^૨ ને તેટલા ગૈસાનું ^૧ રાશ શેર

(૧) જેટલે રૂપિએ ખાંડી તેથી પાચગણે દોકડે મણ ને તેટલા દોકડાનું ૮ શેર

(૨) જેટલે રૂપિએ ખાંડી તેથી બમણી બદામે શેર, ને તેટલી બદામનું ૦૧ શેર

(૩) ખાંડીનો ભાવ જેટલા રૂપિયા હોય, ને જેટલા મણનું કરવું હોય તેટલાએ ગુણીને ગુણ્યાકરમાથી જમણી બા-
જુનો અક કાપતા જે રહે તે અર્ધા રૂપિયા, ને કાપેલા અડને પાચે ગુણતા જે આવે તે દોકડા બચવા ^૩

૧ એક આને શેર હોય તો કળશીના ૬૪૦ આના, અથવા ૪૦ રૂપિયા આવે

૨ ખાંડીના મણ ૨૦ ને રૂપિયાના ૧૬ આનાએ ભાગતા આનાનું ૧૧ મણ આવે

૩ ૩ ૧૬ ખાંડી હોય ને ૪ મણનું કરવું હોય તો $૧૬ \times ૪ = ૬૪$ ને પાચે ગુણે એટલા દોકડા આવે કેમકે જેટલે રૂપિએ ખાંડી તેથી પાચ ગણે દોકડે મણ છે, અને તેટલા દશકને પાચે ગુણીએ તેટલા ૫ આસ દોકડા (૦૧ રૂપિયા) આવે છે માટે ૬૪ મા ૬ દશકને પાચે ગુણવાથી ૩૦૦ દોકડા અથવા ૬ અર્ધા રૂપિયા આવે ને ૪ એક મને પાચે ગુણીએ એટલા દોકડા આવે તેથી $૬૦ \times ૫ = ૬$ અર્ધા રૂપિયા, ને $૪ \times ૫ = ૨૦$ દોકડા

(૨૨)

દાખલા

- ૧ ૩ ૩૫૧૧ ખાડી દાળ મળે તો મ. જા ૫ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૭૧૧ વા આનો
- ૨ ૩ ૨૪૧૧૧ ખાડી ઘઉં હોય તો ૩ જાગ્રા ના કેટલા ?
જ મ ૩૧૧
- ૩ ૩ ૨૮૧ ખાડી થોખા હોય તો મ ૩૧ ૪ શેરનુ થુ ?
જ ૩. ૫) ૮૧૧ દોકડા
- ૪ ૩ ૧૮૧૧૧ ખાડી બાવરો મળતો હોય તો ૩ ૧) તો કેટલો
આવે ? જ મ ૧) ૨૧ શેર ૧૨ પૈસાબાર
- ૫ ૩ ૧૭૧ ખાડી મગ હોય તો મ ૪) ૮ શેરનુ થુ આપવુ ?
જ ૩ ૩૧ ૧૨૧ દોકડા

૨ જેટલે આને ખાડી તેટલી ૧૧૧ પાઈએ (ઉપઆને)
અથવા ફા ગણી બા ૧૧ મણ ૨

(૧) જેટલે આને ખાડી તેથી પાચગણી બનામે મણ ને
તેટલી બનામવુ ૮ ગેર

(૨) જેટલે આને ખાડી તેથી બમણી વીમવામીએ ગેર

દાખલા

- ૧ ૩ ૨૬૧૧૧ ખાડી ડાગર હોય તો મ જા ૫ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૬) ૧૪૧ દો ૨ વી
- ૨ ૩ ૧૫૧૧૧૧ ખાડી કાદરા મળે તો ૩ ૧૧૧૧ ના કેટલા ?
જ મ ૨
- ૩ ૩ ૩૭૧૧૧ ખાડી કમોદ હોય તો મ ૩૧૧ ૮ શેરનુ થુ આપવુ ?
જ ૩ ૭૧ ૧૮ દો ૧૧ બ
- ૪ ૩ ૨૭૧૧૧- ખાડી બાજરી તો ૩ ૧) ની કેટલી ?
જ મ ૧૧ ૮૧૧ શે ૧૧ ૩ બાર
- ૫ ૩ ૨૭૧૧૧૧ ખાડી ૩, તો ડાળીનું થુ? જ. ૩ ૨૨૧૧૧ ૧ પાઇ
- ૬ ૩ ૩૧૧૧૧૧૧ ખાડી ૩, તો માણીનું થુ? જ ૩ ૧૬) ૧૧ આનો,

૧ ખાડીના મણ ૨૦ ને આનાની ચોણી પાઇ (ઉપઆના) ૧૬
વડે બાગલા ૧૧૧ પાઈનું ૧૧ મણ આવે

- ૭ ૩. ૩જાન ખાડી મગ તો કાથળાનુ શુ ? જ ૩ ૬ાન
 ૩ જેટલે આને શેર તેથી ૫૦ ગણે રૂપિએ ખાડો ?
 (૧) જેટલે પૈસે શેર તેથી ૧૨૫ ગણે રૂપિએ ખાડી
 (૨) જેટલે દોકડે શેર તેથી ૮ ગણે રૂપિએ ખાડી
 (૩) જેટલી બદામે શેર તેથી ૧૫ રૂપિએ ખાડી

દાખલા

- ૧ પોણે આને શેર હોય તો ખાડીનુ શુ ? જ ૩ ૩જા
 ૨ મોટે પૈસે શેર હોય તો ખાડીનુ શુ ? જ ૩ ૧૮૫
 ૪ દો ૨૫ ૨ બદામનુ શેર તો ખાડીનુ શુ ? જ ૩. ૧૬)

મોટા હારાનાં લેખાંની કુચીઓ

- ૧ જેટલે રૂપિએ મોટો હારો તેટલા આનાનુ ૫૨૫ શેર ૨
 (૧) જેટલે રૂપિએ મોટો હારો તેથી ૧૫ ગણે દોકડે ૧૦૫
 શેર, ને તેટલી બદામનુ ૧૫ શેરને ૧ રૂપિયા ભાગ
 દાખલા

- ૧ ૩ ૨૩૫૫ હારો ડાગર હોય તો મ ૧૫ શે પાન નુ શુ બેસે ?
 જ ૩ ૧૫૫૫ ૨૫ પાછ
 ૨ ૩ ૧૭૫ હારો મગ તો મ ૬૫ ૩ શે ૧ ૩ ભારનુ શુ ?
 જ ૩ ૨૨૫૫ દો ૩૫ બ
 ૩ ૩ ૨૪૫ હારો તો ૩ ૧) ની જેટલી બાજરી ?
 જ મ ૧૫૫ ૪૫ શે પા ૩ ભા
 ૪ ૩ ૧૬૫૫ હારો જુવાર તો શે ૬૫૫૫ નુ શુ ?
 જ ૩ ૦)૩)૫

૧ ખાડીના શેર ૮૦૦ માટે એક આને શેર હોય તો ખાડીના ૮૦૦ આના અથવા ૫૦) રૂપિયા આવે દોકડે શેર હોય તો ખાડીના ૮૦૦) દોકડા (૮ ૩ અથવા) ને બદામે શેર હોય તો ખાડીની ૮૦૦ બદામ (૮ આના કે ૧૫ રૂપિયા) આવે.

૨ હારાના શેર ૮૪૦ ને રૂપિયાનાં ૧૧ આના વડે ભાગતાં આનાનુ ૫૨૫ શેર આવે

(૨૪)

૫ ૩ ૧૫૧૧ હારો બાજરી તો ૩ ૪) ની કેટલી ' જ. મ ૫૧૧
૨ જેટલે આને હારો તેટલી પાછનું ૧૧૧ મણુ અને
તેટલા ઉપઆના (૧૧૧ પાછનું) પરા શેર

(૧) જેટલે આને હારો તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૧૦૧ શેર
અને તેટલી વીસવાસીનું ૧૧ શેર ને ૧ રૂપઆબાર
દાખલા.

૧ ૩ ૧૨૧૧ હારો બાવટો હોય તો મ ૩૧ નું શુ બેમે ?
જ ૩ ૨) ના ૨ પાછ
૨ ૩ ૭૧૧ હારો ગરી હોય તો ૩ ૧૧૧૧ ૧૧૧ પાછની કેટલી ?
જ મ ૩૧૧ ૭૧ શેર
૩ ૩ ૧૪૧૧ હારો ભાત તો મ ૧૧૧ ૩૧ શે ૧ ૩ ભારનું શુ ?
જ. ૩ ૧) ૮૧૧ દો ૩૧ બ ૨ વી
૪ ૩ ૧૭૧૧ હારો ભાત તો ૩ ૧) નું કેટલું ?
જ મ ૧) ૬૧૧ શે ૩ ૩ ભા લગભગ
૫ ૩ ૧૭૧૧ હારો ચોળા તો નાના હારાનું શુ ? જ ૩ ૫૧૧) જ
૬ ૩ ૧૭) હારો ૩ તો ૩ ૨) જાણ નું કેટલું ? જ મ ૨૧૧

ભારનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે ભાર તેટલા આનાનું મણુ ૧૧૧, ૨ ને
તેટલા પૈસાનું ૧૫ શેર.

(૧) જેટલે રૂપિયે ભાર તેથી ૧૧ ગણે દોકડે ૧૨ શેર, ને
તેટલી પાછનું ૫ શેર

(૨) જેટલે રૂપિયે ભાર તેથી ૧૧ ગણે દોકડે ૧૨ શેર, ને
તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૧૧૧ શેર

૧ હારાના મણુ ૨૧ ને આનાની ૧૨ પાછએ ભાગતા પાછનું
૧૧૧ મણુ આવે

૨ ભારના ૨૪ મણુને રૂપિયાના ૧૬ આનાએ ભાગતા આનાનું
૧૧૧ મણુ આવે

દાખલા.

- ૧ ર ૫૧૧ ભાર કાલા હોય તો મ. રા ૫ શેરનું શુ બેસે ?
જ ર પા ૧૧ પાઈ
- ૨ ર ૫૬૧ ભાર કાના હોય તો ર પા ૧૧ પાઈના કેટલા ?
જ મ રા ૫ શેર
- ૩ ર. ૫૫) ભાર કાગર હોય તો મ ના ૬૧૧ શેરનું શુ ?
જ ર ના ૧૬૧૧ દો ના બદામ
- ૪ ર ૫૫૧ ભાર ર, તો ર ૧) નું કેટલું ?
જ મ ના ૭ શેર ર ર ભાર આશરે.
- ૫ ર ૪૦૧ ભાર ર, તો રા ૧૧૧ નું કેટલું ? જ મ ૧૧૧.
- ૨ જેટલે આને ભાર તેટલા પૈશાનું ૬ મણ, ને તેથી
ના પાંચનું મણ

(૧) જેટલે આને આર તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૧૨ શેર.
ને ૧૧ ગણી નીસવાસીએ ના રોર.

દાખલા.

- ૧ ર ૩'૧૧૧ ભાર કમોડ હોય તો મ ૪૧૧ નું શુ બેસે ?
જ ર ૬૧૧૧૧ ૧૧૧ પાઈ
- ૨ ર ૫૪૧ ભાર કાલા મળે તો ર ૪૧૧ ના ના કેટલા ?
જ મ ર
- ૩ ર ૪૪૧૧ ભાર ઘઉં હોય તો મ. ના ૧૧ શેર ૮૧ નું શુ ?
જ ર ૧૧૧ ૪૧૧ દો ના બ ના વી
૪. ર ૪૫૧ ભાર કાલા હોય તો ર ૧) ના કેટલા ?
જ મ ના ૧ શે રા ૩ ભાર
- ૫ ર ૭૬૧૧ ભાર બાજરી તો કળશીનું શુ ? જ ર ૫૧૧)
- ૬ ર ૫૭૧૧ મણ કપાસ તો પલાનું શુ ? જ ર ૧૪૧૧૧.

૧ ભારના શેર ૯૬૦ ને એક આનાની સવા બદામ ૮૦ એ ભાગના
રૂપા બદામનું ૧૧ શેર આવે

(૨૬)

ગાંધીનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિયે ગાંધી તેટલા આનાનુ ૭૫ શેર ૧

(૧) જેટલે રૂપિયે ગાંધી તેટલા પેસાનુ ૧૮૧૧ રો ને
તેટલી બદામનુ ૧૧૧ રોર

(૨) જેટલે રૂપિયે ગાંધી તેટલા દોડડાનુ ૧૨ ગેર, ને
તેટલી બદામનુ ૧૧૧ શેર

દાખલા

૧ રૂ ૬૨૧૧ ગાંધી ડમેદ મળતી હોય તો મ ૪૧૧ શેર જા નુ શુ ?
જ રૂ ૬૧૧૧ ના આનો

૨ રૂ ૬૭૧૧ ગાંધી જુવાર તો રૂ ૧૨૧૧ નાની કેટલી ? જ મ પા ૫ શે

૩. રૂ ૫૪) ગાંધી જુવાર તો મ ૧૧૧ ર ગેરનુ શુ બેમે ?

જ રૂ ૨૧૧૧ ૪ દા,

૪. રૂ ૮૨૧૧ ગાંધી કાકા તો રૂ ૧) ના કેટલા ડાના આવે ?

જ ને ૧૪૧૧ ના પેમાલા

૨. જેટલે આને ગાંધી તેટલી પાઈનુ ૨૧૧ મળુ ૨

(૧) જેટલે આને ગાંધી તેટલી બદામનુ ૧૨ ગેર, ને તેટલી
સિસવાસીનુ ૧૧૧ શેર.

દાખલા

૧. રૂ ૩૮૧૧ ગાંધી બાજરી હોય તો ૩૧૧ મળુનુ શુ ?

જ રૂ ૪૧૧૧ ના આનો

૨ રૂ ૬૬૧૧ ગાંધી ધઉ હોય તો રૂ ૧૧૧ ના ના કેટલા ?

જ મ ૩૧૧

૩ રૂ ૨૮૧૧ ગાંધી જુવાર તો મળુ ૧૧૫ ગેરનુ શુ ?

જ રૂ ૧૧૧૧ ના પાઈ

---

૧. ગાંધીના શેર ૧૨૦૦ ને રૂપિયાના સોળ આનાએ ભાગતા એક
આનાનુ ૭૫ શેર આવે.

૨. ગાંધીના મળુ ૩૦ ને આનાની ૧૨ પાઈએ ભાગતા ૧ પાઈનુ
૨૧૧ મળુ થાવે

(૨૭)

૪ ૨ ૩૬૧૧ ગાલી જુવાર તો મ વા ૮ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૧) ૧૮૧૧ હો ૩૧૧ બ. ૨ વી.
૫ ૩ ૪૮) ગાલી ૩, તો ૩ ૧) નુ કેટલુ ' જ મ વા ૫ શેર
૬ ૩ ૪૫૧૧ ગાલી મગ તો ખાડીનુ થુ ' જ ૩ ૩૦૧૧,
૭ ૩ ૬૩૧૧ ગાલી મક તો માણીનુ થુ ' જ ૩ ૨૫૧૧
૩ જેટલે રૂપિએ ગાલી તેટલા સેકડાના શર જેટલે દો-
કડે ૧ મગ, અને આને ગાલી દોય તો તેટલા સેકડાના
શેર જેટલી બદામે મળુ.

દાખલા.

૧ ૩ ૩૬૧૧ ગાલી વાલ તો મ પા ૨ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૬૧૧૧ હો ૨૦૧૧ ૨ બ
૨. ૩ ૫૨૧૧ ગાલી તુવેર તો મ રા ૩ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૪૧૧ ૧૨૧૧ હો ૨૧૧ બ
૩ ૩ ૨૪૧૧ ગાલી નુદીયુ તો ૩ ૮૧૧ નુ કેટલુ '
જ મ ૪૧ ૧૧ ગેર ૭ ૩ લા આશરે
૪ ૩ ૧૬૧૧ ગાલી મગ તો મ ૩૧૧ નુ થુ ' જ ૩ ૨૧
દા ૪૧૧ ૩ મ
૫ ૩. ૧૮૧૧ ગાલી ભાત તો ૩ ૧ નુ કેટલુ ? જ મ ૧૧૧ ૪ શે

બેડીઆનાં લખાંતી કુચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિએ બેડીઉ તેટલા આનાનું બે મળુ, ૨ ને
તેથી અરધે આને મળુ અને તેટલા પેસનું બા પળુ.
(૧) જેટલે રૂપિએ બેડીઉ તથી ૧૧ ગણુ દોકડે ૧૬ શેર
ને તેથી ૧૧ ગણી બદામે ગેર અને તેથી ૧૧ ગણી
વીમવાસીએ અધોળા

૧ અક ૩૫ માના ૧૦૦ દાન્ડાન ગાલીના ૩૦ માને ભાગીએ તો
એક મળના ૩૬૬ દોઢા આવે, અને શર કાઢવાને પળુ ત્રીસે ભાગવા
પડે છે, અથવા માણસાને પા ગજવો પડે છે, એ બે ને મરખુજ છે-
માટે શર જેટલા દોકડા આવે

૨ બેડીઆના ૩૨ મળને રૂપિઆના ૧૬ આ ૧એ ભાગતા એક
આનાનુ ૨ મળ આવે

દાખલા

૧. ૩૮૧૧ બેડીઉ ડાગર હોય તો મ ૩૧૧ નુ થુ '
 જ ૩ ૪૧૧ ૨૧ પાછ
૨. ૩ ૨૦૧૧ બેડીઉ કાદરા મળતા હોય તો ૩ ૩૧૧-૧૧ ના કેટલા?
 જ મ ૬
૩. ૩ ૨૫૧ બેડીઉ બાવટો હોય તો મ ૨૧૧ ૬)નુ થુ '
 જ ૩ ૨૧ ૬૧ ૧૧ બ ૩૧૧ વી
૪. ૩ ૨૩૧૧ બેડીઉ સૂઢીયુ તો ૪૧૧ પૈસાનુ કેટલુ ' જ ૪ શે
૫. ૩ ૬૦૧૧ બેડીઉ બાનતો ૩ ૧ નુ કેટલુ ?
 જ મ ૧૧ ૬) ગે ૬ ૩ ભાગ
૨. જેટલે આને બેડીઉ તેટલો ૦૧૧ પાછનુ બે મળુ '
 (૧) જેટલે આને બેડીઉ તેથી ૧૧ ગણી મદામે ૧૦ ગેર.
 ને તેથી ૧૧ ગણી વીસવાસીએ ગેર

દાખલા

૧. ૩ ૩૮૧૧ બેડીઉ ડાગર મળે તો ૪૧૧-૧૧ ની કેટલી '
 જ મ ૪).
૨. ૩ ૪૨૧૧ બેડીઉ ધઉ હોય તો મ ૪૧ ૬ શેરનુ થુ ?
 જ ૩ ૫૧૧ ૧૧) દો ૧૧૧ ૫
૩. ૩ ૫૦) બેડીઉ ધઉ હોય તો ૩ ૧૧૧ કેટલા '
 જ મ ૦૧૧ ૫૧૧ શે ૪ ૩ ભા
૪. ૩ ૧૬૧૧ બેડીઉ કાદરા હોય તો મ ૨૧૧ ૮ શેરનુ થુ '
 જ ૩ ૧૧૧ ૩૧ દો ૪ વી
૩. જેટલે પૈસે શેર તેથી ૨૦ ગણે રૂપિએ બેડીઉ ૨

દાખલા

૧. સવા આને શેર રતાળુ તો ૧૧ બેડીઆનુ થુ ' જ ૩. ૧૨૫)

૧ બેડીઆના ૩૨ મહાને આનાની ૧૬ પોળી ૫ છએ ભાગતા એક પોળી પાછનુ બે મળા આવે

૨ પૈસે શેર હોય તો બેડીઆના ૧૨૮૦ પૈસા અથવા ૨૦ ૩ પિઆ આવે.

(૨૬)

- ૨ સાડા ત્રણ પસે શેર તો ૧૧ બેડીઆનુ થુ ? જ ૩. ૧૦૫)
૩ પૈસાનુ દોઢગેર નો સવામે બેડીઆનુ થુ ? જ. ૩. ૩૦)

૪૦ મણના મુડાનાં લેખાંની કુંચીઓ.

- ૧ જેટલે રૂપિએ મુડો તેથી રાઝ ગણે હોકડો મણ ?
અને તેટલા આનાનુ રાઝ મણ
(૧) જેટલે રૂપિએ મુડો તેટલી બદામે શેર, ને તેટલા
દોકડાનુ ૧૬ શેર

દાખલા

- ૧ ૩ ૧૫૫૫ મુડો ચૂનો હોય તો મ રાઝ ૬ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૧) ૧૨૧ દો ૨ બ
૨ ૩ ૧૭૫૫ મુડો ચૂનો તો ૩ ૧ નો કેટલો ? જ મ રાઝ ૭૩ બા
૩ ૩ ૧૮૫૫ મુડો ચૂનો તો ગે ૭ નુ થુ ? જ દો ૮) ૩૫ બ
૪ ૩ ૧૨૫૫ મુડો ચૂનો તો ૩ ૧) ૫૫૫ નો કેટલો ? જ મ-૩૫૫.
૨ જેટલે આને મુડો તેથી રાઝ ગણો બદામે મણ, અને
તેટલો ૦૫૫ પાઠનુ રાઝ મણ
(૧) જેટલે આને મુડો તેટલી વીસવાસીએ શેર, અને
તેટલી બદામે ૧૬ શેર

દાખલા

- ૧ ૩ ૭૫૫ મુડો ચૂનો તો ૩૫ મણનુ થુ ? જ ૩. ૦૫૧૪૫ ૦૫૫.
૨ ૩, ૮૫૫૫ મુડો ચૂનો તો મણ રાઝ ૬ શેરનુ થુ ?
જ ૩ ૦૫ ૨૨૧ દો ૨ બ ૩. ૫૫.
૩ ૩ ૩૭૫૫ મુડો ચૂનો તો ૩ ૧) નો કેટલો ?
જ મ ૧) રાઝ શે ૧ ૩ બા

૧ રૂપિઆના સો દોકડાને મુડાના ૪૦ મણે ભાગતા મણના રાઝ
દોકડા આવે

૩ આનાની ૧૦૦ બદામને મુડાના ૪૦ મણે ભાગતા મણની
રાઝ બદામ આવે

૧૦ મણના મુડાનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિયે મુડા તેથી બમણે દાકડે મણ,^૧ ને તેટલા દાકડાનું બા મણ

(૧) જેટલે રૂપિયે મુડા તેટલી બદામનું ૧૧ શેર

દાખલા

૧ રૂ ૮૦ મુડા ચૂનો આવે તો મ ૧) રા ૩૦ નું શુ બેસે ?
જ દો ૧૮) ૧ બદામ

૨. રૂ ૭૦ મુડા તો રૂ ૧ નો ફટલો ૧ જ મ ૬૦૦ પાસે ૪૦ રૂ બા
૨ જેટલે આવે મુડા તેથી બમણી બદામે મણ,^૨ ને તેટલી બદામનું બા મણ

(૧) જેટલે આવે મુડા તેટલી વીસવાસીનું ૧૧ ગર

દાખલા

૧ રૂ ૧૨૦ મુડા ચૂનો તો મ ૨૦૦ રા ૨૦ નું શુ ?
જ રૂ ૧૦૦ ૧૪૦ દો ૩૦ બ

૨ રૂ ૧૪૦ મુડા ચૂનો તો રૂ ૧૦૦ નો ફટલો ?
જ મ ૫૦ રો ૩૦ ૭૩ બા

૧૦૦ મણના મુડાનાં લેખાંની કુચીઓ.

જેટલે રૂપિયે મુડા તેટલા દાકડાનું મણ,^૩ ને તેટલી બદામનું ૨૦ શેર

(૧) જેટલે આવે મુડા તેટલી બદામનું મણ,^૪ ને તેટલી વીસવાસીનું ૨૦ શેર

૧ રૂપિયાના ૧૦૦ દાકડાને મુડાના ૫૦ મણે ભાગતા મણના ૨ દાકડા આવે

૨ આનાની ૧૦૦ બદામને મુડાના ૫૦ મણે ભાગતા મણની ૨ બદામ આવે

૩ રૂપિયાના ૧૦૦ દાકડાને મુડાના ૧૦૦ મણે ભાગતા મણને ૧ દાકડો આવે

૪ આનાની ૧૦૦ બદામને મુડાના ૧૦૦ મણે ભાગતા મણની ૧ બદામ આવે

(૩૧)

દાખલા

૧. ૩ ૧૫૫ મુડા ચૂનો મળે તો મ ૨૫ ને ૨૫ શેરનુ શુ ?
જ ૩ ૦૧૧૪૫ દો. ૩૫ બ
- ૨ = ૧૨૫૫ મુડા ચૂનો તો મ ૪) ૫ શેરનુ શુ ?
જ ૩ ૦૫ ૨ દો ૧૫ બ
- ૩ ૩ ૧૩૫૫ મુડા ચૂનો તો ૩ ૧) નો કેટલો ?
જ મ. ૭) શેર ૮૫ ૧૫ ૩ બાર
- ૪ ૩ ૧૭૫ મુડા ચૂનો તો ૩ ૧૨૫૫ નો કેટલો ? જ મ ૬૮૫૫

કાચા પાકા તોલના હિસાબ,

૧ કાચા ઉપરથી પાકા તોલ કરવું હોય તો કાચા મણુને ચાળીશે ગુણીને ગેર કરવા, તેને પાકા મણુના જેટલા શેર ડહ્યા હોય તેણે ભાગવા, ભાગાકાર પાકા મણુ થશે

૨ કાચા મણુની લગભગ પાકા મણુનો અડસટે આકડો ધારી કાચો મણુ જેટલા શેરનો કલ્કો હોય તેમાથી ૪૦ બાદ કરતા જે વધે તેટલાએ પાકા મણુને ગુણુવા ગુણુતા જે શેર આવે તે ધારેલા પાકા મણુમા વધારવા. તે કાચા તોલમાથી બાદ કરતા બાકી વધે, તેની લગભગ પાકા શેર ધારી તેને ઉપર પ્રમાણે ગુણીને ચાળીશે ભાગતા જે આવે તે શેર, ધારેમા પાકા શેરમા ઉમેરતા ને તે વધેલા કાચા શેર બરાબર થઇ રહે તો ઠીક, નહિ તો વધે તે ઉપરથી પાકા રૂપિઆભાર ઉપર પ્રમાણે કાઢવા જેમકે બેતાબે તોલે કાચા ૩૨ મણુ ૧ શેર હોય ને તેના પાકા મગ કરવા હોય તો પ્રથમ ૩૦ મણુ પાકા ધાર્યા, બેતાબુ તોલ છે માટે અશેર વધારે છે, તેણે ૩૦ મણુને ગુણ્યા તો ૬૦ શેર અથવા ૧૫૫ મણુ આવ્યા, તે ૩૦ મણુમા ઉમેર્યા તો ૩૧૫ મણુ થયા ને મણુ ૦૫ ૧ શેર વળ્યા, તે ઉપર પાકા ૨૦ ધાર્યા તો તેને બેએ ગુણ્યાથી ૪૦ આવ્યા, તેને ૪૦ એ ભાગ્યા તો ૧ શેર આવ્યો તે ૨૦ શેરમા ઉમેર્યાથી ૨૧ શેર કાચા થઈ ગયા, એટલે ૩૦૫ મણુ બરાબર જવાબ આવ્યો.

(૩૨)

૩ બેતાળુ તોલ હોય તો કાચા તોલનો ૨૧ મો, ચુવાળુ હોય તો ૧૧ મો, પીસ્તાળુ હોય તો ૯ મો, અડતાળુ હોય તો ૭ફો, પચાસુ હોય તો ૫ મો, સાડુ હોય તો ૩ ને ભાગ કાચા તોલમાથી બાદ કરતા ને બાકી રહે તે પાકા મણુ થશે ૧

૪ અડતાળુ તોલ હોય તો કાચા મણુના સરાયા કરી દોઢે ભાગવા, પચાસુ તોલ હોય તો સવાયે ભાગવા, ને સાડુ તોલ હોય તો દોઢે ભાગવાથી પાકા મણુ થશે

૫. પાકા મણુના કાચા મણુ કરવા હોય તો કાચો તોલ ૪૦ કરતા નેટલા શેર વધારે હોય તેણે પાકા મણુને ચુણી નેટલા શેર આવે તેના મણુ કરી પાકા મણુમા ઉમેરવા એટલે કાચા મણુ થશે જેમકે ૩૦૦ મણુ પાકાના બેતાળે તોને કાચા મણુ કરવા હોય તો $૩૦૦ \times ૨ = ૬૦૦$ ગેર થયા, તેના મણુ ૧૦૦ ગેર થયા, તે ૩૦૦ મણુમા ઉમેર્યા તો મ ૩૦૦) ૧ ગેર કાચા થયા

દાખલા

૧. ત્રેતાળા તોલે મ ૧૪૬૦૦ લા રોરના પાકા મણુ કેટલા ?
જ મ ૧૩૬૦૦
- ૨ અડતાળા તોલે ૩૯ મણુ કાચા છે તેની દર પાકા મણુની
૩ ૪૦૦ પ્રમાણે કિમત ગણતા કેટલી કિમત બેમશે ?
જ રૂ ૧૫૦૦-
- ૩ પાકા ૪૨ મણુના અડતાળા તોલ પ્રમાણે કાચુ તોલ કેટલું થશે ?
જ મ ૫૦૦ ૬ શેર
- ૪ પચાસા તોલે મ ૧૨૪૦૦૦ ૪૦૦ કાચાનુ પાકુ તોલ કેટલું ? થશે ?
જ મ ૯૯૦૦૦ પા રોગ ૪ રૂ ભાર
- ૫ એક વેપારી અડતાળા તોલે ગોળ લાડીને ચુવાળા તોલે વેચે તો તેને એક મણુ કેટલા રોગ ગોળનો નફો રહે ?
જ ગે ૩૦૦ પા ૩ ભાર લગભગ

૧ કારણકે બેતાળા તોલનો ૨૨ મો ભાગ બાદ કરવાથી પાકા મણુ આવે છે તેમજ ચુવાળા તોલમા ૧૧ મો, પીસ્તાળા તોલમા ૯ મો, અડતાળા તોલમા ૬ ઝફો, પચાસા તોલમા ૫ મો ને સાડા તોલમા ત્રીજે ભાગ બાદ કરવાથી પાકા તોલ આવે છે

- ૧, ચુવાળા તોલ પ્રમાણે લારીને અડનાળે તોલ વેચનાથી મળે
 ઘટ કેટલી પડે ? જ શે ૩૧ ૬ પૈસાભાર.
 ૭ ગોળના માટયા નંગ ૪૦ છે તે દરેકનો મનોનો મ ૧૧ ૯
 છે તેના છેતાળે તોલે પાકા મળુ કેટલા ? અને દરેક પાકા
 મળુના ૩ ઠાલા લેખે એ માટયાની કિમત કેટલી ?
 જ પાકા મળુ ૬૦ રૂ ૨૯૨૧૧

તોલ બારદાનના હિસાબ. રીત

દર મળુ ઉપર અથવા ગાસડી, કાચળી વગેરે ઉપર જે
 બારદાન કહ્યું હોય તેના મળુ વગેરે સાથે યુક્તાકાર કરતા જે
 આવે તે કાચા તોલમાથી બાદ કરવું બાકી રહેલું ખરેખર કાચુ
 તોલ થયે એ કાચા તોલનું પાડ કરવું હોય તો કાચા પાકા તોલની
 રીત પ્રમાણે કરી તેની કિમત કાઢવી

દાખલા

૧ સાકર મળુ ૩૫ બારદાન માથે છે તેમા દર મળુ ૩
 જેર બારદાન ને તોલ બેતાળો છે,તો દર પાકા મળુના ૩ ૮)
 લેખે કિમત કેટલી થયે ?

૩૫

મળુ ઉપર તોલ

૫

$$૩૫ \times ૩ = ૧૦૫ \text{ શે} = ૨૧ ૫$$

૨૧) ૩૨૧ ૫

બારદાન

નક્કી કાચા મળુ

૫

૧૧ ૧૧ ૧૨

૩૦૧૧ ૩૧ ૬

પાકા મળુ.

$\times ૮$

૨૪૦

૬

૦૧ ૧૫

૧૧ ૨૧ ૨૧ ૭ પૈસાભારની કિમત

રૂ ૨૪૬૧૧ ૧૬૧૧ ૨૧ ૨૧

૩૦૧૧૧ મળુની કિમત

જેર ૩૧ ની કિમત

૧૧ ૨૧ ૨૧ ૭ પૈસાભારની કિમત

કુલ કિમત, જવાબ,

૨. ખાડની ૫ કાયળીનું વજન ૫૦ મણુ છે તેનું બારદાન
દર મણુ ૩ ગર છે તો અડતાળા તોલે દર પાકા મણુની ૩
ક મુજબ શી કિંમત બેનશે ? જ ૩ ૨૭૧

૩ એક કેસરનો દામડો બારદાન માથે ૭ ગર છે તે ગરે
અધોળ બારદાન કપાયછે, તો સવાચાળે તોલે દર પાકા ગરના
૩ ૧૫) મુજબ કેટલી કિંમત થશે ? જ ૩ ૬૧૧૧

સોના તથા રૂપાનાં લેખાં.

તોલાનાં લેખાની કુચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે તોલો તેથી ૦૧ રૂપિયે ગદીઆણું ?

(૧) જેટલે રૂપિયે તોલો તેથી ૦૧ આને વાઝ

(૨) જેટલે રૂપિયે તોલો તેથી બમણી પાઈએ ગતી

દાખલા

૧ મોનાનો ભાવ ૧૬૧૧ રૂપિયે તોલો હોય તો ૦૧ ગરીઆણું
ને ૨ વાનનું થુ ? જ ૩ ૨૦૮૧

૨ ૩ ૧૭૧ તોલો સોનું હોય તો ૩ ૪૭૧૧ નું કેટલું આવે ?

જ તોના ૨૧ ૨ વાઝ

૩ ચાદી ૩. ૧૧ એ તોલો હોય તો ૪૦૧ તોલાનું થુ ?

જ ૩ ૫૨૧૧

૪ જેટલે રૂપિયે તોલો તેથી ૧૬ ગણી પાઈએ માસો ૨

દાખલા

૧ ૩ ૨૧૧ તોલો હીમ તો ૦૧ મામાનું થુ ? જ ૩ ૪૮૧૧ ૨ પાઈ

૦. ૩ ૧૮૧૧ તોલો હીમ તો ૩ ૦૧ ૧ નું કેટલું ? જ મામે ૦

૧ એક રૂપિયાના ૫૦૦ ૨ ને તોલાના ગરીઆણા બે મે ભાગના
એ ગરીઆણાને અરો રૂપિયા આવે

૨ એક રૂપિયાની પાઈ ૧૬૨ ને તોલાના મામા ૧૨ વડે ભા
ગના એક માસાની સોળ પાઈ આવે છે

(૩૫)

૩ જેટલે આને તોલો તેથી ૦૧ આને ગદીઆણું ૧

(૧) જેટલે આને તોલો તેટલી પાઈએ માસો

(૨) જેટલે આને તોલો તેટલે ઉપઆને અચવા ૦૧૧ પાઈએ
૨ વાલ, ને તેથી અર્ધે ઉપઆને વાલ

(૩) જેટલે આને તોલો તેટલી ૦૧ પાઈએ રતી

દાખલા

૧ સોનુ ૨ ૧૮૧૧૩૩ તોલો હોય તો ૬૧૧ ગ ૨૧૧ વા ૪૧૧
રતીનુ સુ એમ ? જ ૩ ૬૬૧ વા આ

૨ ૨ ૧૬૧૩ તોલો તો ૩ ૬૬૧૧૧૧ નુ કેટનુ સોનુ આવે ?
જ તો ૪૧

૩ ૨ ૧૮૧૩ હીમ તોલો તો ગ ગ ૧ માસાનુ સુ ? જ. ૨૨) ૩

૪ પાટની ચાદીની ૨ કિમત તોલના એક રૂપિયા ઉપર ૪
દોઝા હોય તો ૪૭ તોલનાનુ સુ એમ ?

જ ૩ ૪૮૧૧૧ ૧૩) ૬૧

૫ નરેડીની ૩ ચાદીનો ભાવ તોલનાનો એક રૂપિયા ૧૧ દોઝા
હોય તો ૨ ૫૦૧૩ ની કેટલાભાર ચાદી આવે ?

જ ૫૦) રૂપિયાભાર

૬ નેડાનો ૪ ભાવ તોલનાનો એક રૂપિયા ૧૨ દોઝા હોય તો
૫ તોલનાનુ સુ ? જ ૨ ૫૦ ૧૦ દોઝા

૪ જેટલે આને વાલ તેથી ખમણે રૂપિયા તોલો ૫

૧ એક આનાના અરધા આના એને તોલના બે ગદીઆણાએ
ભાગના એક ગદી આણાનો અરધો માન આવે

૨ એનુ ખર નામ ચીનાઈપાટ છે, પણ લોકો ઉતાવળમાં આ
નામ બાયે છે

૩ એક નતની ચાદી છે તેમાં શુદ્ધ રૂપાની સાથે થોડી પણ મિશ્ર
વાનુ હોય છે માટે તેની કિમત પાટની ચાદી કરતા થોડી હોય છે

૪ એક નતની ચાદી છે તે કસબ કરવામાં વપરાય છે

૫ તોલના વાલ ૩૨ માટે આને વાલ હોય તો તોલના બે
રૂપિયા આવે.

(૩૬)

(૧) જેટલે આને રતી તેથી ૬ ગણે રૂપિએ તોનો ૧

(૨) જેટલી પાઈએ રતી તેથી ૧૧ રૂપિએ તોનો ૨
દાખલા

૧ રૂ ૧૧૧૧ વાલ સોનુ હોય તો ૨૧૧ તોલાનુ થુ'

જ ૩ ૫૨૧૧

૨ રૂ ૦)૬૧૧૧ રતી સોનુ મળે તો ૩૧૧ તોલાનુ થુ'

જ ૩ ૭૮૧૧

૩ રૂ ૨૧ પાઈની રતી ચાદી આવે તો ૨૧૧ તોલાનુ થુ'

જ ૩ ૨૧૧૧

૪ રૂ ૦)૬ ૩ પાઈનુ રતી સોનુ મળતુ હોય તો ૩ ૮૫૧૧ નુ
કેટલુ આવે ? જ ૪૧૧ તો

ગદીઆણાનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિએ ગદીઆણો તેટલે આને વાલ ૩

(૧) જેટલે રૂપિએ ગદીઆણો તેથી ૪ ગણી પાઈએ રતી
દાખલા

૧ રૂ ૭૧૧૧ ગદીઆણો સોનુ મળે તો ૨૧૧ વાલનુ થુ'

જ ૩ ૧) ૬૧ ૧૧૧ પાઈ

૨. રૂ ૮૧ ગદીઆણો હોય તો ૩ વાલ ૨ રતીનુ થુ'

જ ૩ ૧૧૧૧ ૨૧

૩ રૂ ૬૧૧ ગદીઆણો તો ૩ ૮૫૧૧૧૧ નુ કેટલુ ?

જ ૧૦ ગ ૧ વા

૧ તોલાની રતી ૬૬ માટે આને રતી હોય તો તોલા ના ૬
રૂપિઆ આવે.

૨ તોલાની ૬૬ રતી માટે પાઈનુ રતી હોય તો તોલાનો ૧૧
રૂપિઓ આવે

૩ રૂપિઆના ૧૬ આનાને ગદીઆણાના ૧૦ વાલે ભાગતા એક
વાલનો એક આનો આવે

૨ જેટલે રૂપિયે ગદીઆણા તેથી ૩૨ ગણી પાછએ માસો ?

દાખલા

૧ રૂ ૧૦૮ ગદીઆણો તો ૨ માસાનુ થુ ?

જ ૩ ૩૩૩ ૨ પાછ.

૨ રૂ ૮૩૩ ગદીઆણો તો ૧૩ માસાનુ થુ ? જ ૩ ૨) ૩

૩. જેટલે આને ગદીઆણો તેથી બમણી પાછએ માસો ૨

(૧) જેટલે આને ગદીઆણો તેથી ૧૩૩ પાછએ વાલ ૩

(૨) જેટલે આને ગદીઆણો તેથી ૦૧ પાછએ રતી.

દાખલા

૧ રૂ ૮૩૩ ગદીઆણો તો ૧૩ માસાનુ થુ ? જ ૩ ૩૩

૨ રૂ ૮૩૩ ગદીઆણો તો ૧૩ માસો ૧૩ વાલ ૧૩ રતીનુ થુ ?

જ ૩ ૨) ૩૩૩.

૩ ગદીઆણા કેમરના ૦૮ બેમે, તો પાચેરનુ થુ ? જ ૩ ૬૬

૪ ગદીઆણા રેરામના રૂ ૦૩૩૩ હેાય તો એક ગણઆણીનો કડકો ૭ ગ વા ૨ નો થયો તેનુ થુ બેસશે ?

જ ૩ ૬૩૩૩ ૨૦ પાછ.

૫ રૂ ૭૩ ગદીઆણો તો ૩ ૪૫૩૩ નુ ફેટલુ ?

જ ૬ ગ ૨ વાલ

૧ રૂપિયાની પાછ ૧૬૨ તે ગદીઆણાના ૬ માસાએ ભાગતા ૧ માસાની ૩૨ પાછ આવે

૨ આનાની પાછ ૧૨ને ગદીઆણાના ૬ માસાએ ભાગતા ૧ માસાની બે પાછ આવે

૩ આનાની પોણી પાછ ૧૧ ને ગદીઆણાના ૧૬ વાલે ભાગતા ૧ પોણી પાછનો ૧ વાલ આવે

૪ આનાની ૧૨ પાછને ગદીઆણાની ૪૮ સ્તીએ ભાગતા ૧ સ્તીની ૦૧ પાછ આવે

(૩૮)

૪ જોડલે આને વાલ તેડલે ઃપિએ ગદીઆણે ।

(૧) જોડલે આને રતી તેથી ૩ ગણે રૂપિએ ગદીઆણે ।

(૨) જોડલી પાછમે રતી તેથી ૦૧ ગણે રૂપિએ અથવા ચાર ગણે આને ગદીઆણે ।

દાખલા

૧ રૂ ૦)-૧૧૧ વાલ તો ૧૧૧ ગદીઆણાનું રૂ ૧ જ રૂ ૮) =

૨ ૦)-૧૧ રતી તો ૧) ગદીઆણાનું રૂ ૧ જ રૂ ૩૧૧

૩ ૪૧૧ પાછનું રતી તો ૦૧૧ ગદીઆણાનું રૂ ૧ જ રૂ ૦૧૧-૧૧

૪ રૂ ૦)-૧ ૨ પાછનું રતી તો ૮૧૧ ગદીઆણાનું રૂ ૧

જ રૂ ૩૬) =

૫ રૂ ૦) = ૨ પાછનું રતી તો ૩ ૨૪૧-૧૧ નું કેટલું સોનું ।

જ રૂ ૨૧૧ ગ ૧ વાલ

૬ રૂ ૦૧-૧ ૨ પાછનું વાલ તો ગદીઆણાનું રૂ ૧

જ રૂ ૬૧-૧૧ ૧ પાછ

૭ રૂ ૦) = ૧ પાછનું રતી તો ગદીઆણાનો ગો લાવ પડ્યો ।

જ રૂ ૧૦૧.

લુગડાં માપવાનાં લેખાં.

ગજના લેખાની કુચીઓ.

૧ જોડલે રૂપિએ ગજ તેરી ૮ ગણી પાછએ તમુર ને તેડલા આનાનું ૧૧૧ તમુ ૩

૧ જોડ આને વાલ હોય તો રૂપિઆનું ૧૬ વાલ અથવા ૧ ગદીઆણે આવશે

૨ આ નવો ગજ લીધો છે, તેના તસુ અથવા ૮૫ ૨૪ સમજવા

૩. રૂપિઆની ૧૬૨ પાછને ગજના ૨૪ તસુએ ભાગતા ૧ તસુની ૮ પાછ આવે

- (૧) જેટલે રૂપિએ ગજ તેથી ૨૧૧ ગણે રૂપિએ ૩ હાથ.^૧
અથવા તેથી ૧૬૦ ગણી પાછાં હાથ
- (૨) જેટલે રૂપિએ ગજ તેથી ૧૧૧ ગણે રૂપિએ વાર (ચાડ)
- (૩) રૂપિઆનું જેટલા ગજ તેટલા તમુની ૮ પાછ
- (૪) રૂપિઆનું જેટલા ગજ તેથી ૩ ગણા હાથના ૨૧૧ રૂપિઆ
- (૫) રૂપિઆનું જેટલા ગજ તેટલા વારનો ૧૧૧ રૂપિએ

દાખલા

- ૧ ૩. ૧૫૧૧ ગજ કિનખામ મળે તો આગ તમુનું ચું ?
જ ૩ ૨૧૧૧ ૧ પાછ.
- ૨ ૩ ૧૦૧ ગજ મશરૂ હોય તો ૩ ૬૨) ૩૧ નો કુટલો આવે.
જ ૬ ગજ ૧૧૧ તમુ
૩. ૧૧૧ ગજ ગજઆગી મળે તો એ હાથનું ચું એમે ?
જ ૩ ૨૧૧
- ૪ ૩ ૧૧૧૧ નો ૪૧ ગજનો છીટનો નાકા આવ તો ૧૦ વારના
તાડાનું ચું ? જ ૩ ૧૧૧
- ૫ ૧ ૩ ની ૬ ગજ છીટ મળે તો ગજ ૧૧ નું ચું ?
જ ૩ ૦) ૧૧ ૧ પાછ
- ૬ ૩ ની ૮ ગજ છીટ હોય તો ૧૨ હાથનું ચું ? જ ૩ ૧૧.
- ૭ ૩ ૧ ની ૫૧૧ ગજ તો ૮૧ વારનું ચું ? જ. ૩ ૨૧
- ૨ જેટલે આને ગજ તેથી ૮૧૧ પાછાં તમુ ૨
- (૧) જેટલે આને ગજ તેથી ૧૦ ગણી પાછાં હાથ
- (૨) જેટલે આને ગજ તેથી ૧૧ ગણે આને વાર,

દાખલા.

૧ ૩ ૧૨૧૧૧ ગજ કિનખામ તો ૩ તમુનું ચું ? જ. ૩ ૧૧૧૧૧

૧ હાથના વીમ તમુ ગણેલા છે

૨ આનાની ૧૨ પાછ ને ગજના ૨૪ તમુએ કાગળાં ૧ તમુની
૦૧૧ પાછ આવે.

- ૨ ૩ બાબાના ગજ કોર આવે તો ૨ પચાસાના ની કેટલી ?
જ ૩ ૬૫
૩. ૩ ૧પાન ગજ બનાત તો પા વાગનુ શુ મેસે ? જ ૩ ૧૨૮૧
- ૪ ૩ ૧૧૧ ગજ તો ૫ હાથનુ શુ આપવુ ? જ ૩ ૬૧૧ ૪ પાઈ
- ૫ એક ગજના ૩ ૦) જેસે તો ૩ ૪૦) નુ કેટલા ગજ ?
આવે ? જ ૩ ૨૧૪

હાથનાં લેખાંની કુંચીએ

૧ જેટલે રૂપિએ હાથ તેથી પાચ ગણે દોકડે તસુ^૧
ને તેટલા આનાનું ૧૧ તસુ

(૧) જેટલે રૂપિએ હાથ તેથી ૩ ગણે રૂપિએ ૨૧૧ ગજ
અથવા ૧૦૦ ગણે દોકડે ગજ

(૨) જેટલે રૂપિએ હાથ તેથી ૧૮૦ ગણે દોકડે વાર
અથવા તેથી સવાગણા તસુનો ૧ આનો

દાખલા

- ૧ ૩ ૧૧ નુ હાથ તો ૩ તસુનુ શુ લેવુ ? જ ૩ ૦) =
- ૨ ૩ ૧૧૧ નુ હાથ તો ૨ ગજનુ શુ મેસે ? ૩ ૧૧૧૧ ૫ દો
- ૩ ૩ ૧૧૧ નુ હાથ હોય તો ૧૧ વાગનુ શુ ? જ ૩ ૧) =
- ૪ ૧ હાથનો ૩ ૧૧૧ તો ૩ ૨૬૧ નુ કેટલા ગજ આવે ?
જ ૩ ગજ ૩૨૧૧

૫ ૩ ૧) નુ ૮ હાથ નો ૧૧૧૧ હાથનુ શુ ? જ ૩ ૦) જા

૨. જેટલે આને હાથ તેથી ૫ ગણી બદામે તસુ ૨

૧ રૂપિઆના ૧૦૦ દોકડાને હાથના ૨૦ તસુએ ભાગતા ૧ તસુના
૫ દોકડા આવે છે

એક આનાની ૧૦૦ બદામને હાથના ૨૦ તસુએ ભાગતા ૧
તસુની ૫ બદામ આવે

(૪૨)

(૧) જેટલે આને હાથ તેથી ૭૫ ગણે દોકડે ગજ.

(૨) જેટલે આને હાથ તેથી ૧૧૫ ગણે દોકડે વાગ,

દાખલા

૧ રૂ ૦૫૫૮ હાથ તો ૨ તસુનુ થુ ? જ ૮૫૫ દો

૨ ૦૫૮ હાથ તો ૮ ગજનુ થુ એમે ? જ રૂ ૧૫ ૧૦ દો

૩ ૦૮૫ હાથ તો ૩ વાગનુ થુ ? જ રૂ ૨૦૫૫

૪ એક હાથનો રૂ ૦૫૫૫ તો રૂ ૨૫ ના કેટલા ગજ આવે ?

જ. ૨૦ ગજ

૫ રૂ ૦૫૫૫ ૪ હાથ તો ૨૪૫ હાથનુ થુ ? જ ૩ ૦૫૫ ૧૫ પાછ

વારનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિએ વાર તેથી ૧૬ ગણી પાછાં ત્રણ તસુ ૧

(૧) જેટલે રૂપિએ વાર તેથી બમણે રૂપિએ ૩ ગજ

(૨) જેટલે રૂપિએ વાર તેથી ૫ ગણે રૂપિએ ૮ હાથ

(૩) રૂપિઆનુ જેટલા વાર તેથી ૩ ગણા તસુની ૧૬ પાછ

દાખલા

૧ રૂ ૧૩૫ વાર તો ૨૫ ગજ ૨ તસુનુ થુ ? જ. રૂ. ૨૧)

૨ રૂ. ૪૫ વાર તો રૂ ૫૫ નુ કેટલુ ? જ ૧ વાર ૮ તસુ

૩ રૂ ૧) ની ૬ વાર છીટ તો ૨૪૫૫ ગજનુ થુ ? જ રૂ ૨૫૫

૪ રૂ ૨૫ ૫ વાર તો ૪૫ હાથનુ થુ ? જ રૂ ૬૫

૫ રૂ ૧) ની ૪ વાર છીટ તો ૧૮ હાથ ને ૮ તસુનુ થુ ?

જ રૂ ૨૫૫.

૨. જેટલે આને વાર તેટલી પાછનુ ૩ તસુ ૨

૧ રૂપિઆની ૧૬૨ પાછને વારના ૩ તસુ (ત્રણ તસુના કડકા)
૧૨ વડે ભાગતા ૧ ત્રણ તસુની ૧૬ પાછ આવે છે.

૨ આનાની ૧૨ પાછાં વારના ૩૬ તસુને ભાગતા ૧ પાછના
૩ તસુ આવે છે

(૪૨)

(૧) જેટલે આને વાર તેથી ૮ ગણી પાછએ ગજ

(૨) જેટલે આને વાર તેથી ૨૦ ગણી પાછએ ૩ હાથ.

દાખલા.

૧ રૂ. ૬૧૧૧૮ વાર તો ૧૫ તમુનુ થુ ? જ ૩ ૨૧૧૧૮
 ૨ રૂ. ૨૧૮ વાર તો ૪ ગજનુ થુ જ ૩ ૭)
 ૩ રૂ. ૭૧૮ વાર તો ૨ પુટનુ થુ ? જ. ૩ ૫)
 ૪ રૂ. ૬૧૧૧૧ વાર તો ૩ પજાન૧૧૧ નુ કેટલા ગજ ?
 જ ૧૦૧ ગજ

૫. રૂ. ૧૬૧૧૮ વાર તો ૨ ગજ ને ૩ તમુનુ થુ ?
 જ ૩ ૨૮) ૧૧૧ ૨ પાછ
 ૬. રૂ. ૦)- નુ ૧૧૧૧ વાર તો ૫૦ ગજનુ થુ ? જ ૩ ૦)
 ૭ રૂ. ૦) વાર તો ૫૦ હાથનુ થુ ? જ ૩ ૦૧ ૦૧૧

જમીન માપણી.

વીઘા દોરી

કોષ્ટક	૨૦ વમા=૧ વીધુ
૨૦ પુટ=૧ પતડળ	૫ હાથ=૧મો અથવા કાડી
૨૦ પડતળ=૧ પડત	૨૦ વસા=એક દોરી
૨૦ પડત=૧ વીસવાસી	એક દોરી લાભુ તથા એક દોરી પડોળું
૨૦ વીસવાસી=૧ વસો	એવા ચોરમ એતરનુ એક વીધુ થાય છે

ઉપના કોષ્ટક ઉપરથી માત્રમ પડ છે કે એક દોરી એટલે ૨૦ કાડી અથવા ૧૦૦ હાથ લાખી અને ૧૦૦ હાથ પડોળી એવી ચોરમ જગા હોય તો તેનુ એક રીધુ થાય છે એક વીઘાના ૪૦ મા ભાગને વસો કહે છે, વમાના રીમમા ભાગને રીમવામી, એ રીને રીમમા રીમમા ભાગ લે તેને પડત, પડતળ, પુટ એવા નામ આપેલા છે

૧ એક ફુટના ૧૨ ૦ થ અથવા તમુ એક ફુટ તે ૦૧ ગજ થાય છે

(૪૩)

વળી જમીન માપરી તમ પણ અજ શરૂ વાપરા છે -
એક દોરીના ૨૦ મો ભાગને વસા કહ છે, વસાના ૨૦ મો
ભાગને વીસવાસી કહે છે એ રીતે ખૂટ સુધી ગણવું વીસાનો
૨૦ મો ભાગ વસા અને દોરીનો ૨૦ મો ભાગ વસા એ બંને
એક જાતના છે એમ સમજવું નહિ

વસા×વસા=વીસવાસી	વીસવાસી×પડતળ=ખૂટનો ૨૦
વસા×વીસવાસી=પડત	મો ભાગ [ભાગ
વસા×પડત=પડતળ.	પડત×પડત=ખૂટનો ૨૦ મો
વસા×પડતળ=ખૂટ,	દોરી×દોરી=વીસ
વીસવાસી×વીસવાસી=પડતળ	દોરી×વસા=વસા
વીસવાસી×પડત=ખૂટ	દોરી×વીસવાસી=વીસવાસી

એ રીત ખેતર ભરવાના કામમાં આવ છે, તે એવી રીતે
કે ખેતરની આડ તથા ઉભ ભરીને તેઓનો ગુણાકાર કરવો
એટલે વીધા આવશે જૂદી જૂદી જાતનો ગુણાકાર કરવાથી શું
આવશે તે ઉપર બતાવેલું છે

દાખલા

૧ એક ખેતરની ઉભ પપા વસા ૨૦૦ વીસવાસી છે, અને
આડ ૪૩૦ વસા ને ૩૦૦ વીસવાસી છે, તો તે ખેતર કેટલા
વીધાનું હશે ?

વસા પપા ૨૦૦ વીસવાસી ૪૩૦ ૩૦૦ ની

વીસવાસી. પડત પડતળ ખૂટ

વસા ૫૫ × વસા ૪૩૦ = ૨૩૬૫૦

વસા ૦૧ × વસા ૪૩૦ = ૧૦૧૦ ૨૦

વીસ-૨૦ × વસા ૪૩૦ = ૫૦ ૩૦

વીસા-૫૫ × વીસ ૩૦ = ૧૦૧ ૨ ૩૦

વીસ-૨૦ × વીસ- ૩૦ = ૦૧ ૪૦ ૨૦

વસા-૫૫૨૦૦વીસવાસી૪૩૦૩૦૦ની=૨૪૧૬૩૦૩૦ ૩ ૨૦

૨૪૧૬ વીસવાસીને ૨૦ એ ભાગી વસા કર્યા તો ૧૨૦૦૦
વસા ને ૪ વીસવાસી આવી

(૪૪)

૧૨૦૧૧ વસાને ૨૦ એ જાગી રીધા કર્યા તે, ૬ રીધા
૦૧૧ વમે આવમે તેથી

જવામ=૬ રીધા, ૦૧૧ નસા, ૪ નીસવાસી ૩૧૧ પડત,
૫ પડતળ, ૨૧૧ ખૂટ

બીજી રીતે—એ બાજુની દોરી કરવાથી પણ જવામ આવશે

દોરી	વસા	કાડી	પડત	પડતળ	ખૂટ
૧૧	૦૧	૧૧			
૨૨	૦૧	૩૧૧			
૫૧૧	૦૧૧				
૦૧	૨૧૧	૧૧	૨૧૧		
		૦૧૧			
		૦૧	૩૧૧		
	૦૧૧	૦૧	૧૧		
			૦૧૧	૩૧૧	
			૦૧	૪૧	૨૧૧

૬ ૦૧૧ ૪ ૩૧૧ ૩ ૨૧૧ જ

ત્રીજી રીતે—એક બાજુની દોરી કરી બીજી બાજુ એમની

એમ ગણવાથી પણ જવામ આવશે

દોરી	વસા	નીસવાસી	પડત	પડતળ	ખૂટ.
	૫૫૧	૨૧૧			
૨૨	૦૧	૩૧૧			

૧૧૦૧૧

૦૧

૬૧૧

૦૧

૨૧૧

૦૧

૩૧૧

૦૧૧

૦૧

૨

૩૧૧

૦૧

૪૧

૨૧૧

૨૦) ૧૨૦૧૧ ૪ ૩૧૧ ૩ ૨૧૧

રીધા ૨૦૦૧૧ ૪ ૩૧૧ ૩ ૨૧૧જ.

દાખલો ૨ એક ખેતરની ઉભ ૧૩૭૫ કાડીની, અને આડ ૧૮૮ કાડીની છે, તો તે ખેતર કેટલા વીધાનુ હરો ?

જ ૬૪૫૫ વી ૪૫૫૫ વ ૨ વી

અ ગ્રેજી રીતે જમીનની માપણી નીચે પ્રમાણે થાય છે

૨૨ વાર અથવા યાર્ડ એટલે ૬૬ ફુ=૧૦૦ લિંડ=૧ સાકળ

એક સાકળ લામી અને એક સાકળ પહોળી અથવા ૨૨ વાર

સમચોરસ અથવા ૪૮૪ ચોરમ વાર=૧ ચોરસ સાકળ

૧૦ ચોરસ સાકળ=૪૮૮૦ ચોરમ વાર=૧ એકર

અગ્રેજી રીતે જમીનની લખાઈ સાકળ, વાર (યાર્ડ) અથવા ફુટથી મપાય છે

એક ચોરસ માકળ=૪ ગુંડા થાય છે

જમીનની લખાઈ ને પહોળાઈના માપનો ગુણાકાર કરવાથી ચોરસ માપ નીકળે છે

દા. ૧ ૫ સાકળ લાંબુ ને ૪ માકળ પહોળું ખેતર હોય તો તેના એકર કેટલા ? જ ૨ એકર

દા ૨. ૮ સાકળ લાંબુ ને ૮ સાકળ પહોળું હોય તો તેના એકર કેટલા ? જ ૩ એકર ૨ સાકળ અથવા ૩ એકર ૮ ગુંડા

ન્યારે માકળ સાથે લિંક હોય ત્યારે માકળના લિંકના ગુણાકાર જેટલા લિંક, અથવા મોઝે ભાગ્યાથી માકળ આવશે તે લિંક લિંકનો ગુણાકાર કાઢ્યા લિંક અથવા મોઝે ભાગીએ એટલા લિંક, તે દશ હજારે ભાગીએ એટલી માકળ આવશે જેમકે—

એક ખેતર ૫ માકળ ને ૨૫ લિંક લાંબુ ને ૪ માકળ ને ૧૦ લિંક પહોળું છે તો તે કેટલા એકરનું થશે ?

માકળ	લિંક
૫	૨૫
૪	૧૦
<hr/>	
૨૦	૧૦૦
	૩૦૦ ૧૫૦૦
<hr/>	
૨૦	૧૦૦ ૧૫૦૦ અથવા ૨૪ સા ૧૫ લિંક એટલે
	૨ એ, ૪ મા ૧૫ નિઃ જવાબ

(૪૬)

૨ એક ખેતર ૧૮ સાડળ ૮ લિટ લાભુ ને ૬ માડળ ૭ લિટ પહેળુ છે તો તે ખેતર દેટલા એકરનુ થયે ?

મા	લિટ
૧૮	૮
૪૬	૭
<hr/>	
૧૦૮	૪૮
	૧૦૮ ૫૦
<hr/>	
૧૦૮	૧૭૮ ૫૬ અથવા ૧૦૮ના સા ૨૪ ૫૬ લિટ
	અથવા ૧૦ એકર ૩૮ ગુદા ૨૪ ૫૬ લિટ
	અથવા ૧૦ એકર ૩૮ ૬/૧૦ ગુદા જવાબ

જમીનનાં લેખાંતી કુચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે વીધુ તેથી ૫ ગણે ફાકડ વસા. ૧
અને ૦ ગણે ફાકડે વીમવાસી

(૧) જેટલ રૂપિયે વસા તેથી ૫ ગણે ફોન્ડ વીમવાસી
દાખલા

- ૧ રૂ ૧૦૦૦ સીધુ તો ૫૦૦ વાસાનુરુ થુ ? જ રૂ ૫૦૦૦
- ૨ - ૨૦૦૦ સીધુ તો ૨૦૦૦ વાસાના નુ કટલુ ? જ ૧૦૦૦ વસા
- ૩ રૂ ૫૦૦૦ નુ સીધુ તો ૧૦૦૦ વસા ને ૨૦૦૦ કટીનુ થુ ?

જ રૂ ૬૦૦૦ ૧૦૦૦ ફો ૨૦૦૦

૨ જેટલે વ્યાતે વીધુ તેથી ૫ ગણી બદામે વસા, ૩
અને ૦ ગણી બદામે વીમવાસી

૧ અ- રૂપિયાના ૧૦૦ ફોન્ડના વીસાના ૨૦ વસાએ લાગતા
એક વસાના ૫ ફોન્ડના આવ ન સીમવાસીના ૦ ફોન્ડનો આવે

૨ બ મની કુચીઆના ૩ ન પેરા નીચમ પ્રમાણે પાડા આવા
લિસામ થત ના

૩ એ નાનાની બદામ ૧૦૦ ન સીસાના ૨૦૦ વસા બામતા
૧ વસાની ૫ ગણામે આવ

- (૧) જેટલે આને વસા તથી પાચ ગણી ખદામ સીમવામી
(૨) જેટલે આને વસા તથી મવાગણે રૂપિએ સીધુ
(૩) જેટલે આને સીસવામી તથી મવાગણે રૂપિએ વસા
અને ૨૫ ગણ રૂપિએ સીધુ

દાખલા

- ૧ ૨૦૦ = સીધુ તો ૨ વસા તે ૪ કડીનુ ચુ ' જ ૩ ૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩ ૩૫
૨ ૩ ૮૦૦ = સીધુ તો ૩ ૪૦૦૦ નુ કેટલુ ' જ ૧૨૦૦ વસા
૩ ૩ ૧૦૦૦૦ વસા તો ૨૦૦ કડીનુ ચુ ' જ ૧૦૦ ૩ ૧૦૦૦ ૧૦૦ ૫
૪ ૩ ૧૦૦૦૦ વસા તો ૧૦૦ સીસાનુ ચુ ' જ ૩ ૧૦૦૦૦
૫ ૩ ૦ = સીમવામી તો ૩૦૦ કીધા ૨ વસાનુ ચુ ' જ ૩ ૧૦૦૦

એકરનાં લેખાંની કુંચીઓ.

- ૧ જેટલે રૂપિએ એકર તથી ૨૦૦ ગણે દોકડે ગુડા '
અને તેટલા આનાના ૨૦૦ ગુડા

- (૧) જેટલે રૂપિએ એકર તથી ૧૦૦ ગણી ખદામે આનો ૨
દાખલા.

- ૧ ૩ ૧૦૦ એકર તો ૧૦૦ ગુડાનુ ચુ ' જ ૩ ૧૦૦૦
૨ ૩ ૧૦૦ એકર તો ૩ ૧૦૦૦૦ નુ કેટલુ ! જ ૨૫ ગુડા
૩ ૩ ૧૦૦ એકર તો ૩ એકર ૪ ગુડા ૧ આનાનુ ચુ '
જ ૩ ૧૦૦ ૨૩ ૧૦ ૧૦૦ ૫
૪ ૩ ૩૦૦૦ એકર તો ૩ ૧૦૦૦૦૦ નુ કેટલુ '
જ ૧૦૦ એ ૫ ગુડા
૫ જેટલે આન એકર તથી ૨૦૦ ગણી ખદામ ગુડા ૩

- ૧ એક રૂપિયાના ૧૦૦ દોકડાને એકરના ૪૦ ગુડાએ ભાગના
એક ગુડાના ૨૦૦ દોકડા આવે
૨ આનો એ ગુડાનો ૧૦ મા ભાગ છે માટે
૩ એક આનાની ખદામ ૧૦૦ ને એકરના ૪૦ ગુડાએ ભાગના
૧ ગુડાની ૨૦૦ ખદામ આવે

(૪૮)

(૧) જોડવે આને એકર તેથી ૧૫ ગણી વીમવાસીએ આતો
દાખલા.

- ૧ ૩૦૫૫ એકર તો ૧૫૫ ગુઠાનુ ચુ ? જ ૬ ૫૧૬૫૫ હો ૦૫૫
૨ ૩ ૨૪) એકર તો ૨૫૫ આનાની શી કીમત ?
જ ૬૦ ૬૫ ૫ ૨૫૫ ૦૫ વી
૩ ૬ ૬૫ એકર તો ૮ ગુઠા ૨ આનાની શી કીમત ?
જ ૩ ૦૫ હો ૧૫૫ ૫ ૩૫૫ ૨ ૫
૪ ૬ ૬૬) એકર તો ૩ ૩૦) નુ કેટલુ ? જ ૮૫૫ ગુઠા
૫ ૩ ૧૫૫૫૫૫ એકર તો ૭૫ ગુઠાનુ ચુ ?
જ ૩ ૦૫૫૫૫૫૫ ઉપઆના

કાઠ એટલે લાકડાં માપવાની રીત.

કોટક આ કોટક ગોળ કે ચોખડા જડા લાકડા
૧૦ સીમવાસી=૧વસા માપવામા વપરાય છે વહેરેલા લાકડા
૨૦ રસા=૧ ગજ માપવામા ૨૪ તમુનો ગજ ચાલે છે

વહેરેલાં લાકડાં માપવાની રીત.

પહાળાઈના તમુ ને જડાઈના તમુનો ગુણાકાર કરી તેને
લખાઈના ગજે ગુણુવા, એ ગુણાકારને ત્રણ ભાગતા જે આવ
તેટલા તમુ જાણુરા પડી તેને ચોરીએ ભાગવાથી ગજ આવશે ?

૪૮૫૫ લાકડા માપવા હોય તો પહાળાઈના ઇંચ ને જડાઈના

૧ અમદાવાદમા પાટીઆ માપવામા ૫ માપને ગજ કહે છે
એટલે ૧ ગજ પહોળુ ૦ ૫૫ લાણુ ને એક તમુ જડુ અવા પાગીયાને
ગજ પાગીયુ કદ છે પણ આ ૫૫ ખરેખરી રીતે ધન ગજ ન કહુવાય
પરંતુ ધનકૃદ કહુવાય એને આઠ ભાગીએ ત્યારજ ધન ગજ થાય, પણ
પાગીઆ આપ લે કરવામા સુતાર તથા કાટપીડીઆ લોકો ધન ગજને
અદલે આવા ગજને સાવારણુ રીતે ગજ કહે છે

ધ્યેનો ગુણાકાર કરવા ને તેને લખાઈના કુટે ગુણુરા ગુણુ ૧૨
ધ્યે આવશે પછી તેને બારે ભાગરથી પાકા ધ્યે થશે, ને તેને
બાર ભાગવાથી કુટ આવશે.

દાખલા

૧ એક પાટીઉ ૧૭ તમુ પડાળુ ૨ તમુ મનકુ ને ૩
ગજ લાલુ હોય નો તે કટલા ગજ થશે ' અને એક ગજના
૨. ૩૧૨ પ્રમાણે ને પરીઆનુ ચુ આપવું.

૧૭ તમુ પડાળાધ.

ગજના ૨ ૩૧૨

×૨ તમુ મનકુ

× ૧૧ ૪

૩૪

૩૧૧

×૩ ગજ લખાઈ

૧૧૧૧૧

૩) ૧૦૨

૧૧૧૧૧ ૨ પાટી

૨૪) ૩૮

કીમત ૩ ૫) = ૩ પાઈ

૧૧ ગજ ૪ તમુ

બીજી રીત.

૧૭ ધ્યે

કુટના ૩ ૩૧૨

×૨

×૧૧ ૨

૩૪

૩૧૧

×૬ તમુ ગજના કુટ

૧૧૨

૫૨) ૨૦૪

૧૦૨૧

૧૨) ૧૭

૧૧૧૧૧

૧૧ કુટ ૨ ધ્યે

કીમત ૩ ૫) = ૨ પાઈ.

૧ આ કટ તે મનકુટ થશે વધારેલા લાકડા - પાટીઆ માપ
વાની ઉપરની બને ગીત એમના જે પાટીઆ માપવામાં આવે છે
કરનાર માત્ર ગજ નામ આવે ૩ એમનું, પાટી બરખત નો તે પાટી
મનકુટ થાય છે એટલે ઉપરની બને ગીત સગીજ ૩

૨ એક પાટી ઉ ૧૦ ઈંચ પહોળી, ૧૧૧ ઈંચ જાડા ને
૪ ફુટ લાંબુ હોય તો તે પાટી ઉ કેટલા ફુટનું કહેવાય ?

੧੦ ਖਤਿ ਪਛੇਲਾ

× ०।।। ५२ १ ३

511

✕ ✕

201-202

१३) २१६

• કુટ ૨૧ ઈય,

૩ એક પાટડો ૧૮ તસુ પહોળો, ૧૦ તસુ જાડો ને ૧૧ ગજ લાંબો છે, ત્યારે તે કેટલા ગજ થશે? અને ગજના ૩ ઝાળ પ્રમાણે તેની કીમત શી? જ ૩૦ ગજ અને ૩ ૧૦૧૧.

૪ એક લારવટ ૬ ઈંચ પહોળો, ૪ ઇંચ નાડો અને ૧૦ ફુટ લાંબો છે, તે તે ફેટલા ફુટ માપનો થાય અને એક ફુટના ૪ ૧/૨ પ્રમાણે તેની કંમિત ફેટલી જ રાખી ફુટ અને ૩ ૪ ૧/૨

૧ એક ચોરસ થાલડો + દરિય જાડો ને ૧૦ કુટ ડિયો છે,
૨ કુટના ૩ ૧૧ = પ્રમાણુ તેની કીમત ની આપસી (જ ૩૪) -

ગાળ અથવા વહેર્યા વગરનાં લાકડાં
માપવાની રીત.

જા લાકડુ માપતુ હોય તેની પ્રથમ લાપાઠ ભરવા, પછી તેની મધ્ય આમપામ દોરી વાટીને તે દોરીને ખેવડની એ ખેવડી દોરીને લાકડા ભરવાના ગજ ઉપર ભરી જોરી તે જોટલા નસુ ચાય તેના અર્થનો વર્ગ કરે, ને તેને લાપાઠના ગજે ગુણવા, આ ગુણાકાર વીમવામી થશે તેને ૨૦ એ ભાગવાથી વમા થશે અને વમાને ૨૦ એ ભાગવાથી ગજ આવશે.

પ્રશ્નસા

૧ એક ગોળ લાકડું ૧૦ ગજ લાંબુ ને મધ્યમા ખવડી દેરી ૧૬ તમુની છે તે તે કેટલા ગજનું થશે ?

$$\begin{array}{r}
 ૮ \quad \quad \quad = \text{ગોળ તમુની દેરીનું અર્ધ} \\
 \times ૮ \quad \quad \quad ૨૦) ૬૪૦ \text{ વીસવાસી} \\
 \hline
 ૬૪ \quad \quad \quad ૨૦) ૩૨ \text{ વમા} \\
 \hline
 \times ૧૦ \quad \quad \quad ૧૧૧ \text{ ગજ } = \text{વમા જવાબ} \\
 \hline
 ૬૪૦ \text{ પીમવાસી}
 \end{array}$$

૨ એક ગોળ લાકડું ૧૦ ગજ લાંબુ ને એકવડી દેરી ૨૪ તમુની છે તે તે કેટલા ગજનું થશે ?

$$\begin{array}{r}
 ૪-૨ \quad ૧૦ \text{ તમુની એકવડી દેરી થઈ} \\
 ૧ દેરીનું અર્ધ \quad \quad \quad ૨૦) ૪૩૨ \text{ વીસવાસી} \\
 \times ૬ \quad \quad \quad \hline
 ૩૬ \quad \quad \quad ૨૦) ૨૧૧૨ \\
 \hline
 \times ૧૨ \quad \quad \quad ૧ ગજ ૧૧ વમા ૨ વીસવાસી \\
 \hline
 ૮૩૨ \text{ વીસવાસી}
 \end{array}$$

૩ એક ગોળ લાકડું ૨૦ ગજ લાંબુ અને ૮ તમુની દેરી છે તે તેના કેટલા ગજ થયા ? અને ગજના ૩ ૪) પ્રમાણે કીમત શી ? જ ના ૧ ગ ૧ વ અને ૩ ૩) ૨૦ ફોકડા

૪. એક ખીમનું લાકડું ૧૦ ગજ લાંબુ ને ૧૮ તમુની દેરી છે, તે તે કેટલા ગજ થયું ? જ ૨ ગ ના વ,

૫ એક લાકડું ૧૫ ગજ લાંબુ ને ૧૬ તમુની દેરી છે તે તે કેટલા ગજનું થશે ? અને આગ આને વસા પ્રમાણે તેની કીમત શી ? જ ૨૧ ગ ૩ ૫ અને ૩ ૩૬)

૬ એક લાકડું ૧૭ ગજ લાંબુ ને ૬ તમુની દેરી છે તે તે કેટલા ગજનું થયું ? જ ના ૧ ગ ૨ ૫ ૫ પીમવાસી

ગણતરીનાં લેખાં. હજારના લેખાંની કુચીઓ.

હજાર ની ગણતરીમાં ખડ (ધામ), નળીઆ, ઇટો વગેરે વેચાય છે

જેટલે રૂપિયે હજાર તેટલે દોકડે દશ અને તેથી દશ ગણે દોકડે ૧૦૦ ?

(૧) પમાના જેટલા નગ કલ્યા હોય તેટલાએ રૂ. ૧પાત્ર ને ભાગના જે આવે તેટલે રૂપિયે હજાર રૂ

દાખલા

૧ રૂ ૩૧૧૧ હજાર પૂળી તો ૬૫ નુ ચુ ? જ ૨૪૧ દો ૨ બ

૨ રૂ ૩૧૧૧ હજાર ૧ટો હોય તો ૨૫૦૦૦ નુ ચુ ?

જ રૂ ૧૬૩૧૧

૩ રૂ ૧૧૧૧ હજાર નળીઆ તો ૨૦૦ નુ ચુ ? જ રૂ ૨૧૧૧ ૨૦ દો

૪ એક પૈસાની પાચ પૂળી તો હજારને શો ભાર ? જ રૂ ૩૦૦

૫ રૂ ૨૧૧ હજાર તો ૩ ના ની કેટલી પૂળી આવે ? જ ૨૦૦

૬ જેટલે આને હજાર તેટલી બદામે ૧૦ અને તેથી ૧૦ ગણી બદામે ૧૦૦ ?

દાખલા

૧ રૂ ૨૧૧ હજાર નળીઆ તો ૩૦ નુ ચુ ? જ ૭૧૧ દો ૨ બ

૨ રૂ ૪૧૧૧ હજાર ઇટો તો ૪૦ નુ ચુ ? જ ૧૬૧૧ દો

૩ રૂ ૧૫૧૧ હજાર પૂળી તો ૩ ૧૧૧૧ ના કેટલા ? જ ૬૦

૧ હજારને રૂપિયાના સો દોકડાએ ભાગીએ તો ૧ દોકડાના ૧૦ ના આવે, તેથી દશ દોકડાના ૧૦૦ આવે

૨ પૈસાની એ- પૂળી હોય તો હજારના રૂ ૧પાત્ર આવે, માટે એ- પૈસાની ૧૦૦થી પૂળી કહી ત્રાય નેટલા ગાળી એકા હજારની નામત આવે

૩ હજાર ગાનાની એ બદામે ભાગીએ તો ૧ બદામના ૧૦ ના આવે તેથી દશ બદામના ૧૦૦ ના આવે

- ૪ રૂ ૨૧૧૧૧= ભોર પૂળા તો રૂ ૩) ના કેટલા ' જ ૧૪૦
૫ રૂ ૧૧૧૧= તી ૩૦૦ પૂળા તો હળમનો ગો ભાવ ' જ ૩ ૬૧

સેંકડાનાં લેખાંની કૃત્રીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયા સેકડો તેટલે દોકડે નગ ૧

દાખલા

- ૧ રૂ ૧૭૧ નકડો તો ૪ નગનુ નુ ' જ ૧૧ ૧૧ દો
૨ રૂ ૩૩૧ મેકડો તો ૭ નગનુ નુ ' જ ૩ ૨૧ બાદો
૩ રૂ ૪૧૧ સેકડો તો ૮ પાલ ના કેટલા ' ૧૨૫
૪ રૂ ૨૧ સેકડો તો ૨૨૧૧ દોકડાના કેટલા ' જ ૧૦
૫ રૂ ૩૧૧૧ સેકડો તો ૨૨૦૦ નુ નુ ? જ ૨ ૮૨૧

૨. જેટલે આને સેકડો તેટલી બદામે નગ

દાખલા

- ૧ રૂ ૧૬૧૧= સેકડો તો ૭ નગનુ નુ ? જ ૩ ૫) ૧૬૧ ૨૫
૨ રૂ ૧૬૧૧૧૧ સેકડો તો ૬ નગનુ નુ ' જ ૩ ૧૧ દો ૨૪૧૧ ૨ બ
૩ રૂ ૧૬૧૧૧= સેકડો તો ૩ ૧૧૧ ૧૨૧૧ પૈસાના કેટલા ' જ ૫
૪ રૂ ૨૬૧૧= સેકડો તો કોડી (૨૦ નગ) નુ નુ ' જ ૩ ૫૧ બા દો
૫ એક કેળાનો મોટો પચો આપો ત્યારે મકડાનો શા
ભાવ પડ્યો ? જ ૩ ૨૧૧

૧ સેકડાના ૧૦૦ નગને રૂપિયાના ૧૦૦ દોકડે ભાગતા ૧ દોકડાનું એક નગ આવે

૨ સેકડાના ૧૦૦ નગને આનાની ૧૦૦ બદામે ભાગતા ૧ બદામનું ૧ નગ આવે

(૫૪)

કોડીનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે કોડી તેથી ૫ ગણે દોકડે નંગ ૧

(૧) રૂપિયાની જેટલી કોડી તેટલા નંગના ૫ દોકડા.
દાખલા

૧ રૂ ૨૮૧૧ કોડી પાંદો હોય તો ૪ નંગનું શુ બેમે ?

જ રૂ ૫૧૧૧

૨ રૂ ૨૪૧૧ રૂપિયે કોડી તો ૪૦૦ નંગનું શુ ? જ રૂ ૪૮૦૦.

૩ રૂ ૧૬૧૧ કોડી હોય તો ૩ પગાના ની કેટલી કોડી ?

જ ૩૧૧ કોડી

૪ રૂ ૧૫૧૧ કોડી તો ત્રણસે નંગનું શુ ? જ રૂ ૨૩૨૧

૫ રૂ ૧૧૧૧ ની ૩૫ વળીઓ આસી ત્યાર કોડી શા ભાવ પડી ?

જ રૂ ૧)

૬ એક રૂપિયાની ૩ કોડી તો નવ નંગનું શુ ? જ ૧૫ દો

૨ જેટલે આને કોડી તેથી ૫ ગણી બદામે નંગ ૨

(૧) એક આનાની જેટલી કોડી તેટલા નંગની ૫ બદામ

(૨) જેટલે પૈસે કોડી તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૧ નંગ

દાખલા

૧ રૂ ૧૪૧૧ કોડી તો ૭ વળાનું શુ ? જ રૂ ૫)૧૧૧૧ ન બ

૨ રૂ ૩૬૧૧ કોડી મોલ હોય તો ૨ નંગનું શુ ? જ રૂ ૩૩૧૧

૩ રૂ ૭૧૧૧ કોડી વળીઓ તો ૩ ૧૧૧ ની કેટલી ? જ ૪

૪ રૂ ૩૧૧૧ કોડી તો સેકડાનો ગા ભાવ ? જ રૂ ૧૬૧૧

૫ રૂ ૦૧૧૧ ના ૩ નંગ તો ૩ કોડી ૨ નંગનું શુ ? જ રૂ ૪૧૧૧.

૬ રૂ ૩૧૧૧ ની ૧ કોડી તો ૧૦ નંગનું શુ ?

જ રૂ ૩૧૧૧ ૩૧૧ આનો

---

૧ રૂપિયાના ૧૦૦ દોનાને ૨૦ નંગે આતા ૧ નંગના ૫ દોના આવે

૨ આનાની ૧૦૦ બદામને ગડીના ૨૦ નંગે આગતા ૧ નંગની ૫ બદામ આવે

(૫૫)

ડઝનનાં લેખાંની કુંચીઓ.

૧. જેટલે રૂપિયે ડઝન (૧૨ નંગ) તેથી ૧૬ ગણી પાઈએ નંગ ૧

(૧) રૂપિયાના જેટલા ડઝન તેટલા નગની ૧૬ પાઈ દાખલા

- ૧ ૩ ૩૧૧૧ ડઝન તો ૧૦ નગનું ચુ ? જ ૩)૦
૨ ૩ ૨૧૧૧ ડઝન તો ૩ ૧૪૧ ના કેટલા નંગ ? જ ૮
૩. ૩ ૧૧૧૧ ડઝન તો ૨ ચુન ૨ ડઝન ને ૪ નગનું ચુ ? જ ૩ ૪૬)૦ ૧ પાઈ
૪ ૩ ૧) નુ ૧ ડઝન તો ૪ નગનું ચુ ? જ ૩ ૦)૦ ૧ પાઈ

૨. જેટલે આને ડઝન તેટલી પાઈએ નંગ ૩

(૧) એક આનાના જેટલા ડઝન તેટલા નગની એક પાઈ. દાખલા

- ૧ ૩ ૧૬૧૧ ડઝન તો ૫ નગનું ચુ ? જ ૩ ૬૧૧૧)૦ ૧ પાઈ.
૨ ૩ ૨૭૧૧૧ ડઝન તો ૩ ૪૧૧૧ ના કેટલા નંગ ? જ ૨.
૩ ૩ ૪૧૧ ચુન તો ૧૦ નગનું ચુ ? જ ૩ ૦)
૪ ૩ ૦૧૧૧ અઠી ડઝન તો ૨ નગનું ચુ ? જ ૩ ૦)
૫ ૩ ૩૧૧ ના ૮ ડઝન તો ૨ નગનું ચુ ? જ ૩ ૦) ૨ પાઈ.

ધાનાં લેખાંની કુંચીઓ

૧ જેટલે રૂપિયે ધા તેથી ૮ ગણી પાઈએ તાવ. ૪

(કાગળ) અને તેટલા આનાના ૧૧૧ તાવ.

૧ એક રૂપિયાના જેટલા ધા તેટલા તાવની ૮ પાઈ

---

૧ અ- રૂપિયાની ૧૬૨ પાઈન ડઝનના ૧૨ નંગ ભાગતા ૧ નગની ૧૬ પાઈ આવે

૨ બાર ડઝન અથવા ૧૪૪ નગન અમેજમા ચુન - હે છે

૩ આનાની પાઈ બાર અને ડઝનના નંગ ૧૨ માટે એક નગની એ- પાઈ આવે

૪ રૂપિયાની ૧૬૨ પાઈન ધાના ૨૪ કાગળે ભાગ્ય તો એક કાગળની ૮ પાઈ આવે, ને અ- આનાના ૧૧૧ કાગળ આવે

(૫૬)

દાખલા.

૧. ૩ ૧૧૧ ૪ તો ૩ તાવનુ ચુ? જ. ૩ ૦)ક
 ૨. ૩ ૧૧૧ ૬ તો ૪ કાગળનુ ચુ? જ. ૩ ૦૧ ૦૧ ૨ પાન
 ૩. ૩ ૦૧૧ ૪ તો ૬૨ પેસાના ફેટલા કાગળ આવે? જ. ૫
 ૪. ૩ ૦૧ ૫ તો ૩ રીમ ૨ ધા ૪ કાગળનુ ચુ ખેમે? જ. ૩ ૧૫૧ ૦૧ આ ૨ પાન
 ૫. ૩ ૨૧૧ ૧૧ ૬ ધા તો ૯ કાગળનુ ચુ આવે? જ. ૩ ૦)ક
 જેટલે આને ધા તેથી અર્ધા પાંચએ તાવને તેટલા પેસાના ૬ કાગળ
 (૧) એક આનાના જેટલા ૫ તેટલા તાવની ૦૧ ૫

દાખલા.

૧. ૩ ૦૧૧૬ ધા તો ૫૫ તાવનુ ચુ? જ. ૩ ૦)ક ૧૧૧ પાન
 ૨. ૩ ૦૧૧૧૧ ધા તો ૩ ૪૨)ના ફેટલા? જ. ૩ રીમ ૫ ૫
 ૩. ૩ ૨૦૧૧૧ ૪ તો ૨ રીમ ૨ ૫ ૨ કાગળનુ ચુ? જ. ૩ ૧૨૧૧૧ ૦૧ આ ૦૧ પાન
 ૪. ૩ ૩૦૧૧ ૧૧ ૪ તો ૧૦ કાગળનુ ચુ? જ. ૩ ૦૧૧ ૦૧ પાન

રીમનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧. જેટલે રૂપીએ રીમ તેથી ૫ ગણે દોકડે વા? ને તેટલા આનાનો ૧૧ ધા

(૧) જેટલે રૂપીએ રીમ તેથી સરાગણે દોકડે ૬ તાવ.

દાખલા

૧. ૩ ૭૧૧ રીમ તો ૧૨ ચાનુ ચુ આપવુ? જ. ૩ ૧૧

૧ અ- આનાની ૫૦ ધારન ધાના ૫૬ નાગણે મા ૫૧ તો અ- નાગણની ૦૧ ૫૦ આના

૨ નિચીઆના ૧૦૦ માનડાન રીમના ૫૦ માંએ બાગ્યા તો અ- ધાના ૫ દો-ડા આવે ને નીચીઆના ૧૬ આના મા રીમના ૨૦ માંએ બાગ્યા તો ૧ આનાના ૧૧ મા આવે

(૫૭)

૨ ૩ ૧૧૧૧ ગીમ તો ૩ ગીમ ને ૨૧૧ ધાનુ મુ ? જ ૩ ૩૫૧૧૩
૩ ૩ ૧૬૧૧ ગીમ તો ૩૧ ૩૦૧૧ ના કેટલા મ ? જ ૩૧૧૧ ધા
૮ ૩ ૧૧૧ ગીમ તો ૩ કાગળનુ મુ આપવુ ? જ ૧૧૧૧ દો ૩ બ

૨. જેટલે આને રીમ તેથી પાચગણી બદામે ધા અને તેટલી ૧૧૧ પાઈએ ૧૧ વા

(૧) જેટલે આને રીમ તેથી ૧૧ ગણી બદામે ૬ તાવ.

દાખલા

૧ ૩ ૨૮૧૧ ગીમ તો ૪ ધાનુ મુ ? જ ૩ ૪૧૧૧ ૧૨૧૧ દો
૨ ૩ ૧૫૧૧ ગીમ તો ૭ વા ને ત્રણ કાગળનુ મુ ?
જ ૩ ૫૧૧ ૬૧૧ દો ૩ બ
૩ ૩ ૧૮૦૧ ગીમ તો ૩ ૮૫૦૧ ના કેટલા કાગળ ? જ ૩ રીમ ૪૧૧
૪ ૩ ૧૮૧૧ ગીમ તો ૨૧૧ ધા ૮ કાગળનુ મુ ?
જ ૩ ૧૧૧૧ ૨૧૧ દો ૩ બ
૫ ૩ ૧૨૧૧૧૧૧ ગીમ તો ૩ ૨૧૧ ૧૧૧ આનાના કેટલા મ
આવે ? જ. ૧.

ઘઉં ઓરવાના હિસાબ.

કાર્ક ખેતગ્ની જેટલા વસાની ઉભ આવે તેણે વતી ૪૦૦
ના ભાગ લેવો જેટલે તેટલા વસાની આડ આવે પછી ૬૦ વસાના
જેટલા ચામ હોય તેટલાએ આડના વસાને ગુણવા તે ગુણાકાર
આવશે તે એક વીધાના ચામ આવશે પછી એક વળામણના
ચામ ચાસ થાય છે મારે તે કુલ ચાસને ચારે ભાગવા, જે ભા-
ગાકાર આવશે તેટલા એક વીધાના વળામણ થયા, મારે એક
વીધે જેટલા વડે ઓરવા હોય તેને કુલ વળામણાએ ભાગવા તે
ભાગાકાર ૬૦૦ વળામણના ઘઉં આવશે.

૧ આનાની ૧૦૦ બદામન ગીમના ૨૦ માએ માગીએ તો ધાની
૫ બદામન આવે, અને આનાની માગી પાડે ૧૬ રો ગીમના ૨૦ મા
ન માગીએ તો ૧ પેગાળી પાઈના ૧૧ મા આવે

અ- સીરાના ખેતગ્ની આડના ન ઉભના વસાનો ગુણાકાર
૮૦ આગળ વસા પાચ, મારે ઉભના વસાએ ૪૦૦ ન ભાગીએ તો
આડના વસા આવે આ રીત અ- સીરાના ખેતરને દાગુ પડે છે

(૫૮)

બીજી રીત—જેટલા શેર વડે કલ્યા હોય તેનો અને કિમના વસાનો ગુણાકાર કરવો પછી તે ગુણાકારને, ચાસને અહીંએ ગુણી તે વડે ભાગવા જે ભાગાકાર આવશે તેટલો ૩૫૧આભાગ દર વળામણના વડે આવશે.

૧ પચીસ વસા કિમનુ એક ખેતર છે ત્યારે દર રીયે ૦૧ મળને હિસાબે દર વળામણે કેટલા વડે ઓગવા ? વસા ૧ ના ચાસ ૮

રીત--

$$૧૦૦-૨૫ = ૭૫ \text{ વસાની ચાસ}$$

$$૧૫ \times ૮ = ૧૨૦ \text{ એક વીધાના ચાસ}$$

$$૧૨૦-૪ = ૧૧૬ \text{ એક વીધાના વળામણ}$$

શેર ૨૦-૩૨=શેર ૦૫= દર વળામણે ધડે ઓગવા ૦૪

બીજી રીત-શેર $\frac{૨૨ \times ૨૫}{૮ \times ૧૧} = ૨૫$ ૩૫૧આભાગ=અરહેરને

નવટાક દર વળામણે ધડે ઓગવા

૨ ચાળીસ વસા કિમનુ એક ખેતર છે ત્યારે દર રીયે ૦૧ મળુ ધડને હિસાબે દર વળામણે કેટલા વડે ઓગવા ? વસા ૧ ના ચાસ ૮

૩ ૧૫ વસા કિમનુ ખેતર છે, ત્યારે દર રીયે ૧૮ શેરને હિસાબે દર વળામણે કેટલા વડે ઓગવા ? વસા ૧ ના ચાસ ૧૦

૪ પચાસ વસા કિમનુ એક ખેતર છે ત્યારે દર રીયે ૧

૧ આ બીજી રીત ઉપરની પાંચી રીત ઉપરથી નીચળી તે નીચળી રીત ઉપરથી ચમતર

૨ હી રીત પ્રમાણ દાખવો ગા રા તે ૨૦ શેર ૧૦ ૩ ભા

$$\frac{૨૦ \times ૧૦ \times ૫ \times ૧}{૧૦ \times ૧૦} \text{ તે ઉપરથી જે ફગડવા તે } \frac{૧૦ \times ૫}{૨૦ \times ૧}$$

આવશે પણ આપના રીયાના આપનાના ૪૦ ૨૦ શેર છે ન ૨૧ ૨૦ ૨ અને ૨૦ ૧, ૨૦ ૧ ના ચાસ ૮, મળે ૪૦ આપનાના શેર કિમના વસાએ ગુણી તન વસા ૧ ના ચાસન ગા અગુની ભાગવા તેટલા રીયાભાગ એ- વળામણના વડે આવશે

(૫૯)

- જેને હિસાબે દર વળામણે કેટલા ધડ ઓગવા ? વસા ૬
ના ચાસ ૧૬ જ શે ૦૧૧
- ૫ વીસ વસા ઉમનુ ખેતર છે, ત્યારે દર વીંચે ૩૨ શે ને
હિસાબે દર વળામણે કેટલા ધડ ઓગવા ? વસા ૧ ના
ચાસ ૮ જ શે ૦૧૧ ૨ રૂપીઆભાગ
- ૬ ચાર વસા ઉમનુ એક ખેતર છે ત્યારે દર વીંચે ૧૭૧ શેને
હિસાબે દર વળામણે કેટલા ધડ ઓગવા ? વસા ૧ ના
ચાસ ૭ જ ૧૬ રૂપીઆભાગ
- ૭ બાવીસ વસા ઉમનુ એક ખેતર છે તો દર વીંચે ૨૫ શેને
હિસાબે દર વળામણે કેટલા ધડ ઓગવા ? વસા એકના
ચાસ ૧ જ શે ૦૧૧ ૧૧૧ રૂપીઆભાગ

વ્યાજ ગણવાની રીત

૧ રૂપિઆનો ને મહિનાનો ગુણાકાર આવે તેને સગ કહેડે
૨ દિવસ કહ્યા હાય તો તે વડે રૂપિઆને ગુણીને જમણા
બાનુનો એક અડો કાઢીત બાકી ગહેલા અકનો ત્રણે બાજ
લવા ભાગાકાર આવે તે સગ જાણવો અથવા સાડાસાતનો પા
આવડતો હાય તો તે પ્રમાણે એ ગુણાકારની રકમોનો જે આકડો
આવે તે સગ જાણવો આવી રીતે કરવાથી ઉપર પ્રમાણે આકડો
કાઢવાની તથા ત્રણે ભાગવાની જરૂર ગહેશે નહિ

૩ સેકડે મહિનાનું એક ટકા પ્રમાણે વ્યાજ હોય તો ન
આવે તેટલા દોકડા વ્યાજ જાણવું દોકડાની રકમ મોટી થઈ હાય
તે જમણી બાનુના છેલ્લા એ આકડા જેટલા દોકડા સમજી બાકી
જે રકમ રહે તેટલા રૂપિઆ જાણના

૪ સેકડે એક આના લેખે વ્યાજ હોય તો આવેલા સગ
જેટલી બદામો જેટલું વ્યાજ થયું જાણવું

૫ વ્યાજનો દર મહિને જેટલા આના હોય તે વડે સગ
ગુણતા જે આવે તેટલી બદામો જેટલું વ્યાજ થયું જાણવું
બદામોનો આકડો ભારે હોય તો જમણી તરફના છેલ્લા એ આકડો

મૂકી દેતા બાકી રહે તેટલા આના, અને મૂકી દીધેલા આકડ
જેટલી બદામો જાણવી અથવા નીચે પ્રમાણે પણ વ્યાજ
નીકળી શકે છે

શા પ્રમાણે વ્યાજ ટકા પ્રમાણે જેટલા દોકડા આવ્યા હોય તેના

૦)~ પાના પા કરવા

૦)~ પાના અર્ધા કરવા

૦)~ પાના પોણા કરવા

૦૧ પા કરવા

૦૧~ પાનુ સવાયુ કરવું

૦૧~ પાનુ દોઢુ કરવું

૦૧~ પા કરી તેમા તે પાનુ પોણુ મેળવવું

૦૧૧ અર્ધા કરવા

૦૧૧~ પોણાનુ પોણુ કરવું

૦૧૧~ અર્ધાનુ સવાયુ કરવું

૦૧૧~ અર્ધામા તેના પોણાનુ અર્ધ મેળવવું

૦૧૧૧ પોણુ કરવું

૦૧૧૧~ પોણામા પા નુ પા કરી મેળવવું

૦૧૧૧~ અર્ધામા તેનુ પોણુ મેળવવું

૦૧૧૧~ પોણાનુ સવાયુ કરવું

૧૧ સવાયુ કરવું

૧૧૧ દોઢુ કરવું

૧૧૧ તેમા તેનુ પોણુ મેળવવું

૨ બમાણુ કરવું

૬ ડેટલીડ વખત મુદત, તેજિય ને મુદતનો ગુણુકાર કર
વાથી પણ વ્યાજ નીકળે છે એટલે આ ટકા લેખે ૫૦૦ રૂપિયાનુ
૪ વર્ષનુ વ્યાજ નુ ? એમ કલ્કુ હોય તે ૪x૩x૫૦૦= ૬૦૦૦
દોકડા અથવા ૬૦ રૂપિયા વ્યાજ આવશે અથવા મુદત ને તેજિયના
ગુણુકારને મુદતના સેડાએ ગુણુવાથી વ્યાજના રૂપિયા આવશે

જેમકે, ઉપભોજ દાખનો લેઈએ તો $૪ \times ૩ \times ૫ = ૬૦$ ઉપિઆ વ્યાજ, જવાબ

૭ તેમજ મુદતના માહિનાનો ને તેગિખના આનાનો ગુણાકાર કરી તેટલા આના ગણી તેને મુદતના મેડાએ ગુણ્યાથી પણ વ્યાજ આવે છે જેમકે, ૩૦૦ રૂપિઆનું ૧ આનાની તેગિખે ૮ મહિનાનું વ્યાજ કેટલું ? એમ કહ્યું હોયતો $૧ \times ૮ = ૮$ અથવા ૩ રૂપિઆ માટે ૩૪૦ મુદતના સેકડા $= ૮$ ઉપિઆ વ્યાજ આવ્યું

૮ દરલીકવાર મુદત અને તેરીખનો ગુણાકાર કરી મુદતે ગુણ્યાથી પણ વ્યાજ નીકળે છે જેમકે ૫૪૦) રૂપિઆનું ૫ આનાની તેરીખે ૧ મહિનાનું વ્યાજ કેટલું ? તો $૫ / ૦ \times ૫ = ૨૭૦૦$ બદામ અથવા ૨૭ આના માટે $૨૭ \times ૧ = ૧$ ૨ આના અથવા ૩ (૧૦) =

મતલબ કે વ્યાજના હિસાબમા જે ગીતે પાતી એસાડી ગુણાકાર કરી જવાબ લાવતા મુગમ પડ ને ગીતે હિસાબ ગણવા એટલું યાદ રાખવું કે મુદત, તેરીખના આના, ને મુદતના મહિનાનો ગુણાકાર બદામો આવશે, અને દિવસ હોય તો ત્રોગે ભાગીએ તેટલી બદામો આવવા

દાખલા

- ૧ ૫૬૦ રૂપિઆ ૧૦ મહિના ગયા, તો બાર આનાની તેરીખે શું વ્યાજ થશે ? જ. ૩ (૧) =
- ૨ બાર રૂપિઆ ૭ દિવસ ગયા, તો આ આનાની તેરીખે શું વ્યાજ થશે ? જ. ૧૧ રૂ. ૨૦ બ
- ૩ સત્રા આડ રૂપિઆ મેળ દિવસ ગયા, તો રકાડી તેરીખે શું વ્યાજ થશે ? જ. ૪ રૂ. ૨૦ બ
૪. ૩ (૧૫૦) મવત ૧૯૩૯ ના દિવાસને દીવમે લઈ જાય અને દીવાણીને દીવમે આપી જાય તો બાની તેગિખે વ્યાજ સહિત તેની પામેથી શું લેવું ? જ. ૩ ૧૫૧૨ =

૪. ૩ ૬૭૧ સવત ૧૯૩૮ ના અરિઠ આસો બેમતા સર્પ
જાય અને સવત ૧૯૩૯ નો બાદગવો બેસતા આપી જાય
તો ૩ ગાત્રી તેગિબે તેની પામેથી શુ સધ આપણો
હિસાબ પતાવી દેવો જ ૩ ૭૧, ૪૧ દો ૨ બ
- ૫ એક માણસ ૩ ૭૫) મવત ૧૯૩૯ ના આસો વદી ૦))ને
દીવમે સર્પ જાય અને મવત ૧૯૪૦ ના ડાગતક સુદી ૧ ને
દિવસે હિસાબ કરવા આવે તો ૩ ગાત્રી તેરીબે નવુ ખાતુ
કેટલાતુ પાડવુ ? જ ૩ ૭૫) ૧૧ દો
- ૭ દો વર્ષે દો મેડડે ૪૧ ટકાનુ વ્યાજ હોય તો ૩ ૩૨૦ નુ
૩ વર્ષે ૩ મહિનાનુ વ્યાજ શુ થશે ? જ ૩ ૪૬૧૧૧ પદો
- ૮ ૩ ૭૨૧૧ ચાગ માસને ૭ દિવસ ગણા તો ગાત્રી તેરીબે
વ્યાજ શુ થશે ? જ ૩ ૧) ૧૪૧ દો ૨ મ
- ૯ ૩ ૧) ટકાની તેરીબે બમણો ટપાડે થશે ? જ ૮ ૫ ૪ મા
- ૧૦ ૩ ૧૦૦૦ નો શેગ ચાગ આનાની તેગિબે કરગે ડાઢી
૩ ૧૫૦૦ આપી આપણે લીધો અને તેના ૧ માસના
નિવિડેટના ૩ ૪૦ મળ્યા તો એ વેપારમા આપણે શુ
કમાયા ? જવાબ ૩ ૧૭૧

મુદલ ડાઢયા વિષે.

૧ દો વર અમુક ગપઆવ્યાજ આવે છે એમ કહ્યું હાય અને
વ્યાજનો દો પણ આવે હોય તે ઉપરથી મુદલ કાઢવુ હોય તો
વ્યાજની ગદમ ઉપર બે ગુન્ય ચગારી તેન વરના ટકામ બાગવા ?
૨ દો મહિલ અમુક રૂપાઆ વ્યાજ આવે છે એમ કહ્યું હાય

* દો ભાગ નીં નનનાની ના

૧ વ્યાજના દર ના વિષ આપવા હોય કે તેથી દો વર્ષે જટલ
વ્યાજ આવતું હોય તે દો કરતા કરતા ગાકુ વવાગે હોય તેવા ઘણ
- ૧ કરવા મુદલ વવાગે આવતું લેજવ, માટે વ્યાજના ના અ ગુણી
સાજના દર ભાગતા ૧૦ આવે તે મુદલ આવશે પણ સે એ ગુણના ન
મીડા ચક્રાવવા એ સગવડ છે તેથી દો કરસે વ્યાજ આવતું હોય
તે દુધા બ મીડા ચક્રાવવા વ્યાજના દર ભાગવાથી મુદલ આવશે

અને વ્યાજનો દર આપ્યો હોય તે ઉપરથી મુદ્દલ ડાઢ્યુ હોય તો વ્યાજના ઉપિઆના આના ડગવા અને તેની ઉપર એ ગન્ય ચઢાવવા પછી તેને મહિનાની તેગિખના આના વડે ભાગના, જે આવશે તેટલા રૂપીઆ મુદ્દલ થશે

૩ દરગેજ અમુક ઉપિઆ વ્યાજ, અને વ્યાજનો દર આપ્યો હોય તે ઉપરથી મુદ્દલ ડાઢ્યુ હોય તો વ્યાજની રકમના આના ડગવા અને તેને ત્રણે ગુણના પછી તેની ઉપર ત્રણ ગન્ય ચઢાવવા અને તેને મહિનાની ડહેવી તેગિખના આના વડે ભાગના જે આવશે તે મુદ્દલ થશે

દાખલા

- ૧ દર વપ ૨૦ ઉપિઆ વ્યાજ આવે છે અને વ્યાજનો દર ૫ ચ દડા પ્રમાણે હોય તો મુદ્દલ ૫૦ જ ૩ ૧૦૦)
- ૨ દર વપ ૬૧૧૧ ઉપિઆ વ્યાજ આવે છે, અને ૩ વાઙ ની તેગિખ હોય તો મુદ્દલ ૫૦ જ ૩ ૧૫૦)
- ૩ દર વર્ષે ૬૧૧૧ વ્યાજ આવે છે, અને ૩ વાઙ ની તેગિખ હોય તો મુદ્દલ ૫૦ જ ૩ ૧૨૫)
- ૪ દર મહિને ૩૧ વા વ્યાજ આવે છે, અને ૩ વાઙ ની તેગિખ હોય તો મુદ્દલ ૫૦ જ ૩ ૮૦૦)

૧ મહિનાનું વ્યાજ પાંચ-૫૦ ઉપર હોય છે તથા તે ત વ્યાજના દર નિઆ હોય તો દર મહિને જ વ્યાજ આવતું હોય તેના ઉપર બે મીડા ચઢાવી ત ગિખના ભાગના પાંચ વડે મહિનાના વ્યાજન દર આના હોયના દર મહિને જ વ્યાજ આવતું હોય તના આના ડગવા ન્તે એ અને તનાપર બે મીડા ચઢાવીત અટક નાચ ગુણી તગિખના આનાચ ભાગનાથી મુદ્દલ આવશે

૨ દરગેજ વ્યાજની ર-મ આનાનું -લ્યુ હોય તો તે ર-મન ત્રીસે મુખીએ અલ દર મહિને ૨૫ વ્યાજ આવે છે તે ની-જે, ને તે ઉપર બે મીડા ચઢાવી તેના આના -ગી મહિનાની તગિખના આનાચ ભાગના અને વ્યાજની ર-મન નાચ ગુણના અથવા ત્રીસ ગુણી ત્રણ મીડા ચઢાવના એ અગુ છે માટે દરગેજની વ્યાજની ર-મના આનાન ત્રીસ ગુણી ત્રણ મીડા ચઢાવી મહિનાની તગિખના આનાચ ભાગનાથી મુદ્દલ આવશે

- ૫ દર મહિને ૩ ૬૧૧ વ્યાજ આવે છે, અને ૩ ૦૧૧ તેગિય
હોય તો મુદ્દા રૂ ? જ ૩ ૧૦૭૦)
- ૬ દર મહિને ૩ ૭૧૧ વ્યાજ આવે છે, અને ૩ ૦૧૧ તેગિય
હોય તો મુદ્દા રૂ ? જ ૩ ૨૧૦૦)
- ૭ દરરોજ ૩ ૪૧૧ વ્યાજ આવે છે, અને ૩ ૦૧૧ તેગિય હોય
તો મુદ્દા રૂ ? જ ૩ ૨૪, ૦૦)
- ૮ દરરોજ ૩ ૩૧૧ વ્યાજ આવે છે, અને ૩ ૦૧૧ તેગિય હોય
તો મુદ્દા રૂ ? જ ૩ ૧૮, ૦૦૦)
- ૯ દરરોજ ૩ ૨૧૧ વ્યાજ આવે છે, અને ૦)૩૧૧ તેગિય હોય
તો મુદ્દા રૂ ? જ ૩ ૨૦, ૦૦૦)
- ૧૦ દરરોજ ૩ ૧૧૧ વ્યાજ આવે છે અને ૩ ૦૧૧ ની તેગિય
હોય તો મુદ્દા રૂ ? ————— જ ૩ ૧૨, ૦૦૦).

વારોવારીકે એટલે નાણુવટીની રીતે

કાઢવાનું વ્યાજ

ખાતામાં જમા કરાવેલું રકમો હોય છે તેનું વ્યાજ કાઢવા સાડ
ખાતા પ્રમાણેજ મથાળું ફોગી તેમાં વ્યાજ એટલુજ માત્ર વધારે
લખવું જમા, ઉપરની રકમો જમા ઉપરમાજ લેવી પણ ખાતામાં
માથે આકડા ભરે છે, તેમ ન ભરતા લીટીને આજમે ૩ કરીને
રકમ લખીને દહાડા વાગ લખવે.

બારે રકમ હોય તેના પેટામાં લખવી રકમને લખવી તે એટલી
રકમો ચુરી કરવું ક મોડી રકમનું પેટું ભગાય તે ને પેટામાં છપ્પા
રકમ બરોબર સમાતી ન હોય તો જેટલો આકડા સમાય તેટલો
લખીને તે પાછો અસલ રકમના પેટામાં લેવો એવી રીતે જમા
ઉપરમા છેવટ લગી કરતા જરુ અને છેવટ બાકી રહે તે ને
જમામાં હોય તો ત્યાં દેના એમ લખવું, ને ઉપરમા હોય તો લહેણ
કરી ઉપરમા લખવા.

પ્રથમ બે રકમોમાંથી જે રકમ પહેલી મિતિની હોય તે
દ્વિતીયી બીજી રકમની મિતિ ચુધી તીથીઓ પ્રમાણે મહીના
તથા દિવસના નમું કરવા જેટલા મહિના ચાલુ તેટલાના મહિને

અસ દીવસ લેખે જે દહાડા નક્કી થાય તે મહીના ઉપરના દિવસના આકાશમાંથી જાણ કરવા. કદાચ મહીના ઉપર થોડા કે ખિલકુલ દિવસ ન હોય તો મહિનામાંથી તે લેવા બાકી જે ગહે લેટલા દિવસ લગભગ તે મહિના ઉપર આવશે એમ આગરો જાણવો. પણ નજી કરવા માટે આવેલા મહિનાના પખવાડીઆ જોટલા ૧૦, આગની મિતિના વાગથી ગણતા, છેવે જે વાગ આવે તેની જોડેના વાગથી પાગથી મિતિના વાગ સુધી ગણવું, પણ છેલ્લે ૧૦ માહે ૫૨ નહિ પણ અમુક મિતિએ કે સાલ આખરે દિવાલ નની કરવા હોય ત્યાં છેલ્લે વાગ માહે લેવો તે એટલે સુધી ગણવો કે મહિના ઉપર દહાડાનો આકાશ નક્કી કર્યો છે તેની લગભગ આવી ગહે જેમ, કાગતક સુદી ૬ વાગ શનેશ્વરી આગવા વદી ૦) વાગ બુધ સુધી નિશિઆ પ્રમાણે ગણીને મહિનાના અર્ધા દિવસ લેખે ટાપેથી સાડાદશ મહિના ને આગ દિવસ થાય છે હવે સાડાદશ મહિનાના ૨૧ પખવાડીયા જોટલા વાગ પહલા મિતિના ગનિવારથી ગણતા છેલા પખવાડીઆનો છેલ્લો વાગ શનિ આગશે તેની જોડેના ગવિવાગથી પાગથી મિતિના બુધ ૧૦ સુધી ગણતા ઉપરના આગ દિવસ આવી ગહે છે તે ઉપલા દિવસની સાથે મળી ગહે છે

એવી રીતે ગણને જે માસને દિવસ થાય છે તે જે તગ આગલી મિતિની ગકમ હોય તે તગ લખવા હવે આગલા મિતિવાળા ગકમ પાગથી મિતિવાળા ગકમના પેટામાં પડી હોય તો ફક્ત તે પેટાનીજ ગકમની લીટીને છેડે આગળ પાને ૭૦ મે નહેલા વ્યાજમાં માડ્યા છે તે રીતે લખવા અથવા તે ગકમનું પેટું પૂરવા પાગથી મિતિની ગકમમાંથી જોટલો ભાગ લીધો હોય તે ઉપર લખવો

મુદત ઉપરથી સગ ગણવાની રીત વ્યાજમાં આગળ બતાવવામાં આવી છે તેજ રીત બરોબર અહિયા પણ લાગુ પડે છે. તેથી આ ઠેકાણે તે ટ્રીથી લખેલી નથી

ગકમને છેડે જે માસ દિવસ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે લખ્યા હોય તો તે ગકમને માથે સગ લખવો, ને જે પેટાની ગકમ ઉપર માસ

દિવસ આવેલા હોય તો તે તેને માથે સગ લખવા પછી મળના પેટાના સરનો સગવાળો લઈ મુખ્ય ગઢમતે માથે ચઢાવે.

જમાના સગનો સગવાળો જમામા લેતો, ને ઉધાગના સગનો મગવાળો ઉધાગમા લેતો જો જમા ઉધાગનું એક જાતનું અથવા મગનું વ્યાજ હોય તો વધારે મગમાથી ઓઢો. સગ બાદ કગવો તારીજ

સવત ૧૯૩૮ના

જ

ઉ

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે તારીજ દોરીને જમા કે ઉધાગમાની જે તરફ મુઢલ આડી ગ્યું હોય તે તારીજમા તે તરફ લખવું ને તે લીટીમા બાકી મુઢલ જમા તરફ હોય તો દેવા, અને ઉધાગ તરફ હોય તો લહેણા એમ લખવું.

જે સગ બાકી હોય તે તારીજમા જોણી તરફની સગની ગકમ મોટી હોય તેણી તરફ લખવા ને એટલા દગ્ગે કડે દગ મહિને ટકાના આવે દોડડા થયા એમ જણવું હવે આવ વધારે ઓછો હોય તો વ્યાજની રીતમા કેઢો પાડીને રીત લખી છે તે પ્રમાણે ગણીને તેના ઉપિઆ કરી વ્યાજની લીટીને માથે ચઢાવવા.

જો જમા ઉધાગમા વ્યાજનો દગ જુદો જુદો હોય તો આગળ કહેલી રીત પ્રમાણે જમા બિગ બન્ને તરફ વ્યાજના આડડા જુદા જુદા માથે ભરવા.

તારીજના જમા ઉધાગની બાબી કાદના લહેણુ કે દેવું જે નીડળ્યું હોય તે પ્રમાણે તે નવા વર્ષમા ખાતુ પાડીને લખવું.

આ ઉપર લખેલી રીત નાણાવટી વગેરે લોકામા ધખી મુદત થયા કટલેડ ઢેડાણે ચાલતી આવી છે તેથી હાન પણ ચાલે છે પણ એ રીતે વ્યાજ કાદના લમાણુ બહુ થઈ જાય છે, તથા ગકમો પેટામા નાખવી તથા કાદની એથી એવી ગુચનણ પડે છે કે કાચી બુદિવાળાને ઝટ લઈને સમજ પડવી મુશ્કેલ થઈ પડે છે એ માટે ચાલતી રીતે લખીને બીજી એક સહેલી રીત નીચે લખવામા આવી છે તેમા સગ તથા મહિનાના આકડા મોટા આવે તો ખગ પણ લખાણુ ઓછુ થઈ એ નરી રીતે વ્યાજ કાદનાગને સહેલુ પડે એમ લાગે છે.

જોડતી રકમો ખાતામાં જમા ઉધાર હોય તેટલી રકમો રીતને વ્યાજ કાઢવા સારું હોવાથી, તેમાં તદ્દન એટલેજ કે ખાતામાં રકમોનો આકાશ માથે ચડાવવો અને આમાં ભાડીની માહે લેવો ને જમા ઉધારની અકેડ રકમની નિતિથી આસો વદી ૦)) ને જે વાગ હોય ત્યાં નુંગી અથવા ખાજ જે કોઇ મિતિ નુંગી નથી કંવુ હોય ત્યાં નુંગી મામ ત્યાં દિવસ ઉપનાં રીતમાં રચ્યા પ્રમાણે નક્કી કરાવે તે, તે રકમને પ્રકારીમાં લખવા, ન તેમાં છેવટે દિવસ લખે તે તે રકમના ગણિતમાં એ મામ રજે ઉપની જે સર નક્કી થાય તે માથે ચડાવવો પછી બાકીનું પગની રીત પ્રમાણે કરીને તમા રકમના ખાતા સારું બાકી નના કરી આ રીત પ્રમાણે વ્યાજ પ્રકાર માં કરી મનાવ્યું કે પણ આપના બેતાના વ્યાજમાં ભવ સગ્યા હોય તોજ આ રીત થઈ શકે છે, નહિ તો ઉપના રીત પ્રમાણે કંવુ

કાઢવામાં તથા ગુજરાતમાં ફેરવેલું હંડાણે વાગ મિતિ વ્યાજ ગમે છે ત્યાં તથિઓ પ્રમાણે મહિના તથા દિવસ ગણીને મહિને અથવા દિવસ વખે ડાખી નાખે છે એમાં જના ભવ ગહી હોય તો વગ ગણનાની રીત પ્રમાણે ગણીને નના કરતા નથી

વારોવારીકે વ્યાજ કાઢવાને માટે રકમોનું ખાતું

પરી ફેરજ અમગીનું ખાતું મત ૧૮૧૦ ની સાલનું *

જ

ઉ

૫૦) માગણ વદીપ વગ ભોમે	૬૦૦) કાગણ સુ ૩ વાગ ગરેક
૩૦૦) પોમ સુ ૧૫ વાગ શેનેકે	૧૨૦) માગણ વદ ૮ વાગ ગુડે
૮૫૦) કાગણ વદ ૭ વાગ ભોમે	૪૦૦) માગણ સુ ૧૫ વાગ ભોમે
૮૦) અપાડ વદ ૩ વાગ ભુમે	૨૦) અપાડ વદ ૬ વાગ શેનેકે
૧૫૦૦) આસો વદ ૭ વાગ ગુક	

૨૮૩૦)

૧૪૧૦)

૧ આ ખાતું વાજનાની આપના સારવાના નવડ તથા પગતુ આ ફેરવે આપની આગે પા- ખાતું નથી (ખાતાવહી તથી) માટે ખાતાની રકમો તોરની જે વાજનાની આપના આ ર-મે લે રીતે આ તથી

(૩૮)

વ્યાજવહી.

પરો દેવગજ અમરગાનુ વ્યાજ સંવત ૧૯૧૦ સી આ પા ૫ ૫

૧૯

ઉ

૦ ૩ ૫૦૦) માગસર ૧૬ ૧ ૨૩૩ ૧૦૦) કાગલુ સુધ
૫ ભોમે દિ ૬ ૨ ગરેડ.

૧૫૭૩ ૩ ૩૦૦) પોગ શુદ્ધ ૧૫ ૧૦૮૫ ૩ ૫૦૦)

શનેદિ માસ ૧૧ ૫

૦ ૩ ૧૦૦ ૧૬ ઉ ૨૪૦ ૩ ૧૦૦)

૦ ૩ ૧૨૦ ૧૬ ઉ માસ ૨ ૧૫

૧૫૭૩ ૩ ૮૦) ૧૦૨૩

માસ ૧૧ ૧૪ ૮૮ ૩ ૧૨૦) માગસર વા

૧૫૭૩ ૮ શુક્રે ૧૬ ૨૨

૭૪૧૧ ૩ ૪૦૦) કાગલુ સુધ

૬૩૪૧૧ ૩ ૪૫૦) કાગલુ વા ૧૫ ભોમે

૭ ભોમે ૦ ૩ ૮૦) દિ ૫

૦ ૩. ૩૨૦) ૭૪૧૧ ૩ ૩૨૦) દિ ૭

દિ ૬

૩૪૮) ૩ ૪૦) ૭૪૧૧

માસ ૩૧ ૧૧

૨૮૬૧૧ ૩ ૪૦)

માસ ૧૭-૫

૬૩૪૧૧

૧ વ્યાજવહીના ચોપડામાં આ પ્રમાણે આલેખાયેલું નામ કબી
જ્યાં કે સાક્ષી વ્યાજ ગણવાનું હોય તે સાથે કબી તેજ ચાલની
કોપીના માતાવહીમાં ને ખાતાનું પાનું ટાંચવું

(૬૯)

૧૭૨ ૩ ૮૦) અશાડ વદ ૩
બુધે માસ ૩-૧૨

૪૫૦) ૩ ૧૫૦૦ આસો) વદ
૩ શુક્ર દિ ૮

૧૫૧૪

૫-----

૧૧૮

૩૨૮ બાકી સર

૦ ૩ ૫૦) અષાઢ વદ ૬
શનેકે દિ જ,

૧૧૮૬

મુદત બાકી ૩ ૧૬૨૦)

સવત ૧૯૧૦ ના આમે

વદ ૦)) વાગ શનેકે

૦ ૩ ૪૦) દિ જ

૦ ૩ ૮૦ દિ જ

૦ ૩ ૧૫૦૦ દિ જ

૩ ૧૬૨૦

તારીખ

જ

ઉ

૧૬૨૦) મુદત બાકી દેવા

૧૧૧ બાજના સર ૩૨૮

ટકા ના ભેજે

૧૬૨૧૧ ૧૪ બાકી દેવા સવત

૧૯૧૧ ના કાગતક સુદ ૧

વાગ રવેકે

૧ કેરવાક વેપારીઆ આ તારીખની લીટીમા પણ ન્યા લખીને
હિસાબ ન્યા હોય તે લખ કે જેમન, તારીખ સવત ૧૯૧૧ ના
કાગતક સુદ ૧ વાર રવેકે આવી રીત મયાણે લખે એટલે પેટમાં
ખીજ વાર લખના નથી

૨ આ આજની રૂમ આપરામા બાજ ખાતે ઉધારી ખરી
સ્વરાજ અમરસીને ખાત જમા કરી, અન આપરા ઉપરથી ખાતા
વહીમા ખતવારો એટલે ખાતાવહીમા આ ખાતે ૩ ૧૬૨૧૧ ૧૪
બાકી દેવા નીકળરો આજવહીની તારીખમા અને બાજુઆ બરાબર
કરવામા આવવી નથી

(૭૭)

ઉપલ વ્યાખ આગળ કહેલી રૂપી ગીત પ્રમાણે નીચે ફરી ગણકિ
ખતાવ્યું છે

જ		ઉ	
૫૧૦૦ રૂ ૫૦૦)	માગજ વદ	૭૫૬૦ રૂ ૧૦૦)	કાગલક સદ
૫ ભોમે માસ ૧૦-૬		૨ ગરુભ માસ ૧૧-૮	
૨૮૧૦ રૂ ૩૦૦)	પોમ સુદ ૧૫	૧૨૧૨ રૂ ૧૨૦)	માગજ વદ
૨ શનેકે, માસ ૫-૧૧		૮ શુકરે માસ ૧૦-૩	
૩૨૨૫ રૂ ૪૫૦)	ગણ વી	૨૫૦૦ રૂ ૮૦૦)	કાગલ સદી
૭ ભોમે માસ ૭-૫		૧૫ ભોમે માસ ૭-૧૨	
૨૭૨ રૂ ૮૦)	અગાડ વી	૨૫૭ રૂ ૮૦	અપાદ વદ ૬
૩ શુને માસ ૫-૧૨		૨ શનેકે માસ ૩-૮	
૪૧૦ રૂ ૧૫૦૦) આંખો વદ		૧૧૫૨૫	
૩ શુકરે માસ ૭-૫			
૧૧૮૫૭			
૧૧૫૨૫			
૨૨૮ ગાડી ૧			

હુડીના હીસાબ

હુડી નો ખાત નેવાની રીત જોની છે કે, કલાણા દેશાનર મા
૫૮ નો ખાત છે તો તેનું સમજવું કે જે દેશાણાનો ખાત દેશા
હોય ત્યાં ૩ ૫૮) ભગવાવી કહેલા દેશાનર ઉપર ૩ ૧૦૦) ની
હુડી મળે એ વડા ઉપર ખાત છે એમ જોતે તો સમજવું કે ૩.
૧૦૨ ભગવાવી ૩ ૧૦૦)ની હુડી મળે તેને આ ઉપરથી સમજવું
જે કે ઉપર ખાત હોય તો રૂપિયા બરી હુડી કમવનાગને તુડાન.
અને માહે ખાત હોય તો કાયદો અમુક રૂપિયાની હુડી કમવીને

૧ નારીજ કાર નમુનામાં બતાવ્યા પ્રમાણે કાઢી.

તેના રૂપિઆ કેટલા ભગ્ના એ કાઢવું સહેલું છે પણ જમે
 નેટલા રૂપિઆ ભરીને તેની પુડીનો આડો નની કન્વો હોય
 તે એ ગણવું લગાડ કદાચ પડે છે પુડી ઉપાંચી હડીવામણ
 થાય તે આપના લેના માટે નના કન્વુ થાય તે સહેલું જે
 આવ હોય તે પ્રમાણે ગણીને મળે આવ હોય તે કાપી લેવા,
 ને ઉપર આવ હોય તે બીજા આવના જેન ૩ ૫૦૦) ની
 પુડી કાપી છે રત ભર એ રકનો છે, તે ૫૦૦) ની
 ઉપર બીજા ૩ ૧૦ અટકે કુન ૩ ૫૬૦) ભગ્ના પણ જે
 પુડીનો ભવ ગિઆ ૧૮) પ્રમાણે હોય તે ૩ ૧૦) ૩ ૫૦૦)
 માથી કાપીને બાકીના ૧ ૧૦૦ ભગ્ના તેજીએ

હવે જે ૩ ૫૦૦) ભરી તેની પુડી જે થય નેટલી
 ને રસી હોય તે બિગ્નો ૧૫ અટકે ૨ ૮૦ લખે પાચમેના
 ૩ ૧૦) થાય, તે ૩ ૫૦૦) માથી આવ કાપીને એ કાપીને ૧૮૫
 ૨ ૨) લેખે ૨૦ દોડડા થાય તે માળા પડી તે સમજા-
 માથી વાળા એ ૨૦ દોડડા થાય તે માળા પડી તે સમજા-
 શરે બા દોડડા માળા એ ૩ ૫૦૦) ૧૦ કાપીને
 એટલાની પડી થાય એ કાપીને બાકીના રૂપિઆ ૧૮, ૧૮૫
 વનો ૧૮, ૧૮૫ ૧૮૫ ને પડી તે ૧૮૫ જે જે એ
 માળા તે ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫
 વાની રકના ગાળી પાણુએ જુગી જુગી તમા તે ૧ મનાજા-
 માથી માળા કાપીને રકનો ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫
 માળા કાપીને આવ ગિઆમનો પણ ના ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫
 વડી તે કાપીને રત મનાજા નસી કાપી તેઓ એક આવડો
 આવડો માળાને નના ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫
 આવડો જે અમનાજી આવડો હોય તે વળી માળા ૧૮૫ કાપી
 માળા છે, તે તેના પડાન માળા ૧ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫
 અસલનો આવડો આવડો ના ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫ ૧૮૫

(૭૨)

મહાવરો નેથી તે એવો આકડો પહેલેથીજ ધારે છે કે ચારી
- મહેનતે તે નફો થનાનો આકડો માલુમ પડે છે જેમકે, ૫૦૦)
રૂપિયા ભરીને હુડી કરાવવી છે તો (૧૦૨) ને બાવે કેટલાની
હુડી થશે ? એમ કહ્યું હોય તો પ્રથમ ૪૮૦) રૂપિયા ધારી
તેમા તેનો ૩ હાથ ૫ દો, વટાવ ઉમેરે એટલે ૨૦ દોકડા વધે
તેના આશરે ૧૯૫ દોકડા ધારી તેનો ૩૯ દોકડા અથવા સગ
બમ ૦૫ દોકડો વટાવ થયો તે ઉમેરતા બરાબર ૨૦ દોકડા થઈ
ગરુ માટે ૩ ૪૯૦) ૧૯૫ દોકડા જવાબ આવ્યો

તેમજ ૪૫૦) રૂપિયા ભરીને ૧૦૨૫ ને બાવે કેટલાની હુડી
થશે ? એમ કહ્યું હોય તો પ્રથમ ૪૩૯) રૂપિયા ધારશે, તેનો
વટાવ, ઉમેરતા ૨૫ દોકડા વધશે તેનો વટાવ ૬૫ દોકડા થયા પણ
તેનો ૦૫ દોકડો થતો નથી માટે ૪૩૯) ૨૫ દોકડા જવાબ આવશે

જો માહેનો બાબ જેમ, ૩ ૯૮) નો હોય તો વટાવ, પટ-
વનો વટાવ તેનો વટાવ, ને પાછો તેનો વટાવ એ પ્રમાણે ૩
જવાબ જતુ એટલે હુડીનો આકડો નફો થશે જેમ, ૩ ૫૦૦)
નો માહે વટાવ ૨) ટકા લેખે ૩ ૧૦) વધારો તેમા વળી ૩
૧૦) નો વટાવ ૨૦ દોકડા વધારો, તેમા વળી ૨૦ દોકડાનો વટાવ
૮૦ દોકડા એટલે આશરે ૦૫ દોકડા વધારો, એ રીતે કમ્તા ૩
૪૧૦) ૨૦૫ દોકડાની હુડી થશે

વટાવના હિસાબ પણ હુડીના હિસાબ પ્રમાણે થાય છે, માટે
તેને સાડ જુદી રીત આપવામા આવી નથી

દાખલા.

૧ ૩ ૪૧૩૭) તથા ૩ ૩૨૮) એવી બે રકમો જેટલી
જુદી જુદી હુડીઓ કરાવવી છે, તો તેના કેટલા રૂપિયા ભરના ?
બાબ ૩ ટકા ઉપરનો છે.

૧૭૦ ૭	૬૩૨૮
+ ૧૪૨૧ ૧૧ વટાવના થયા	+ ૧૮૯૫૫૯ વટાવના થયા
૪૮૨૭) ૧૧ જવાબ	૬૫૧૭૮૦ જવાબ.

૨. ઉપર પ્રમાણે જુડીઓ કગવતી છે પણ ખાવ ૩ (૫૭) નો છે તો કેટલા રૂપિયા ભર્યા ?

૪૭૩૭

૧૦૦૮

-૧૪૨ ૧૧
૪૫૮૫૧ ૧૪ જ

-૧૮૯૧૧ ૯
૧૧૭૮ ૧૨ જ

૩ નાણાવટીને ત્યાં ૩ ૧૭૩૭ વથા ૩ ૦૨૮) બરીને એ બે રકમોની જાડી બની જુડીઓ કગવતી છે તો તે કેટલાની થશે ? ખાવ ૮૬૧ ઉપરનો છે

મગવાળાની રકમ નાનગવાળા રકમ નાનગવાળાની રકમ બાકી રકમ

૪૭૩૭	૧૪૨) ૧૧	૧૦૨૮)	૧૮૯૧૧ ૯
૪૧ ૦૧	૦) ૧૨૧૧	૫૧૧૧૧	૦) ૧૭
૦) ૧૧	૧૪૨) ૨૩૧૧	૦) ૦૧	૧૪૦) ૧
૧૭૪૧ ૧૧૧		૩૩૩૧ ૨૦	
	૧૪૨) ૨૩૧૧		૧૪૦) ૧

૪૫૮૫૧) ૩ હો જવાબ

૧૪ ૧૧ ૧૪ હો. જવાબ

૪ ઉપર પ્રમાણે રૂપિયા મગીને પણ ખાવ ૮ ૬૭) નો છે તો કેટલાની જુડી થશે ?

૪૭૩૭

૧૦૦૮

૧૪૨) ૧૧	૧૮૯૧૧ ૯
૫૧ ૧૧	૫૧ ૧૧૧
૦) ૧૨૧૧	૦) ૧૭
૦) ૦૧	૦) ૦૧
૪૮૮૩૧ ૦૧ હો જવાબ	૫૨૩૧ ૨૧ હો જવાબ

૫ ૩ ૪૦૦ બગી જુડી કગવતી છે અને ખાવ ૮ ૨૬ ઉપરનો છે તો કેટલાની જુડી મગશે ? જ ૩ ૦૮૮ ૧૦ હો

૬ ૩ ૧૨૦૦) ની જુડી થીથી, અને ખાવ ૮ ૮૬ અને છે તો કેટલા રૂપિયા ભર્યા ? જ ૩ ૧૧૫૨)

- ૭ ૩ (૧૦૫)ની હુડી જરાસી છે અને બાર હજાર) નો છે.
તો કેટલાની થશે? જ ૩ ૧૨૮ના ૧૧૫૫ દો
- ૮ અમ વાદમા બાબાશાહનો બાર (૮૫)નો છે તો ૩ (૧૦૦)
કપનના મામાના કેટલા? જ ૩ ૧૦૦ના ૮૫૫ દો
- ૯ ઉપના હીસાબમા ૩ (૪૦૦) બામાશાહ હાથ તો નેના
મુમઘગા કેટલા આવે? જ ૩ ૩૧૦૦
- ૧૦ ઉમરેદમા મુમઘગનો વટ ૪૦૦ ૩ ૧૮૫ છે તો (૧૦૦)
મુમઘગના બામાશાહ કેટલા આવના? જ ૩ ૧૫૧૦
- ૧૧ ઉપના હિસાબ પ્રમિતિજા બાવે ૪૦૦) બામાશાહના
મુમઘગના કેટલા? જ ૩ ૮૦૫૫ ના નો આવે

મેતીના હિમાયની રીત.

1. $100 \times 100 = 10000$
 2. $100 \times 100 = 10000$
 3. $100 \times 100 = 10000$
 4. $100 \times 100 = 10000$
 5. $100 \times 100 = 10000$
 6. $100 \times 100 = 10000$
 7. $100 \times 100 = 10000$
 8. $100 \times 100 = 10000$
 9. $100 \times 100 = 10000$
 10. $100 \times 100 = 10000$

એક મોતીનો ફગા પેલમ જેની તો અર તેટલી મીનો
જા દનામ પુશિતિ દના દના જે આવે તે ચારીમ બાધા-
થી આવેના મળાના એ- જાના વર જાના વરી તેને જે-
ટલી તી તેના હર તેના ગુણતા જે આવ તે એક નાણાના ચર
થયા અજન એક દના વર દના અગમ તેના પાસે તે
દાણાની મપાએ જાના જા અરજો, તરત અર જે અના
દાણાના થશે વરી તેના દના કુ કુવુ હાત તે વગી તેટલે
દાણે તમા અગમ ના, એટલે તેટલા ચર જા દાણા થશે.

આ ઉપરથી અંતે તપ રીત નીકરે ૧-જોડી ની
અનો ૧૩ વના ૧૫ ડગી વને ૯ અના ૨ પાંચ ગણના તે

१. १०० ग्रामों में जल १ - १ ग्राम जल है ,
 २. ५४.०५ ग्राम १३.१ ग्राम जल में १०० ग्राम जल है ,
 ३. ५४.०५ ग्राम १३.१ ग्राम जल में १०० ग्राम जल है ,

(૬૫)

તેને આપેલા દાણાની મજરાએ ભાગના, એ ભાગાકર આપેલા દાણાના ચર થશે ?

૧ એક મોતીનો દાણો તોલમા ૮ ગ્રામી છે તો તેના ચર કેટલા થશે ?

$$\begin{array}{r}
 \times ૧૦૦૦ \\
 \hline
 ૨ \overline{) ૫૫, ૦૦} \\
 \underline{- ૪૦} \\
 ૧ \\
 \times ૧૦૦ \\
 \hline
 ૨ \overline{) ૧૦૦ (૧} \\
 \underline{૨} \\
 ૦ \\
 \times ૨૫ \\
 \hline
 ૨ \overline{) ૫૦ (૨૦ } \\
 \underline{૪૦} \\
 ૧૦ \\
 \times ૪ \\
 \hline
 ૧ \overline{) ૪૦ (૪ }
 \end{array}$$

ચ હો બ

૨૧ / ૦૦૦ લગભગ

$\times ૪$

૧) ૧ ૧૨૦૦ જ

સહેલ રીતે

૮

$\times ૧$

૧૬ ચામચો વર્ગ થશે

$\times ૩, ૦૦૦$

૮

૧

૦) ૨૦૦ નવ ચર અઢી આના બે પાંચ તેના દોઢા કરતા.

ચર હો બ

૧) ૧૦૦ ૨૦૦૦ જરામ

૧ પદની ગત કરાથી બીજી ગત - ન નીચે છે તે નીચની નિથી મમતન

$$૨૧ \frac{૧૩૦૦}{૨૫} \times ૨૧ = ૧૩૦૦ \text{ ગત પ્રમાણ}$$

$$૨૧ \frac{૧૦૦૦}{૧} \times ૨૧$$

$$૨૧ \frac{૧૦૦૦ \times ૨૧}{૧ \times ૧૦૦૦}$$

$$૨૧ \frac{૧૦૦૦ \times ૨૧}{૧૦૦૦} = ૨૧ \text{ ગત.}$$

(૭૬)

ચાચ દાણા તોયમા જા ગતી છે તેા તેના કેટલા ચવ થશે ?

$$\begin{array}{r}
 ૭૧૧ \\
 \times ૭૧૧ \\
 \hline
 ૫૬૧ \\
 ૪૦૧૧૨ \\
 \hline
 ૪૮,૪૪ \\
 ૭૧૧ \\
 ૭૧૧૧૧૧૫૫૫ \\
 \hline
 ૫)૪૨)૭૧૧૧૧
 \end{array}$$

ચવ આ પા   ચ   દો   બ
 ૫   ૧   ૧૧   અથવા   ૫૧   ૧૧૧   ૧૧૧૧

મુસારો એટલે પગાર ગણવાની રીત.

જેટલા રૂપિયાનો મહિને પગાર હોય તે વડે જેટલા દૈનિક મનુ કરવું હોય તેને ગુણીને ગુણાકાર ઉપર એક શન્ય ચઢાવીને તેને ત્રણે ભાગના ભાગાકાર આવશે તેટલા દોકડા જવાબ. અથવા ઉપર ગુણાકાર જેટલા મકાને માડાસાતના પા પ્રમાણે ગણના જે સર આવે તેટલા દોકડા જવાબ આ રીત પ્રમાણે જા સ્વિસથી વધારે કરવું હોય તા બા મહિનાનું ભુદુ

૧ આ મેનો ત્રિરાશી ગણનાગ મમન ગરુ સમજવા માટે ૧
 ૨ નામનો લેઈએ

૧૨ રૂપિયાના પગાર તા ૫ દિનનનુ ચુ

ત્રિરાશી રીતે ૫૦ ૧૬ ૭ ૧૦ ૩ ૦૪

$$૦૪ = \frac{૧૨ \times ૭}{૩૦} \text{ અથવા રૂપિયાના દો-ડા -યા તેા}$$

$$૦૪ = \frac{૧૨ \times ૭ \times ૧૦૦}{૩૦} \text{ અથવા } \frac{૮૪ \times ૧૦}{૩} = ૨૮-૬૧ ૦૪$$

માડા સાતનો પા કરવાને પિગાના નામની કરી ત્રિશે ભાગવા
 ના નામનુ છે

ગુણને ઉપલા દીવસનું ગાળીને તમા ઉમેરવું એજ પ્રમાણે ૦
 ૪ ૦૦૦ મહિનાનું પાણુ કરવું મહિનામાં થોડા નિમ આડી હોય
 નો તેટલા દિવસનું કરીને મહિનાના પગારમયી બાદ કચોલી
 સહેલું પડશે

બીજી રીત—મુસરના રપિઆ તથા દિવસનો ગુણાકાર
 કરી તેનું અર્ધ લેવું તમા તેનેજ પદ્મનો ભાગ મેળવ્યાથી જે
 આવે તેટલા આના બાણુવા

દાખલા.

- ૧ ૩ ૧૨) નો મહિનો તો ૧૨ દિવસનું ચુ? જ ૨ ૦૦૦ ૫ ૩
 ૨ ૩ ૮) નો મહિનો તો ૮ દિવસનું ચુ? જ ૨ ૦૦૦ ૫ ૩
 ૩ ૩ ૧૭) નો મહિનો તો ૧૭ દિવસનું ચુ?
 જ ૩ ૧૫૦ ૫ ૩
 ૪ ૩ ૧૪) નો મહિનો તો ૧૪ દિવસનું ચુ?
 જ ૩ ૫૦૦ ૧૦ ૩
 ૫ ૩ ૨૦) નો મહિનો તો ૨૦ દિવસનું ચુ?
 જ ૩ ૪૦૦૦ ૨ ૫૦૦

દેશી અપૂર્ણાંકનો વર્ગ કરવાની સહેલી રીત.

ગુણકની રકમમાં જે પાણો હોય તે ગુણ્યમાં મેળવી દબને
 તે બને રકમોના ગુણ્યાકાર કરવો અને પછી તેમાં ગુણ્યને ગુણકની
 પાણોનો ગુણ્યાકાર મેળવી દેવો

૧ બીજી રીત નમૂનાનો દાખલો ૮૬૫
 ૨૦ રપિઆનો મહિનો તો ૭ દિવસનું ચુ?
 ત્રિશી રીત—૩૦ દિ ૭ ૨૦૩ જ

$$જ = \frac{૭ \times ૨૦}{૩૦} રપિઆ એના આના વ્યા નો$$

$$જ = \frac{૭ \times ૨૦ \times ૧૬}{૩૦} આના, પાણુ સોને ૭૦૦ને ત્રીસે ભાગવા અથવા$$

૭ x ૨૦ ના અર્ધા ૭૦ નેમા એ અવાનો પદ્મનો ભાગ ઉમેરવો તે
 સરખું છે

(૭૯)

૧ પા નો વર્ગ કરો	૨ પા નો વર્ગ કરો	૩ ૭૧ નો વર્ગ કરો
પા +૦૧	૦૧ x૦૧ + ૦૧	૦૧ x ૦૧ + ૦૧૧
પા x૫	૦)૦	૦૧ x ૧૦
૨૦૧૧ +૦)૦	૧૦ +૦૧	૫૦૧૧ + ૦૧૦
૨૦૧૧	૧૦૧	૫૦૧૧
૪ પા નો વર્ગ કરો	૫ ૫૧૧ નો વર્ગ કરો	
પા નો વર્ગ કરો	૫ ૫૧૧ નો વર્ગ કરો	
+ ૦૧૦	૦૧૦	૦૧૦
૫૧	+૦)૦	૦૧૦
x ૫	૦૧૧	૦)૦
૦૧	x૦૧	
+ ૦૧૦	૦૧૦	
૦૧ ૦૧૦	+૦)૦	
૦૧૦		

દેશી અપૂર્ણાંકના ગુણાકાર કરતાં ધ્યાનમાં
રાખવા લાયક બાબતો

રૂપિયા x પૂર્ણાંક નખ્યા=રૂપિયા આવે
આના પાછો નો બ x રૂપિયા નખ્યા=આના પાછો દો
બ આવે
આના x પૂર્ણાંક નખ્યાનો માળમો ભાગ=રૂપિયાના અથવા
આની આવે

પાછા દો બ ઈત્યાદિ x પૂર્ણાકનો સોળમો ભાગ=અવાળ ગુણ્યની
ગતને ૧૬ ભાગીએ તેટલો આવે

પાછા x પૂર્ણાકનો ૧૬૨ મો ભાગ=એકમે બાણએ ભાગીએ
તેટલી પાઈઓ આવે.

દો x પૂર્ણાકનો મોળમો ભાગ=ગુણ્યના દોકડાને મોળ ભાગીએ
તેટલા દોકડા આવે

દો x પૂર્ણાકનો સોમો ભાગ=કોકડા આવે

બ x પૂર્ણાકનો સોમો ભાગ=૧૬૦૦ એ ભાગીએ તેટલા દોકડા
આવે, અથવા સાએ ભાગીએ તેટલી બદામો આવે

૧	૦	તુ	૦ = ૦	૦)	૦	તુ	૦ = ૦)	૦)
૨	૦૧	તુ	૦ = ૦)	૦)	૦૧	તુ	૦ = ૦)	૦)
૩.	૦૧૧	તુ	૦ = ૦)	૦)	૦૧૧	તુ	૦ = ૦)	૦)
૪	૦	તુ	અર્ધ = ૦,	૦)	૦	તુ	અર્ધ = ૦)	૦)
૫	૦૧	તુ	, = ૦	૦)	૦૧	તુ	, = ૦)	૦
૬	૦૧૧	તુ	, = ૦	૦	૦૧૧	તુ	, = ૦)	૦
૭	૦	તુ	પોણું = ૦	૦)	૦	તુ	પોણું = ૦)	૦)
૮	૦૧	તુ	, = ૦	૦, ૦૧	તુ	, = ૦)	૦	
૯	૦૧૧	તુ	, = ૦૧	૦) ૦૧૧	તુ	, = ૦)	૦૧	

પાછલી કુચીઓના વિચાર:

- ૧ જેટલા રૂપિયાનું જેટલા મણ તેટલા શેરના રૂપિયાથી અઢી ગણા દોકડા, ને તેટલા આનાનું મણથી અઢીગણા શેર
- ૨ જેટલા રૂપિયાનું જેટલા શેર તેટલા રૂપિયા ભારના રૂપિ-
આથી અઢીગણા દોકડા, અને તેટલા આનાનું શેર જેટલા
અધોળ
- ૩ જેટલા રૂપિયાનું જેટલા મણ તેટલા પૈમાનું, મણના અઢીથી
મવાગણા શેર

૪. જેટલા રૂપિયાનું જેટલા મણુ તેટલી ખદામનું મણુ જેટલા રૂપિયાભાર
૫. જેટલા આનાનું જેટલા રોર તેટલા રૂપિયાભારની આનાયા
ગા ગણી બદામ, અને તેટલી પોણી પામનું રોર જેટલા અધોળ
- ૬ જેટલા આનાનું જેટલા મણુ તેટલી વીસવાસીનું, મણુ જેટલા રૂપિયાભાર

સમજૂતી.

રૂપિયાના જેમ ૧૦૦ દોઝા, તેમ આનાની ૧૦૦ બદામ, અને રૂપિયાની બદામો જેમ ૧૬૦૦, તેમ આનાની વિમવાસી ૧૬૦૦, રૂપિયાના ભાવે જેટલા દોઝા થાય તેટલી બદામો આનાને ભાવે થાય, અને રૂપિયાના ભાવે જેટલી બદામો તેટલી આનાને ભાવે વિસવાસી થાય

આગળ કુચીઓ આપેલી છે પણ કેટલેક ઠંકાણે પાતિની મદદથી હિમાબ ઝટ વારમા ચર્ધ રાકે છે જેમ, ગાદ્દીનું કથું હોય અને જા મણુનું કગ્તુ હોય તો કુચી પ્રમાણે કરવા કરતા પાતિની રીતે એટલે ૦ ગાદ્દીનું કરતા પધાર સહેનું પડને મણુનો ભાવ કહ્યો હોય અને ૨૫ ગેરનું કરવું હોય તો કિમતના અર્ધા કરીને તેના સવાયા કરવા, અને ૧૫ રોરનું કરવું હોય તો કિમતના ૦ કરીને દોઢા કરવા એ રીતે ખીજ ઠંકાણે પણ સમજવું

કમર કાપી નાખવાની રીત ઘણીજ દામમા આવે છે જેમ મણુનો ભાવ કહ્યો હોય તે ૩૬ ગેરનું કરવું હોય તો કુચી પ્રમાણે એક રોરનું કરી તેને ૩૬ એ ગુણવા કરતા મણુની કિમતમાંથી ૧ ગેરનું ગાદ્દી કરીએ તો મણુના જગાગ આવે

પરચૂરણ દાખલા.

- ૧ ૨ ૧૮ ન મવાગેરને અધોળ તો એક આનાનુ કેટલુ ?
જ શે ૦) અધોળ
- ૨ ૨ ૧૮ નાનુ નુ પોળોગેર ને દોઢ અધોળ તો પાગેરનુ શુ ?
જ ૩ ૦
- ૩ ૩ ૧૮ નુ મવા ત્રણગેરને નવટાક તો ૩ ૧) નુ કેટલુ ?
જ શે ૧
- ૪ ૪ ૧૮ પમાનુ શેર ૧૮ પમાનુ કેટલુ ?
જ શે પાત્ર
- ૫ ૫ ૧૮ પમાના મવા, બગેર તો ૮ પમાના કેટલા ?
જ શે ૨૧ ૧૨ પમાના
- ૬ ૬ ૧૮ મવાનુ ૧૧ શેર તો મોટા પમાનુ કેટલુ ?
જ ૨૧ શેર
- ૭ ૭ ૧૮ પમાના લોડા મવાબગેર તો ૭ પમાના કેટલા ?
જ શેર પા
- ૮ ૮ ૧૮ પિઆનુ ૨૧૮ ઘી મળે છે, ત્યારે ૧૦૦ મળુનુ શુ ?
જ ૧૬૦ પિઆ
- ૯ ૯ ૧૮ પાપડીના મવાપાત્રશેર ૧૦૦ શેર તો ૧ પાપડીના કેટલા ?
જ ૭ શેર
- ૧૦ ૧૦ ૧૮ દીવાસળીના ડઝનની કિમત ૧૧ પૈસા એમે છે તો ૨ પેટીની
શી કિમત ? જ ૧૧૦ પૈસા
- ૧૧ ૧૧ ૨૧૮ આને રીમ તો ૨ ધાનુ શુ ? જ ૩ ૦ ૧૧ શે
- ૧૨ ૧૨ ૧૮ અગી પમાની ૩૧૧ શેર જુવાર તો ૧૧૦ પૈસાની કેટલી ?
જ ૧૧૦ શેર
- ૧૩ ૧૩ ૧૮ પાપડીના લીલવા ૩ ફદીએ શેર તો મળુનુ શુ ?
જ ૩ ૧૧૧૮

- ૧૮ કે ૦)ના નુ શરૂ કે તે મળુ તથા ખાડી કમ વડુ
જ. રૂ ૨૫૫ અને ર ૭૫
- ૧૫ કે ૧)નુ પાના કે તે કે ૧)નુ ડટુ' જ મ ૧૫૫ ૧૧ જે
૧ મળુ જોળના કે રાન તે કે ૧ નો ડટુ જોળ
જ ૧'૫૫ શેર ૦૫૫ કે બાર
- ૧૭ ૧'૫૫ પેમાનુ ૮૧૧ જેર તે ૧'૫૫ પેમાનુ ડટુ'
૧'૫૫ પેમાનુ ૧'૫૫ જેર તે ૧'૫૫ પેમાનુ ૧૧ જેર શ્રુ
માટે ૧૦૧ પેમાના પેમાનુ ૧૫૫ ૨૭ ને ૧૧ જે ગુણના
જ ૩૫૫ જે
- ૧૮ ૮૧ પમાની ૫૫ ફરી તે ના પમાની કેટની ની' જ ૧૧
- ૧૯ જુને ગજે' ગજ કારની કિમત કે ૧૫૫૫ ખમે તે ને
ગજે ૧૦ તસુના મોળીઆની ૧૧ કિમત ૧૧ કે ૧ ના
- ૨૦ કે ૦)ના નુ જેર ૦) તે ૧ મળુનુ રુ'
મવાએ નક્ષેપ કાઢતા કે ૦) નુ અરી જેર આવ્યુ માટે
મળના કે ૫ જવામ
- ૨૧ ૧૦૦ રૂપિઆનુ ત્રણમે' સવાતેત્રીમ મળુ મવાત્રણ શેર
ને મવાત્રણ રૂપિઆમાર તે ૫૭ મળુની ૧૧ કિમત /
ત્રણમે મવાતેત્રીમ મળુ મવાત્રણ જેર ને મવા ત્રણ રૂપિઆ-
ભારને ઉએ ગુણના લગભગ ૧૦૦૦ મળુ આવે છે તેથી
મળુના ૩૦ દોકડા અને ૩૭ મળુના કે ૧૧) ૧૦ દો જ
૨૨. પોણી પચીમ પેમાનુ ૩૫૫ જેર તે ૨૫૫ પેમાનુ કેટુ'
આમા ૨૪૫૫ ને ૧૦૧ નો પા નક્ષેપ ઉગડો તે ૮૫૫ પે-
માનુ પા જેર આવ્યુ ને ૪૫૫ પેમાથી ૧૦૧ પેમા ૪૫૫ ગણુ
છે માટે ૫૫૫x૪૫૫= ૨૪૫૫૫ શેર જવામ
- ૨ એક માણસ જે રૂપિઆ ક્ષર્ષ જળગમા ગયો તેમાથી તેણે
૧૧ પૈસે જે લેખે ૧૫ શેર કારેલા, કે ૦)ના શેર લેખે

- ૪ ગર ૫ વર, ૩ ૦)નુ એક લેખે ૪ અનનાસ, ને મોટા પસાના ગલકા લીધા, ને જે બાકી વધ્યુ તેનો ૭૫ ગર ગોળ આરી રહ્યો તો ગોળ કેમ મળ્યુ પડ્યો ? જ ૩ ૪)
- ૨૪ બાબાશાઈ રૂપિઆ ઉપર ૯ પૈસા મુબઈગરાનો વટાવ દરાવીને રૂ ૧૬૦) બાબાનાઈ વટાવ્યા તો તેના મુબઈ-ગરા કેટલા ? જ ૩ ૧૩૭૫.
- ૨૫ બાબાશાઈ રૂપિઆનો ભાવ ૮૫ છે તો ૧૦૦) મુબઈ-ગરાના બાબાશાઈ કેટલા ? જ ૩ ૧૧૭૫ ૧૪૫૫ દો

કાઠીઆવાડ તથા પાલણપુર વગેરે ભાગને ઉપયોગી રીતો.

નવાનગર પાંચમદર ને જૂનાગઢના રાજ્યમા અને કચ્છ ની હદપરના ભાગમા માત્ર ફારીનુ ચલણ છે નવાનગરમા જમશાહી, જૂનાગઢમા દીરાનશાહી પોરબંદરમા રાણાશાહી અને કચ્છની હદપરના ભાગમા રાહાશાહી ફારી ચાલે છે દીવ, ઉના ને તેની પાસેના ગામોમા રાજનુ ચલણ છે અને બા પ્રાના બધા ભાગમા મુબઈગરા રૂપિઆ ચાલે છે જ્યા ફારી-નુ ચલણ ચાલે છે ત્યા પણ રૂપિઆ ચાલે છે ખરા, પણ વણ ખર વચાણ ને લગત દેવડ ફારીથી ચાલે છે જ્યા ફારી ચાલે છે ત્યા પૈમાને ઠેકાણે તે ભાગના દોકડા ચાલે છે એ દોકડાનો ભાર છત અને ખપના પ્રમાણુમા વત્તો ચોછો રહે છે ફારીની કિંમત પણ છત અને ખપના પ્રમાણુમા વત્તી ચોછી રહે છે તો પણ રાહાશાહી ને જમશાહી ફારીની કિંમત ત્રગભગ બગાચ હોય છે દિવાનશાહી ફારીની કિંમત તે કરતા વધારે હોય છે ને રાણાશાહીની કિંમત તેથી વધારે હોય છે જમશાહી ૧ ૦ ફારીના આશરે રૂ ૨૭) દિવાનશાહીના રૂ ૨૮) અને રાણાશાહીના રૂ ૩૬) હોય છે દરેક જાતની ઢાંગીના તે જાતના દોકડાનો ભાવ ૨૪ થી ૨૬ મુધી થાય છે.

વળનમા હાલ અંધ ઠેકાણે ૪૦ રૂપિઆભારનો ગેર, ને ચાળીસ ગેરનો મણુ, એ પ્રમાણે અગ્રેજી વળન ચાલે છે માત્ર જૂનાગઢ અને બીજા કુટલાક ગામોમા ૮૦ રૂપિઆભારનો ગેર ને ૮૦ ગેરનો મણુ, એવું બગાળી વળન પણ ચાલે છે પોર્મસરમા ૩૬ રૂપિઆભારનો ગેર ચાલે છે

દાણા, ઘી, તેલ, દૂધ વગેરે ભરીને વચનાનો ખૂનો રીવાજ ચાલે છે, તે પણ હાલમા વણે ઠેકાણે દૂધ મિવાય બીજી વસ્તુઓ વેંતખીને આપવાનો નવા ચાલ દાખલ થયો છે પણ માપને વળ નના પ્રમાણુ પ્રમાણુ કિંમત વત્તી કે ઓછી હોય છે દૂધ ભરીને આપે છે, પણ કિંમત વળન ઉપર ઠરાવલી હોય છે એટલે પાગર કે તેથી ઓછી અથવા વધારે વળનની પળી ગામ છ તરી પળીઓ જેટલુ વળન વેંતખુ હોય તે પ્રમાણુ ભરીને આપે છે પાગરની પળી હોય તો ગરની ચાગ, અને આડ રૂપિઆભારની હોય તો ગેરની પાચ પળી ભરી આપે છે

દાણાનુ માપ મને ઠેકાણે મળ્યુ નવા માપવાને માટ ગડીયુ, પવાલુ, પાલી કે માપ હોય ૭ ૦ ગડીયા=૧ પવાલુ, અને ૪ પવાલા=૧ પાલી આ માપ વણે ઠેકાણે છે પણ પવાલા અને પાલી નાના મોટી હોય છે તેથી કાઠ ઠેકાણે ૩ પાલીનુ માપ, કાઠ ઠેાણે ૫૫ પાલીનું, કાઠ ઠેકાણે ૧૦ પાલીનુ અને કાઠ ઠેકાણે ૨૨ પાલીનુ માપ હોય છે તેજ પ્રમાણુ સઘના માપ પણ વત્તા ઓછા હોય છે, પણ ધણુકરીને અર્ધ ઠેકાણે ૧૬ મઠની કળશી ચાય છે

લગડા ને લાકડા ભરવાનો ગજ ૦ કુટનો કે ૨૪ ઇંચનો હોય છે, પણ ત્યાના દેશી લગડા ભરવાનો ગજ સરખો હોતો નથી, કાઠ ઠેકાણે અઘો તસુ કે તસુ નાના મોટી હોય છે, પણ અધા ગજના તસુ તો ૨૪ હોય છે

પાવજીપુર કસાકાના રાધનપુર અને તેની આસપાસના

ગામમાં જનવરસાહી રૂપિઓ ને નજીસાહી પસા ચાલે છે માત્ર નજીસાહી પસા = ૧ આનો ને ૧૬ આનાનો ૧ જોગવર-શાહી રૂપિઓ થાય છે સાતલપુરમાં નજીસાહી પસા ને ગણા નાહી (ઠગ્ગી) કોરી ચાલે છે બાકીના પણા ભાગમાં મુયાન-ગના ને સિક્કાઇ રૂપિયા ચાલે છે

આ હલાકમાં કાકિઆવાડની પેઠે અનાજ નગર ભરીને આવે છે એનું ભગતર પણ કાકિઆવાડ જેવુંજ છે, એટલે

૨૦ રૂપિઆભાગ = ૧ પવાલુ | ૮ માપ = ૧ મઘ

૪ પનાલા = ૧ પાલી | ૮ મઘ = ચામીય

૫૫ પાલી = ૧ માણ (માપ) | ૪ ચોમીયા = ૧ ડગશી

પણ કેટલેક ઠેકાણે ૨૫ રૂપિઆભાગનું પવાલુ, કોઈ ઠેકાણે ૩૦ રૂપિઆભાગનું ને કોઈ ઠેકાણે એક ગરનું પવાલુ હોય છે તેમજ કોઈ ઠેકાણે ચાર પાલીનું, કોઈ ઠેકાણે છ પાલીનું, કોઈ ઠેકાણે છ પાલીનું અને કોઈ ઠેકાણે બે પાલીનું માપ હોય છે માત્રપુરમાં માપની સઘ હોય છે ડગશીની મઘ માપ ગણાય છે

કગચી, લાખા કાટડી નગર ઠેકાણે ખગડ અને ખાડીનું નાણ છે

૪૦ રૂપિઆભાગ = ૧ ગર | ૮ મણ = ૧ મરાડ

૮૦ ગર = ૧ મણ | ૮ ખરાડ = ૧ ખાડી

ઉપર પ્રમાણે વર્ણન ચાલે છે, એટલે જીલ્લાની અધા ડગશીની ખરાબર ખગડ છે, ને ભાર તે ખાડીની ખરાબર છે માટે ડગશીની રીત ઉપરથી ખગડની રીતો નીકળે, ને ભાગની રીતો ખાડીને લાગુ પડે

સોના રૂપાનું તોય મામાથી થાય છે સુરત ને દક્ષિણમાં પણ માસાનું તોય ચાલે છે એટલે ૧૦ મામા = ૧ તોલો એ રીતે પાછળ આવી ગઈ છે

સૂચના

દરેક ઠેકાણે જુદું જુદું માપ હોવાથી આ નાની ચોપડીમાં દરેક ઠેકાણાને ઉપયોગી થઈ પડે એવી કુચીઓ આપી મનાવજ નહિ અને તેથી—

નીચનુ કાષ્ટક લઇને તેની કુચીઓ આપેલી છે, માટે જે ગામના જેટલો ફેર હોય તે ગામના મહેતાજીએ તે પ્રમાણે કુચી-ઓમા ફેરકાગ કરીને શિખવવું

૨ ગડીઆ = ૧ પનાહુ	૨ સઘ = ૧ મોટલો
૮ પનાહા = ૧ પાલી	૨ મોટલો = ૧ ચાસીયુ
૪ પાલી = ૧ માપ	૨ ચાસીયા = ૧ હારો
૮ માપ = ૧ મઘ	૨ હારો = ૧ ડગશી

કળશીનાં લેખાની કુચીઓ, કોરીના ભાવ ઉપરથી.

૧ જેટલો કોરીએ કળશી તેટલો અર્ધોએ હારો ?

- (૧) જેટલો કોરીએ કળશી તેટલો પાવવાએ ચાસીયુ
- (૨) જેટલો કોરીએ કળશી તેથી બમણે આને મોટલો
- (૩) જેટલો કોરીએ કળશી તેટલો આને મઘ

પાખલા

- ૧ ૧૦૦ કોરીએ કળશી તો ૨૦૦ મોટલાનું ચું ' જ કો નાના આ
- ૨ ૨૦૦ કોરીએ કળશી તો ૨ મઘ ને ૪ માપનું ચું ' જ કો ૧૦૦ આ
- ૩ ૧૦૦ કોરીએ કળશી તો ૧૦૦ કોરી ૧૦૦ આનાનું ફેટલું ' જ ૩૦૦ મઘ

સઘનાં લેખાની કુચીઓ.

૧ જેટલો કોરીએ સઘ તેથી છ ગણે ઠાકરે માપ.૪

- ૧ એક કોરીની અધા બેને કળશીના હારો બે વડે ભાગતા એક અર્ધનો ભાગ આવે
- ૨ કોરીના ફેકડા ૩૦ પ્રમાણે ભાગ્યા છે
- ૩ એક કોરીના ફેકડા ૧૦ ને સઘના માપ પાવવડે ભાગતા ૧૦૦ માપના છ ફેકડા આવે

- (૧) જેટલી ફારીએ મન તેટલા દાડડાની પાલી
 (૨) જેટલી ફારીએ મન તેથી પા ગણે તેનું પવાનુ
 દાખલા

- ૧ ૨૫ ફારીએ મન તો ૨ માનનુ ચુ ' જ ૧ ફારી.
 ૨ ૨૫ ફારીએ મન તો ૧ પાલીનુ ચુ ' જ ૬ દોડડા
 ૫૫ ફારીએ મન તો ૨ પવાવાનુ ચુ ' જ ૧૫૫ દો

માપવાનાં લેખાંતી કુચીઓ.

- જેટલી ફારીએ માપ તેથી પાચ ગણે દોડડે પલી ૧
 (૧) જેટલી ફારીએ માપ તેથી ગવાગણે દોડડે પવાનુ
 (૨) જેટલી ફારીએ માપ તેથી ગવાગણે ગવામ ગડીયુ
 દાખલા

- ૧ ૧૫ ફારીએ માપ તો પાલીનુ ચુ ' જ ૧૫૫ ફારી
 ૨ ૩૫ ફારીએ માપ તો ૨ પવાવાનુ ચુ ' જ ૧૫૫ દોડડા
 ૫ ૧૫ ફારીએ માપ તો ૩ ગડીયાનુ ચુ ' જ ૨૫ દો ૧૫૫

પાલીનાં લેખાંતી કુચીઓ.

- ૧ જેટલી ફારીએ પાલી તેટલા પાવલાનુ પવાલુ ૨
 (૧) જેટલી ફારીએ પા તેથી ગમણે આગે ગડીયુ
 દાખલા

- ૧ ૧૫ ફારીએ પાલી તો ૨ પવાવાનુ ચુ ' જ ૧૫૫ દો
 ૨ ૨૫ ફારીએ પાલી તો ૩ ગડીયાનુ ચુ ' જ ૬૦ ૧૫૫ આ

૧ ફારીના દોડડા ૬૦ ને એક માપની પાલી ' વડે ભાગતા
 એક પાલીના પાચ દોડડા આવે ૬

૨ એક ફારીના પાવલા ચારને એક પાલીના પવાલા ચાર વડે
 ભાગતા એક પવાવાની કિમત એક પાવલુ આવે

કળશીનાં લેખાંની કુંચીઓ, રૂપિઆના ભાવ ઉપરથી.

જેટલે રૂપિએ કળશી તેટલા અંકોનું હોરો ૧

- (૧) જેટલે રૂપિએ કળશી તેટલા પાવવાનું ચાસીય
- (૨) જેટલે રૂપિએ કળશી તેથી બમણે આને મોટલો
- (૩) જેટલે રૂપિએ કળશી તેટલે આને સઘ
- (૪) જેટલે રૂપિએ કળશી તેથી મવા ગળ દોડે માપ

દાખલા

- ૧ ૧ ૥ રૂપિએ કળશી તે ૨ મઠનું ચુ / જ ૩ ૧૥
- ૨ ૧૪ રૂપિએ કળશી તે - માપનું ચુ /
- ૩ ૧૫ રૂપિએ કળશી તે ૧૫ મોટલાનું ચુ / જ ૩ ૧૫૫

સઘનાં લેખાંની કુંચીઓ, રૂપિઆના ભાવ ઉપરથી.

જેટલે રૂપિએ સઘ તેથી ૨૦ ગણે દોકડે માપ ૨

- (૧) જેટલે રૂપિએ સઘ તેથી / ગળી પાઈએ સવાપાલી

દાખલા.

- ૧ ૧ રૂપિએ સઘ તે ૨ ૦૦ નું કટકું / જ ૨ માપ
- ૨ ૧૦૦ રૂપિએ સઘ તે બે પાલીનું ચુ / જ ૧૦૦ આ પ મ.

૧ રૂપિઆના અઘા બેને - કળશીના હારા મે વ આના બેને
આનાનું હોરો આવ

૨ એ રૂપિઆના દોકડા ૧૦૦ ન બે સઘના માપ માપ વડ
ન ના એ - માપના ૨૦ દોકડા આવે

(૮૯)

માપનાલેખાંની કુચીઓ, રૂપિયાના ભાવે.

૧ રૂપિયાના જેટલા માપ તેટલી પાલીની ૩૨ પાઇ ૧

(૧) એક રૂપિયાના જેટલા માપ તેટલા પવાલાની ૮ પાઇ

(૨) એક રૂપિયાના જેટલા માપ તેટલા ગડીયાની ૪ પાઇ.

દાખલા

૧ એક રૂપિયાના ૩ માપ તો ૩ પાલીનુ થુ ' જ, ૦) ૩૧ ૨ પાઇ

૨ એક રૂપિયાના ચાર માપ તો ૩ નાનુ કેટલુ ' જ ૨૪ પવાલા

૨ જેટલે આને માપ તેથી બમણી પાઇએ પાલી. ૨

દાખલા

૧ ૩ આને માપ તો એક આનાનુ કેટલુ ' જ ૨ પાલી

૨ ૨૧ આને માપ તો ૨ પવાલાનુ થુ ' જ ૨૧ પાઇ

પાલીનાં લેખાંની કુચીઓ

૧ જેટલે આને પાલી તેટલા પૈસાનુ પવાલુ ૩

(૧) જેટલે આને પાલી તેથી ૧૧ ગણી પાઇએ ગડીયુ

૧ એક માપની પાલી ૬ વહે એક રૂપિયાની પાઇ ૧૬૨ ને બાજના એક પાલીની ૩૨ પાઇ આવે

૨ એક આનાની પાડ ૧૨ ને એક માપના ૬ પાલી ૧૦ બાજના એક પાલીની ૨ પાઇ આવે

૩ એક આનાના પૈસા ચારને એક પાલીના પવાલા ૪ વહે બાજના એક પૈસાનુ એક પવાલુ આવે

(૬૦)

(૨) જોટલે પેસ પાલી તેથી ૧૧૧ પાઈનુ પવાલુ^૧

(૩) જોટલે આને પાલી તેથી ૩૦ ગણે રૂપિયા કળશી^૨

(૪) જોટલી પાઈએ પાલી તેથી ૨૧૧ ગણે રૂપિયા કળશી^૩

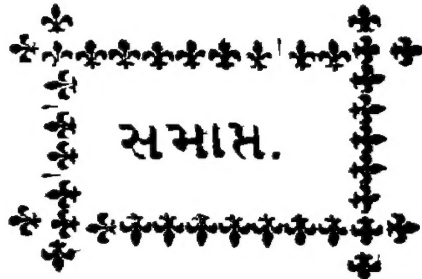
દાખલા.

૧ ૪૧૧ આને પાલી તો ૧૭૧૧ રૂપિયાનુ કટલુ ' જ ૧ હારા.

૨ ૩ પેસે પાલી તો ૧ પવાલાનુ થુ ' જ ૪૧૧ પાઈ

૦ ૫ પાઈએ પાલી તો હાનનુ થુ ' જ ૨ ૩૧

૦ ૪ ૩ આને પાલી તો બે ગડોયાનુ થુ ' જ ૨ ૦) ૧૧૧

૧ એક પૈસાની પાઈ ૩ ને પાલીના પવાલા ચાર વડે માપતા
એક પવાલાની ચોણી પાઈ આવે

૨ પાલી કરતા કળશી ૪૮૦ ગણી છે માટે પાલીની કિંમત ૧ આપો
હોય તો કળશીની કિંમત ૪૮૦ આના એકને ૩૦ રૂપિયા આવે

૩ પાલી કરતા એક કળશી ૪૮૦ ગણી છે માટે પાલીની
કિંમત ૧ પાઈ હોય તો કળશીની કિંમત ૪૮૦ પાઈ એટલે ૨૧૧
રૂપિયા આવે

શિક્ષકોને સૂચના.

સ્કૂલોમાં આશ્વત્થી ૩૩૨ બુકો, ૧૧૫૦૦ ભાગ
૧-૧૦ કોપી બુક્સ બુકી જુદી જુદી જાતની એ
કનર્મહંદા બુકે કોરી તથા ચાલેલી બુકે
કુલ, જુદી જુદી જાતના કાગળો, પેપર,
૧-૧૦ વાળજેરીનાં ૫-૧૦, એ સ્કૂલોમાં
બ્રાહ્મીમાં પેપર, પેન્સિલ, કોલર, ફાઇલ, પેન, કુલ
૧૦, કપાસ બોક્સ નકલ કાઢીની પ્રકીર્ણ
૧-૧૦ની નોટા, જોની પેટી કાચકા બુકે ૧૦, ૧
૧૦૦૦ પેપર, પૂકાં વિશેષ સ્કૂલની ૧૧૫૦૦
બીજી શીકામયી નવાઈ અથવા.

એસ બી. શાહની કંપની.

મુકસેનર પળડીસર્સ એન્ડ પેપર મરચન્ટ.

૩૦૮૨ બાલકોળા નાક - અમદાવાદ

